

ORAN Orta Anadolu
Kalkınma Ajansı
Central Anatolia Development Agency

TR72 BÖLGESİ SOSYAL KALKINMA GÜNDEMİ ÇALIŞTAY RAPORU

12-13 Ocak 2016

ORAN Orta Anadolu
Kalkınma Ajansı
Central Anatolia Development Agency

TR72 BÖLGESİ SOSYAL KALKINMA GÜNDEMİ ÇALIŞTAY RAPORU

KOORDİNATÖR

Özay Deniz KESKİN

KATKI SAĞLAYANLAR

Nimet TAHTASAKAL

Tuba UZUNOĞLU

Ümmühan YAMAK

12-13 Ocak 2016

TR72 BÖLGESİ SOSYAL KALKINMA GÜNDEMİ
Çalıştayına uzun mesafeler kat ederek
değerli bilgilerini aktaran akademisyenlere
ve uzmanlara, çalışmaya teşrif eden Sivas
ve Yozgat temsilcilerine, ve çalıştayın
düzenlenmesinde desteğini esirgemeyen
Yozgat halkına teşekkür ederiz.

AMACI

Çalıştay'ın amacı bölgede özellikle Sivas ve Yozgat'ta yaşanan yıkıcı iç göç sürecinin nedenlerini tartışmak, bu konuda önlemler ve önerilerin oluşturulmasını sağlamak ve en önemlisi bu konularda bölgenin kamu ve sivil aktörleri ve bölge yaşayanları üzerinde farkındalık yaratmaktır.

ÖNEMİ

Çalıştay çıktıları gerek Ajans çalışmalarına gerek konuyla ilgili tüm kurum, kuruluş ve bireylere yol gösterici olacaktır.

HEDEFİ

Sosyal Kalkınmaya ilişkin akademisyen ve uzman görüşlerinin Bölge'ye aktarılması, Bölge'deki Sivil Toplum Örgütlerinin, akademisyenlerin ve diğer kurum ve kuruluşların temsilcilerinin görüşlerinin paylaşılması, Bölge'de bir farkındalık oluşturarak sonraki çalışmalara temel oluşturmasıdır.

SUNUŞ

Kalkınmışlık ve gelişmişlik günümüze kadar rakamlarla ifade edilen bir kavram olarak görülmekteydi. Örneğin “Gayri Safi Hasıla”daki büyümeyi temel almakta idi. Ancak gerçek yaşam ile bağının koparıldığı bir kalkınma modelinin yani insani, sosyal, kültürel, çevresel ve mekânsal boyutları olmayan bir kalkınma modelinin başarısızlığı zamanla yaşanan sorunlar ile ortaya çıkmıştır. 25 Temmuz 2009 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Bakanlar Kurulu kararıyla kurulan Orta Anadolu Kalkınma Ajansı insani temel alan bir kalkınma modelini benimsemektedir. Ajans tarafından Bölge paydaşlarının katılımıyla hazırlanan TR72 Bölgesi 2014-2023 Yılı Bölge Planı’ndaki 4 ekseninden biri “Sosyal Kalkınma” eksenini olarak belirlenmiş ve bu kapsamda Bölgede sosyal kalkınma atağı başlatılmıştır.

Bu kapsamda Bölgede özellikle Sivas ve Yozgat’ta yaşanan yıkıcı iç göç sürecinin nedenlerini tartışmak, bu konuda önlemler ve önerilerin oluşturulmasını sağlamak ve en önemlisi bu konularda bölgenin kamu ve sivil aktörleri ve bölge yaşayanları üzerinde farkındalık yaratmak amacıyla bu Çalışmayı düzenlemekteyiz. İç göçü etkileyen çekici ve itici kuvvetleri, Bölge illerinin iç göçü engelleyecek ne tür ekonomik ve sosyal potansiyelleri ve bu potansiyeller sahip olduğu ve olanakların ne kadar kullanılabildiği, mevcut durumu değiştirebilmek için yapılabilecekler ile ilgili olarak gerçekleştirilmiş Çalıştayın faydalı olmasını temenni ederim.

Kamil TAŞÇI

Orta Anadolu Kalkınma Ajansı
Genel Sekreteri

İÇİNDEKİLER

TABLolar	7
ŞEKİLLER	8
KISALTMALAR	9
SUNUŞ	5
1.GÖSTERGELER.....	10
1.1.NÜFUS	10
Mevcut Durum	10
Nüfus Artış/Azalış Seyri ve Projeksiyonlar	12
Nüfusun İlçelere Dağılımı	14
Doğurganlık Hızı.....	17
Yaşlanma	18
Nüfusun Mekânsal Dağılımı.....	22
Nüfus Yoğunluğu	25
1.2.GÖÇ	27
Alınan ve Verilen Göç, Net Göç.....	27
Göç Edenlerin/Göçle Gelenlerin Profili.....	29
1.3.BULGULAR	37
2.YÖNTEM.....	38
3.SUNUMLAR.....	42
Kamil TAŞCI- Sosyal Kalkınmanın Önemi.....	42
Özay Deniz KESKİN- Y Kuşağı ve Sosyal Kalkınma İle İlişkisi	45
Prof. Dr. Erinç YELDAN- Türkiye’de Sürdürülebilir Bölgesel Kalkınma Öncelikleri	51
Prof. Dr. Helga RITTERSBERGER TILIÇ -Türkiye’de İç Göç Dinamikleri	57
Prof. Dr. Sibel KALAYCIOĞLU- Göç Sürecinde Kadın ve Gençlik.....	60
Yrd. Doç. Dr. Fırat GÜNDEM-Bölgesel Eşitsizlikler ve İç Göç	63
Yrd. Doç. Dr. Güldem ÖZATAĞAN- Nüfus Kaybederek Büzülen Kentler: Nasıl yaklaşmalı, Ne Yapmalı?	71
Bülent AÇIKGÖZ- Yerel Sosyo-Ekonomik Kalkınma Süreçlerinde İşbirliği ve Kapsayıcılık – UNDP Deneyimi	73
4.ÇALIŞTAY KISMI	78
5.KAPANIŞ.....	84
ERCAN DANSUK- Kalkınma Bakanlığı	84
EKLER.....	85
1.SUNUM YAPANLARIN ÖZGEÇMİŞLERİ	85
2.KATILIMCILAR	88

TABLOLAR

Tablo 1. Türkiye, TR72 Bölgesi ve Bölge İlleri Nüfus Büyüklükleri İle Nüfus Artış Hızları (TÜİK)	11
Tablo 2. 2023 Yılı Projeksiyonları ve Nüfus Artış Hızları(TR72 Bölge Planı)	12
Tablo 3. Yozgat İlçeleri Nüfus Büyüklükleri (TÜİK)	15
Tablo 4: Sivas İlçeleri Yıllara Göre Nüfus (TÜİK)	16
Tablo 5. TR72 Bölgesi ve Bölge İlleri Doğum Sayısı (TÜİK)	18
Tablo 6. Ortanca Yaş (TÜİK).....	21
Tablo 7. Yozgat Kırsal/Kentsel Nüfus Oranları (TÜİK)	22
Tablo 8. Sivas Kırsal/Kentsel Nüfus Oranları(TÜİK)	24
Tablo 9. TR72 Bölgesi Nüfusun Ülke Nüfusuna Oranı (TÜİK)	27
Tablo 10. Yıllara Göre Göç Rakamları (TÜİK)	28
Tablo 11. Sivas Göç Alınan ve Verilen İller (TÜİK)	33
Tablo 12: Türkiye'nin Gelişme Projeksiyonu	44
Tablo 13: Sessiz Kuşak Özellikleri	46
Tablo 14: Bebek Patlaması Kuşağı Özellikleri	46
Tablo 15: X Kuşağı Özellikleri	47
Tablo 16: Y Kuşağı Özellikleri	47
Tablo 17: Z Kuşağı Özellikleri	48
Tablo 18: Kayseri, Sivas ve Yozgat Kuşaklar	48
Tablo 19: Bölgelerin Kişi Başına GSKD	55
Tablo 20: Bölgelerin Faktör Verimliliği	56
Tablo 21: Göç Etme Nedenine Göre Göç Eden Nüfus ve Oranı.....	58

ŞEKİLLER

Şekil 1. Kayseri, Sivas ve Yozgat Nüfus Büyüklükleri (TÜİK)	10
Şekil 2. Türkiye, Bölge 2023 Yılı Projeksiyonları ve Nüfus Artış Hızları (TR72 Bölge Planı)	13
Şekil 3. Yozgat İlçeleri Nüfus Büyüklükleri (TÜİK).....	14
Şekil 4. Türkiye, TR72 Bölgesi ve Bölge İlleri Doğurganlık Hızı Karşılaştırması (TÜİK)	17
Şekil 5. Türkiye, TR72 Bölgesi ve Bölge İlleri Kaba Doğum Hızı Karşılaştırması (TÜİK)	18
Şekil 6. Nüfus Piramitleri (TÜİK)	19
Şekil 7. Yıllar İtibariyle Türkiye, Bölge ve Bölge İlleri Yaş Bağımlılık Oranları (TÜİK).....	20
Şekil 8. 2014 Yılı Bölge İlçeleri Nüfus ve Yaş Bağımlılık Oranı Haritası (TÜİK)	20
Şekil 9. Yaşlı Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı (TÜİK)	21
Şekil 10. İl ve İlçe, Belde ve Köy Nüfus Oranları (TÜİK).....	23
Şekil 11. Yozgat Kırsal ve Kentsel Nüfus Oranları (TÜİK)	23
Şekil 12. Sivas Kırsal ve Kentsel Nüfus Oranları (TÜİK, 1965-2014)	25
Şekil 13. Kayseri Sivas ve Yozgat Nüfus Yoğunlukları (TÜİK).....	25
Şekil 14. TR72 İlçe Nüfus Yoğunlukları Haritası (TÜİK).....	26
Şekil 15. Kayseri, Sivas ve Yozgat Yıllara Göre Net Göç Hızı (TÜİK).....	28
Şekil 16. İllere Göre Göç Alınan ve Verilen İller (TÜİK).....	29
Şekil 17. Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Alınan Göç (TÜİK)	30
Şekil 18. Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Alınan Göç (TÜİK)	31
Şekil 19. Cinsiyete Göre Alınan/Verilen Göç (TÜİK)	32
Şekil 20. Eğitim Durumuna Göre Alınan ve Verilen Göç (TÜİK).....	33
Şekil 21. Sivas İli Alınan Göç Haritası (TR72 Bölge Planı)	34
Şekil 22. Sivas İli Verilen Göç Haritası (TR72 Bölge Planı)	34
Şekil 23. Cinsiyet ve Yaşa Göre Alınan/Verilen Göç (TÜİK).....	35
Şekil 24. Bitirilen Eğitim Durumuna Göre Alınan Göç (TÜİK).....	36
Şekil 25. Bitirilen Eğitim Durumuna Göre Verilen Göç (TÜİK).....	36
Şekil 26: Türkiye Ekonomisinin Bölgesel Dağılımı	43
Şekil 27: Kuşakların Sınıflandırılması	46
Şekil 28: Endüstri Devrimleri	49
Şekil 29: Türkiye İşsizlik Oranları.....	50
Şekil 30: Dünya Büyüme Oranları	50
Şekil 31: GSYH Yıllık Reel Büyüme Hızları.....	52
Şekil 32: Sanayi Sektöründe Reel Ücretler ve Üretkenlik.....	53

Şekil 33: GSYH İçerisinde Tasarrufların ve Sanayinin Payı.....	54
Şekil 34: 1990-2000 Yılları Göç Haritası	59
Şekil 35: İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE)	64
Şekil 36: Yatırım Teşviklerinin Bölgesel Dağılımı (01.01.2001-30.11.2015).....	65
Şekil 37: Gini Endeksi (1987-2011)	66
Şekil 38: Theil Endeksi (1987-2011).....	66
Şekil 39: Bölgesel KBGSYİH (\$) Varyans Tablosu (1987-2001).....	67
Şekil 40: Bölgesel KBGSKD (\$) Varyans Tablosu (2004-2011)	67
Şekil 41: Göç Yolları	68
Şekil 42: Kırsal ve Kentsel Nüfus	68
Şekil 43: Ortalama Net Göç Hızı (2008-2014)	69
Şekil 44: Dünyadaki Büzülen Kentler	71
Şekil 45: UNDP Pragmatik Alanları	74
Şekil 46: Kalkınmada Yeni Yaklaşımlar	75
Şekil 47: Şanlıurfa Sanayisinin Yeniden Yapılandırılma Projesi	76

KISALTMALAR

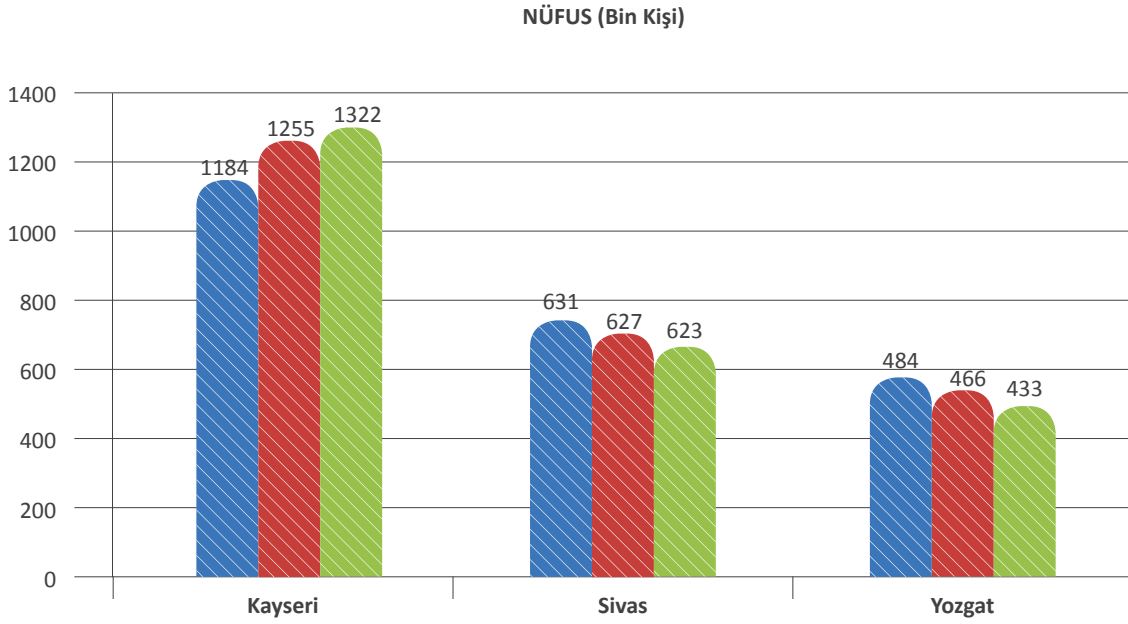
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sonuçları
Ajans	: Orta Anadolu Kalkınma Ajansı
Bakanlık	: Kalkınma Bakanlığı
GDP	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
İYTE	: İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü
ODTÜ	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
ORAN	: Orta Anadolu Kalkınma Ajansı
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

1. GÖSTERGELER

1.1. NÜFUS

Mevcut Durum

2014 yılı ADNKS'ye göre; Yozgat ili 432.560 kişilik nüfusu ile nüfus büyüklüğü bakımından iller arasında 44. sırada, Sivas ise 623.116 kişilik nüfusu ile 32. sırada gelmektedir.

Şekil 1. Kayseri, Sivas ve Yozgat Nüfus Büyüklükleri (TÜİK)

1965 yılına bakıldığında Yozgat'ın 437.883 kişilik nüfusu ile iller arasında 31. sırada geldiği ve geçen 49 yıla rağmen Yozgat nüfusunun 2014 yılında 1965 yılından daha düşük olduğu görülmektedir. Yozgat'ın nüfus seyrine bakıldığında 2000 yılına kadar artış eğiliminde olduğu ancak nüfusun 682.919 kişi ile zirve yaptığı 2000 yılından sonra sürekli ve yüksek hızlı bir azalış eğiliminde olduğu görülmektedir. Bunun temel nedeni Yozgat' tan diğer illere gerçekleşen hızlı göçtür. Yıllar itibariyle bakıldığında nüfusun mekânsal dağılımında farklılaşma meydana gelmiş, kırsal nüfus göçler sebebiyle hızla azalmış, il ve ilçe merkezindeki nüfus ise değişmeden kalmıştır. Kırsal nüfusun ilk olarak il merkezine göç ettiği, daha sonra ise şehirde aradığını bulamayıp diğer illere göç ettiği görülmektedir.

1927 yılındaki nüfusu 329.741 olan Sivas iller arasında nüfus büyüklüğü açısından 9. sırada yer almaktaydı. 2014 yılı ADNKS'ye göre ise Sivas ili 623.116 kişilik nüfusu ile iller arasında 32. sırada gelmiştir. Sivas il nüfusundaki 87 yıllık değişimde % 189'lük bir artış olmuş ve bu değer Türkiye ortalamasının (% 569) gerisinde kalmıştır. Sivas nüfusu 1985 yılına kadar artmış ancak 1990 yılından sonra Sivas'ın nüfus artış oranı negatif yönde ilerlemeye başlamıştır. Sivas nüfusunun 2014 yılı ADNKS' ye göre Türkiye nüfusuna oranı %0,8 olup, 1965 yılındaki nüfus sayımında bu oran %2,2'dir.

Tablo 1: Türkiye, TR72 Bölgesi ve Bölge İlleri Nüfus Büyüklükleri İle Nüfus Artış Hızları (TÜİK)

Yıl	Türkiye Nüfus	TR72 Nüfus	Kayseri Nüfus	Sivas Nüfus	Yozgat Nüfus	Türkiye Yıllık Nüfus Artış Hızı (%)	TR72 Yıllık Nüfus Artış Hızı (%)	Kayseri Yıllık Nüfus Artış Hızı (%)	Sivas Yıllık Nüfus Artış Hızı (%)	Yozgat Yıllık Nüfus Artış Hızı (%)
1965	31.391.421	1.679.275	536.206	705.186	437.883	-	-	-	-	-
1970	35.605.176	1.795.024	598.693	731.921	464.410	25,19	13,33	22,05	7,44	11,76
1975	40.347.719	1.918.893	676.809	741.713	500.371	25,01	13,35	24,53	2,66	14,92
1980	44.736.957	2.032.960	778.383	750.144	504.433	20,65	11,55	27,97	2,26	1,62
1985	50.664.458	2.181.570	864.060	772.209	545.301	24,88	14,11	20,88	5,80	15,58
1990	56.473.035	2.290.115	943.484	767.481	579.150	21,71	9,71	17,59	-1,23	12,04
2000	67.803.927	2.498.442	1.060.432	755.091	682.919	18,29	8,71	11,69	-1,63	16,48
2007	70.586.256	2.295.679	1.165.088	638.464	492.127	5,75	-12,09	13,45	-23,97	-46,81
2008	71.517.100	2.299.704	1.184.386	631.112	484.206	13,10	1,65	16,43	-10,90	-16,23
2009	72.561.312	2.326.584	1.205.872	633.347	487.365	14,50	1,16	17,98	3,59	6,50
2010	73.722.988	2.352.971	1.234.651	642.224	476.096	15,88	1,13	23,59	14,08	-23,39
2011	74.724.269	2.348.101	1.255.349	627.056	465.696	13,49	-0,20	16,63	-23,90	-22,09
2012	75.627.384	2.351.714	1.274.968	623.535	453.211	12,01	0,15	15,51	-5,63	-27,18
2013	76.667.864	2.363.390	1.295.355	623.824	444.211	13,66	0,49	15,86	0,46	-20,06
2014	77.695.904	2.378.052	1.322.376	623.116	432.560	13,32	1,01	20,64	-1,13	-26,57
2018	80.551.266	2.378.027	1.394.834	604.917	378.276	10,51	1,85	14,98	-5,05	-30,12
2023	84.247.088	2.376.942	1.488.752	582.283	305.907	8,97	-0,09	13,03	-7,63	-42,47

Yozgat'ın Merkez nüfusunun ardından nüfus bakımından en büyük ilçeleri sırasıyla; Sorgun ve Akdağmadeni'dir. Nüfus bakımından en küçük ilçesi ise Çandır'dır. 2014 ADNKS'ye göre Sivas Merkez 351.431 kişilik nüfusu ile Sivas il geneli nüfusunun %56,4'üne sahiptir. Geriye kalan 16 ilçe nüfusun %44'üne sahiptir. Merkez nüfusunun ardından nüfus bakımından en büyük ilçeler sırasıyla Yıldızeli, Şarkışla ve Suşehri'dir. Nüfus bakımından en küçük ilçesi Doğanşar'dır.

Nüfus Artış/Azalış Seyri ve Projeksiyonlar

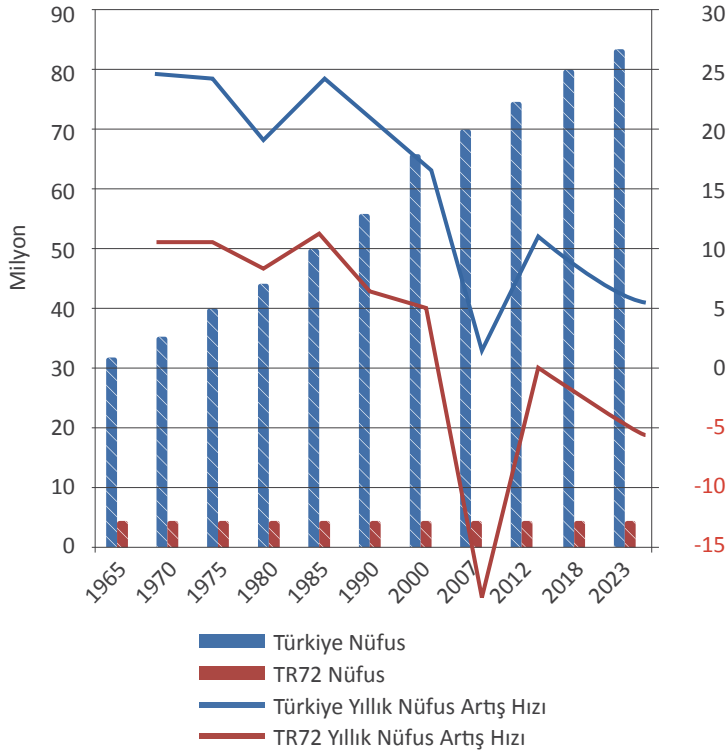
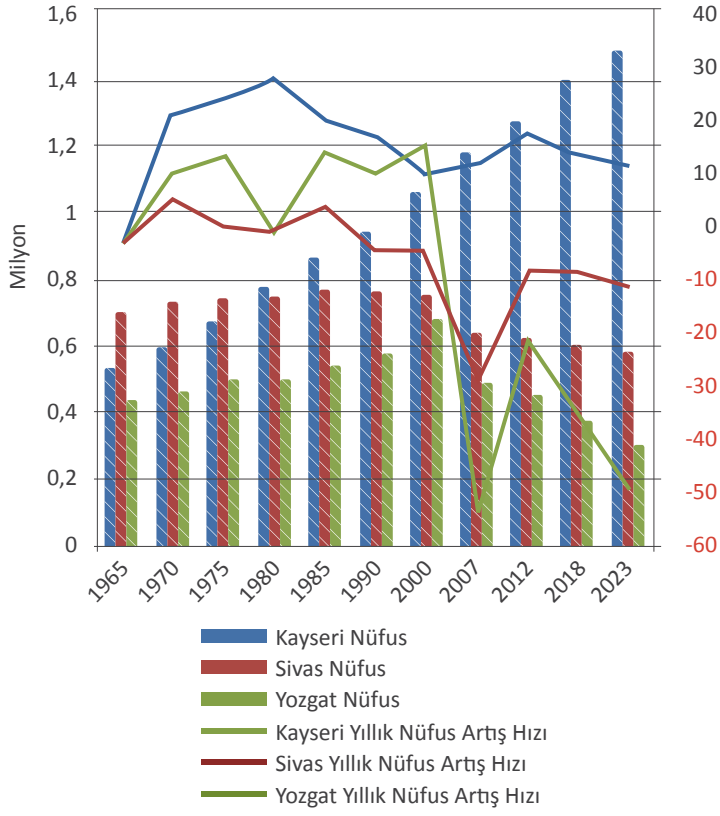
2012 yılı ADNKS'ye göre; TR72 Bölgesi (Kayseri, Sivas, Yozgat), Türkiye toplam nüfusunun %3,1'ine sahip olup, 26 Düzey2 bölgesi arasında nüfus büyüklüğü bakımından 11. sıradadır. Bölge nüfusunda yıllar içinde artış gerçekleşmiş olsa da, Bölge Türkiye nüfus artış hızını 1965 yılından sonra yakalayamamış olup, Bölgenin nüfus artış hızı genel olarak Türkiye nüfus artış hızınının 10 puan altında seyretmiştir. İl bazında incelendiğinde Sivas'ın nüfus artış eğiliminin Yozgat ile benzer özellik gösterdiği, 2000 yılından itibaren Sivas'ın da nüfusun artış eğiliminin negatife döndüğü görülmektedir. Kayseri'nin ise göç alan bir il olması sebebiyle nüfusunun artış eğiliminin pozitif olduğu görülmektedir. Kayseri göç alan il konumundayken, Sivas ve Yozgat'ın ise göç veren iller konumunda oldukları görülmektedir. Aşağıdaki şekilde Türkiye, TR72 bölgesi ile Kayseri, Sivas ve Yozgat'ın nüfus artış hızı oranları karşılaştırılmıştır.

Tablo 2: 2023 Yılı Projeksiyonları ve Nüfus Artış Hızları(TR72 Bölge Planı)

Düzye	2012	2023 Projeksiyon	2023-2012 Nüfus Artış Hızı
Kayseri	1.274.968	1.488.752	%1,41
Sivas	623.535	582.283	%-0,62
Yozgat	453.211	305.907	%-3,57
TR72	2.351.714	2.376.942	%0,10
Türkiye	75.627.384	84.247.088	%0,98

Yıllar itibariyle bakıldığında Yozgat nüfusunun son yıllarda devamlı olarak negatif bir artış hızının olduğu görülmektedir. Yozgat'ın nüfus artış eğilimi incelendiğinde; nüfusun 2000 yılında 682.919 kişi olduğu ve bu yıla kadar Yozgat'ın nüfus artış eğiliminin pozitif olduğu görülmektedir. 2000 yılından sonra ise nüfus artış eğiliminin negatif bir seyir izlediği ve nüfusun 14 yılda 250.359 kişi, son 7 yılda ise 59.567 kişi azaldığı görülmektedir. 2014 yılı ADNKS'ye de nüfustaki azalış eğiliminin devam ettiği ve nüfusunun yıllık artış hızınının -%26,6 olduğu görülmektedir. Yozgat, bu oran ile Türkiye'de nüfus artış oranı en düşük ilk 5 il arasındadır. 2012 yılında TÜİK tarafından yayınlanan nüfus projeksiyonlarına göre, Yozgat'ın 2023 yılı tahmini nüfusu 305.907 kişidir. Yozgat'ta nüfusun giderek yaşlanıyor olması ve genç nüfusun göç ile başka illere gitmesi doğum hızının düşük olma sebeplerindedir.

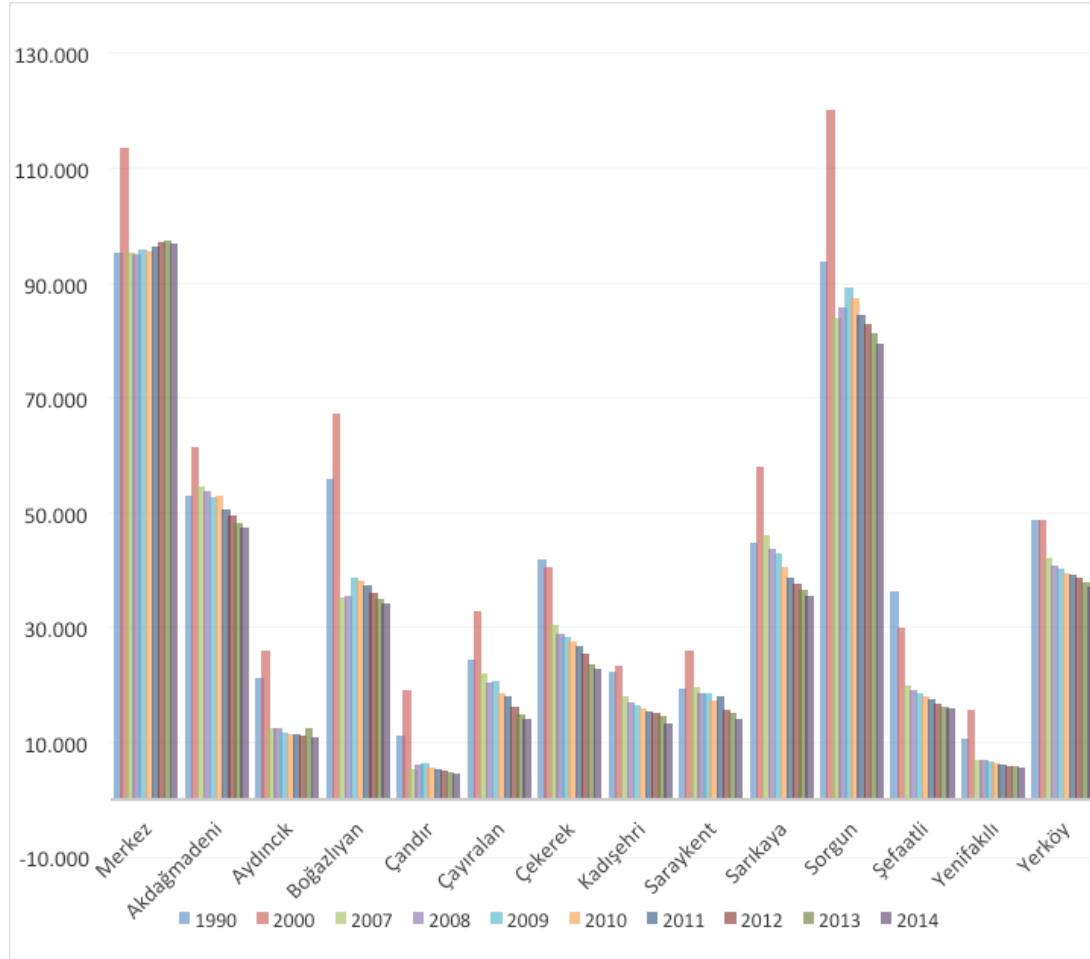
2014 yılı ADNKS'ye göre Sivas ilinin 2013-2014 yılında nüfus artış hızı -% 1,13 oranında gerçekleşmiş ve bu oran ile iller arasında 67. sırada yer almıştır. 2013 yılında 623.824 kişi olan Sivas nüfusu 2014 yılında 623.116 kişiye düşmüştür. Türkiye'nin toplam nüfusu, 1965-2014 döneminde yaklaşık 2,5 kat artarken, Sivas ilinin nüfusu 705.186'dan 623.116'ya düşmüştür. Sivas ilinin yıllık nüfus artış hızı, 1965-1985 döneminde ülke ortalamasına yakın seyretmişken 1985 yılı sonrasında nüfus artış seyri bazı dönemler haricinde negatif bir hal almış ve Sivas nüfusu hızla azalma eğilimi göstermiştir. 1965 yılında nüfus büyüklüğü açısından iller arasında 10. sırada yer alırken 2014 yılına gelindiğinde nüfustaki bu azalış eğilimi neticesinde 32. sıraya kadar düşmüştür.

Şekil 2. Türkiye, Bölge 2023 Yılı Projeksiyonları ve Nüfus Artış Hızları (TR72 Bölge Planı)

Şekil 2’de ülke, bölge ve bölge illerinin 2018 ve 2023 yılları için öngörülen projeksiyonlar yer almaktadır. 2012 yılında, 2023 yılı için yapılan projeksiyona göre Türkiye nüfusunun 8.619.704 kişilik artış ile 84.247.088 kişiye yükseleceği beklenmekte olup, nüfusun artış hızının yavaşladığı görülmektedir. TR72 Bölgesinin nüfusunun ise 25.228 kişilik artış ile 2.376.942 kişiye yükseleceği beklenmektedir. Bölge illerine bakıldığında Kayseri ilinin nüfusundaki artışın devam ettiği ve nüfusun 1.488.752 kişiye yükseldiği görülmektedir. Sivas ve Yozgat nüfusundaki azalışın devam etmesi sebebiyle, Kayseri nüfusunun Bölge nüfusundaki payının %62’ye çıkacağı, Kayseri’nin Sivas ve Yozgat nüfus toplamının 1,5 katından daha fazla olacağı beklenmektedir. 2018 yılında Sivas nüfusunun 604.917 olacağı, 2023 yılında ise 582.283’e düşeceği beklenmektedir. Sivas ilinin sahip olduğu sosyo-ekonomik faktörlerde iyileşme gerçekleşmediği takdirde nüfusun ilçelerde azalması ile buralardaki ekonomik faaliyetlerin de durma noktasına geleceği, Merkez nüfusun da artış eğilimine paralel olarak kentleşme problemleri ile karşı karşıya kalacağı öngörülmektedir.

Nüfusun İlçeleri Dağılımı

Şekil 3. Yozgat İlçeleri Nüfus Büyüklükleri (TÜİK)

Tablo 3. Yozgat İlçeleri Nüfus Büyüklükleri (TÜİK)

Düzey	1990	2000	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	14/00
Yozgat	578.719	682.919	492.127	484.206	487.365	476.096	465.696	453.211	444.211	432.560	-0,37
Merkez	95.357	113.614	95.275	94.972	95.853	95.667	96.350	97.094	97.443	96.831	-0,15
Akdağmadeni	52.946	61.373	54.530	53.789	52.624	53.065	50.591	49.442	48.249	47.309	-0,23
Aydıncık	21.120	25.955	12.618	12.558	11.813	11.560	11.347	11.065	12.585	10.936	-0,58
Boğazlıyan	55.810	67.184	35.170	35.653	38.826	38.224	37.369	36.157	34.925	34.193	-0,49
Çandır	11.317	19.037	5.284	6.103	6.366	5.698	5.371	5.047	4.835	4.693	-0,75
Çayıralan	24.381	32.880	22.053	20.318	20.757	18.637	18.040	16.092	14.985	14.201	-0,57
Çekerek	41.846	40.689	30.463	28.799	28.352	27.690	26.810	25.441	23.699	22.729	-0,44
Kadışehri	22.366	23.317	17.976	16.914	16.452	15.971	15.530	15.154	14.578	13.397	-0,43
Saraykent	19.258	26.077	19.607	18.705	18.511	17.392	18.046	15.620	15.134	14.192	-0,46
Sarıkaya	44.857	58.026	46.131	43.739	43.021	40.639	38.678	37.737	36.553	35.543	-0,39
Sorgun	93.812	120.262	83.931	85.831	89.209	87.518	84.591	82.944	81.231	79.580	-0,34
Şefahtli	36.246	30.013	19.915	19.121	18.640	18.051	17.554	16.810	16.234	15.985	-0,47
Yenifakılı	10.754	15.603	6.955	6.971	6.695	6.360	6.147	5.921	5.845	5.724	-0,63
Yerköy	48.649	48.889	42.219	40.733	40.246	39.624	39.272	38.687	37.915	37.247	-0,24

İlçeler bazında nüfus artış oranlarına bakıldığında, 1990-2000 yılları arasında nüfusun genel itibariyle ilçelerde de artış eğiliminde olduğu; 2000 yılından sonra ise nüfus artış oranının negatif yönde olduğu görülmektedir. Merkez ilçenin nüfusunun 2000 yılına kadar arttığı ve 2000 yılından sonra artış oranının negatif yönde olduğu, 2007 yılında nüfusun 1990 yılındaki nüfusa eşitlendiği ve sonraki dönemde de nüfusun çok fazla değişikliğe uğramadan devam ettiği, diğer ilçelerde ise nüfusun gittikçe azaldığı görülmektedir. Çandır ilçesinin nüfusunun 2000 yılına göre %75 azaldığı; Aydıncık, Çayıralan, Yenifakılı'da ise nüfusun %50'nin üzerinde azaldığı; Boğazlıyan, Çekerek, Kadışehri, Saraykent, Şefahtli'nin nüfusunun %40 civarında azaldığı; Sarıkaya ile Sorgun'un nüfusunun %30 civarında azaldığı; Akdağmadeni ile Yerköy'de ise nüfusun %20 civarında azaldığı kayıtlara geçmiştir.

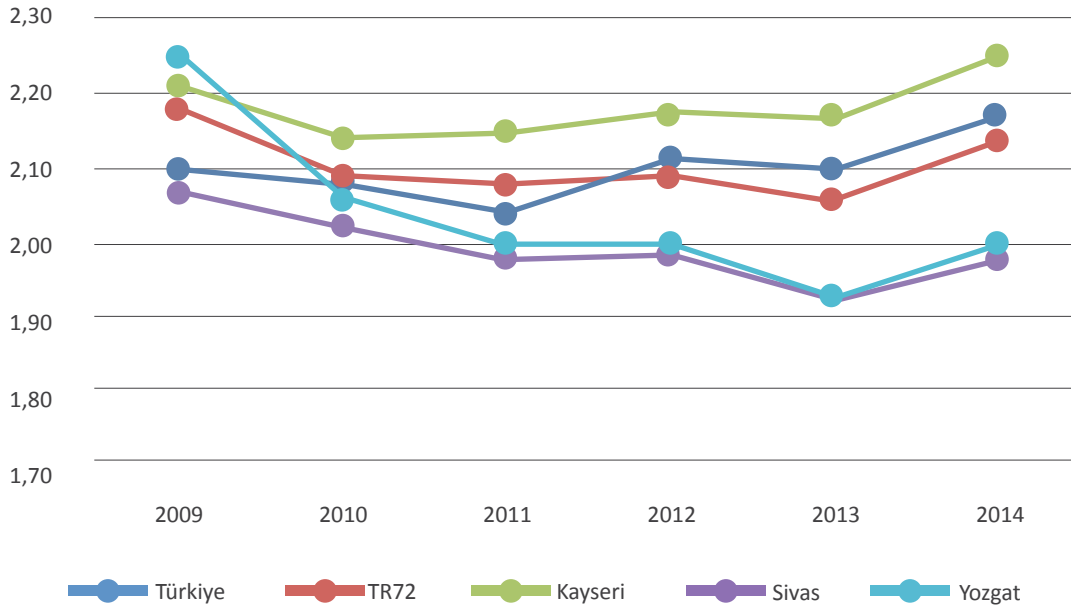
Tablo 4: Sivas İlçeleri Yıllara Göre Nüfus (TÜİK)

İlçe	1990	2000	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	14/90
Merkez	270.329	299.935	335.002	329.011	338.728	354.913	345.762	346.629	348.623	351.431	1,30
Akıncılar	11.085	8.353	5.845	5.649	5.226	5.518	5.077	5.170	5.300	5.537	0,50
Altınayla	15.739	15.713	10.548	10.521	10.341	10.241	9.985	10.009	9.736	9.566	0,61
Divriği	33.105	23.313	17.176	17.476	16.713	16.504	16.416	16.272	16.128	16.829	0,51
Doğanşar	8.324	6.314	3.346	3.240	2.939	2.959	2.785	2.699	2.881	3.014	0,36
Gemerek	48.453	54.692	27.835	28.671	28.718	27.224	26.671	25.498	26.157	24.517	0,51
Gölova	6.699	6.272	3.267	3.344	3.586	3.694	3.204	3.645	3.532	3.261	0,49
Gürün	31.038	26.742	21.788	21.573	21.283	20.957	20.615	20.222	19.954	19.843	0,64
Hafik	28.280	19.213	9.519	9.045	8.895	9.113	9.131	8.863	9.438	9.624	0,34
İmranlı	21.530	13.883	7.532	8.113	7.483	7.553	7.568	7.882	7.975	7.989	0,37
Kangal	48.068	37.049	27.887	27.251	25.907	24.867	24.406	23.911	23.089	22.768	0,47
Koyulhisar	21.894	24.934	13.190	13.550	12.943	12.810	12.705	12.404	14.274	13.140	0,60
Suşehri	46.843	44.731	27.415	26.941	28.044	26.929	26.511	26.396	26.053	26.091	0,56
Şarkışla	49.116	49.318	41.950	41.843	41.031	40.338	39.413	38.448	38.094	38.655	0,79
Ulaş	13.801	14.972	11.237	11.294	10.902	10.468	10.075	9.680	9.584	9.229	0,67
Yıldızeli	74.902	76.232	52.710	51.031	47.228	45.041	43.639	42.723	40.540	38.735	0,52
Zara	38.275	33.425	22.217	22.559	23.380	23.095	23.093	23.084	22.466	22.887	0,60
Toplam	767.481	755.091	638.464	631.112	633.347	642.224	627.056	623.535	623.824	623.116	0,81

Tablo'da Sivas ilçelerinin son 25 yıldaki sayımlara ilişkin nüfus büyüklükleri verilmiştir. Buna göre ilçelerin nüfus gelişimleri arasında farklılıklar bulunmakla birlikte son 25 yılda ilçe nüfuslarının büyük bir kayıp yaşadığı, Merkez nüfusun ise %30'luk bir büyüme kaydettiği görülmektedir. Doğanşar, Hafik ve İmranlı ilçelerinin 1990 yılından sonraki 25 yılda %70; Akıncılar, Divriği, Gemerek, Gölova, Kangal, Suşehri ve Yıldızeli ilçelerinin ise %50; diğer ilçelerin ise %40 civarında nüfus kaybı yaşadıkları görülmektedir. Merkez ilçenin sosyal ve ekonomik olanakları sebebiyle ilçelerden göç çekmesiyle birlikte, ilçelerdeki sosyal ve ekonomik yetersizlikler buradaki nüfusun Sivas İl Merkezine ve diğer büyük şehirlere göç etmelerine neden olmuştur.

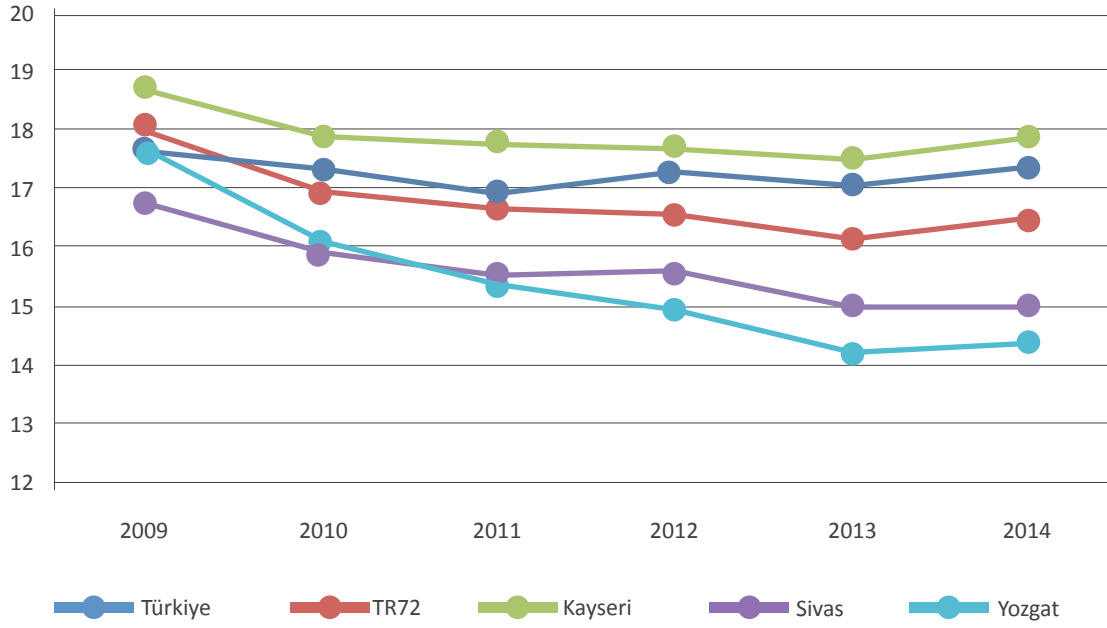
Doğurganlık Hızı

Doğurganlık hızı, doğurma çağındaki her 1.000 kadın başına düşen canlı doğum sayısı olarak ifade edilmektedir. Yozgat'ın toplam doğurganlık hızı 2014 yılında binde 1,9 olmuş ve bu oran ile ülke genelinde 36. sırada yer almıştır. 2014 yılında Sivas'ın doğurganlık hızı binde 1,98'dir. Kaba doğum hızı, bin kişi başına düşen yıllık doğum sayısı ile bulunur. 2014 yılında Sivas'ın kaba doğum hızı binde 15,0'dir. Sivas ve Yozgat'ın doğurganlık hızının hem bölge ortalamasından hem de ülke ortalamasından aşağıda olduğu ve eğilimin yönünün de negatif bir seyir izlediği görülmektedir. Özellikle genç nüfusun başka illere göç etmesi ve nüfusun yaşlanması sebebiyle böyle bir tablo ortaya çıkmaktadır.

Şekil 4. Türkiye, TR72 Bölgesi ve Bölge İlleri Doğurganlık Hızı Karşılaştırması (TÜİK)

Kaba doğum hızı, bin kişi başına düşen yıllık doğum sayısı ile bulunur. Bölgede kaba doğum hızları 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 ve 2014 yıllarına göre incelendiğinde, Kayseri ilinin kaba doğum hızının Türkiye ortalamasından yüksek olduğu, ancak Sivas ve Yozgat illerinin Türkiye ortalamasının altında kaldığı görülmektedir. 2014 yılında Sivas'ın kaba doğum hızı binde 14,8 olup, bu oran ile ülke genelinde 38. sırada yer almıştır. 2014 yılında Yozgat'ın kaba doğum hızı binde 13,9 olup, bu oran ile ülke genelinde 46. sırada yer almıştır. Yozgat ve Sivas nüfusunun giderek yaşlanıyor olması ve genç nüfusun göç ile başka illere gitmesi doğum hızının düşük olma sebeplerindedir.

Şekil 5. Türkiye, TR72 Bölgesi ve Bölge İlleri Kaba Doğum Hızı Karşılaştırması (TÜİK)

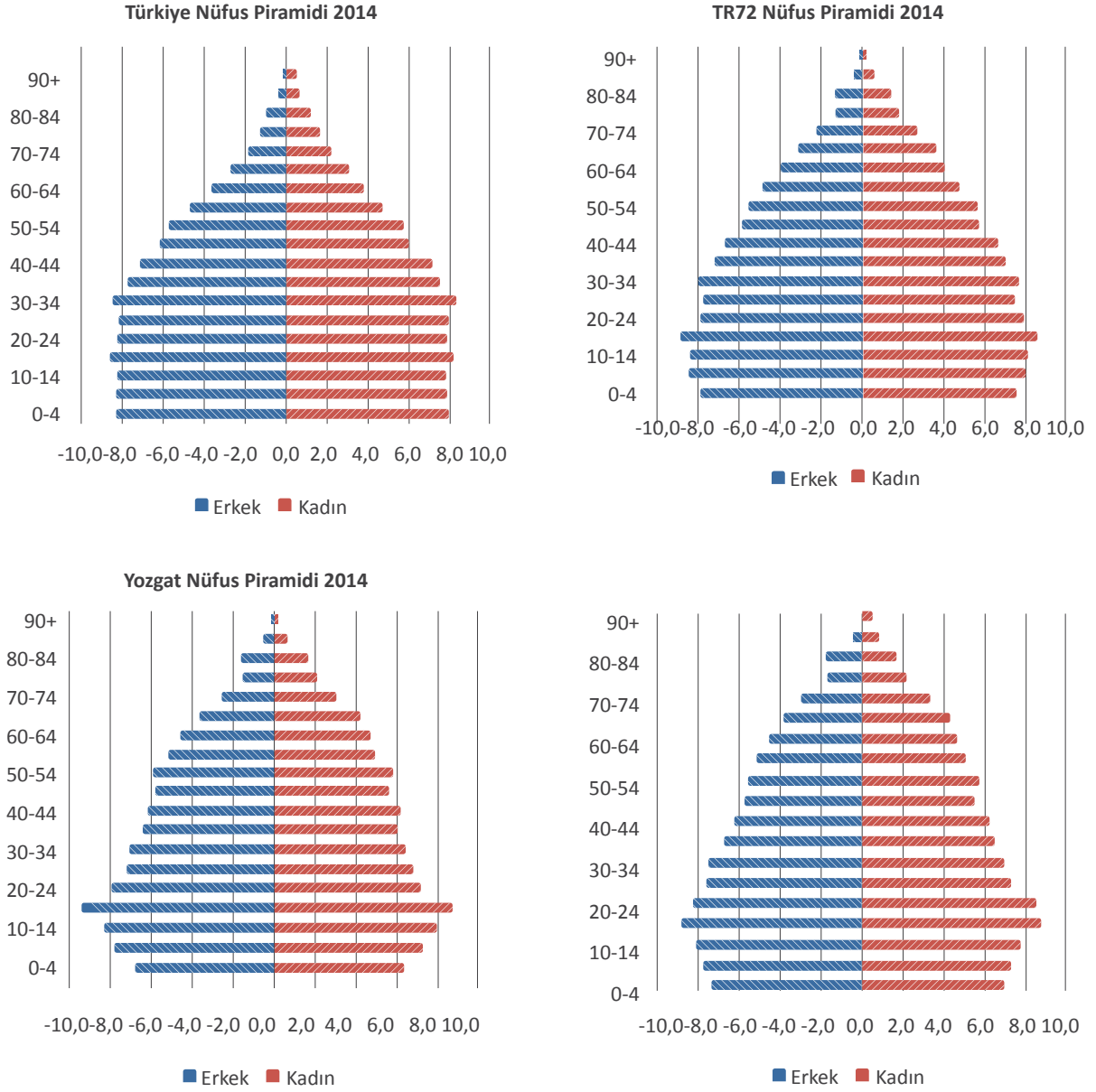
Tablo 5. TR72 Bölgesi ve Bölge İlleri Doğum Sayısı (TÜİK)

Düzye	2010	2011	2012	2013	2014
TR72	39.562	39.027	38.860	38.070	38.891
Kayseri	21.681	22.034	22.304	22.398	23.304
Sivas	10.168	9.800	9.710	9.310	9.338
Yozgat	7.713	7.193	6.846	6.362	6.249

Tabloda yer alan TR72 Bölgesi ve Bölge illerinin doğum sayılarına göre Sivas'ta 2010 yılında 10.168 canlı doğum gerçekleşmişken, 2014 yılında 9.338 canlı doğum gerçekleşmiştir. Yozgat'ta 2010 yılında 7.713 canlı doğum gerçekleşmişken, 2014 yılında 6.249 canlı doğum gerçekleşmiştir. 5 yıllık bir süre için canlı doğum sayısında yaşanan düşüş oldukça yüksektir.

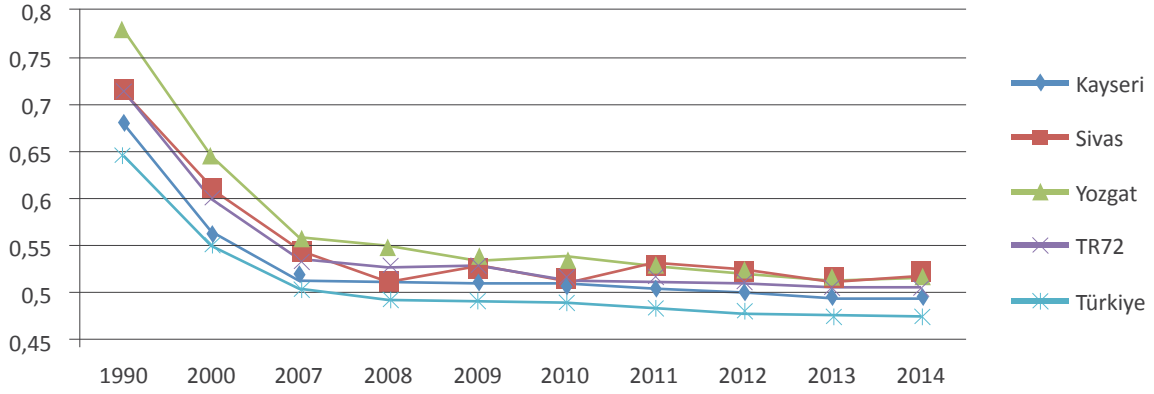
Yaşlanma

Yaş durumunun incelenmesi bir coğrafyanın gelişmişlik düzeyinin, çalışabilir ve çalışamaz durumdaki nüfusunun anlaşılması açısından önemlidir. Türkiye'nin 2014 yılı nüfus piramidinin, gelişmekte olan ülkeler ile paralellik gösterdiği söylenebilir. Gelişmiş ülkelerde nüfusun %30'undan azını çocukların ve %15 kadarını da yaşlıların oluşturduğu düşünülürse; erkeklerde %24,8 çocuk oranı ve %6,9 yaşlı oranı, kadınlarda %23,7 çocuk oranı ve %9 yaşlı oranı ile Türkiye'nin çocuk oranında gelişmiş ülkelere benzer bir nüfus yapısı gösterdiği, ancak yaşlı oranında farklı bir yapısı olduğu görülmektedir. Nüfus piramitlerine göre, Yozgat'ta göçün ve doğum oranının etkisiyle, çocuk nüfusunda azalma gözükmektedir.

Şekil 6. Nüfus Piramitleri (TÜİK)

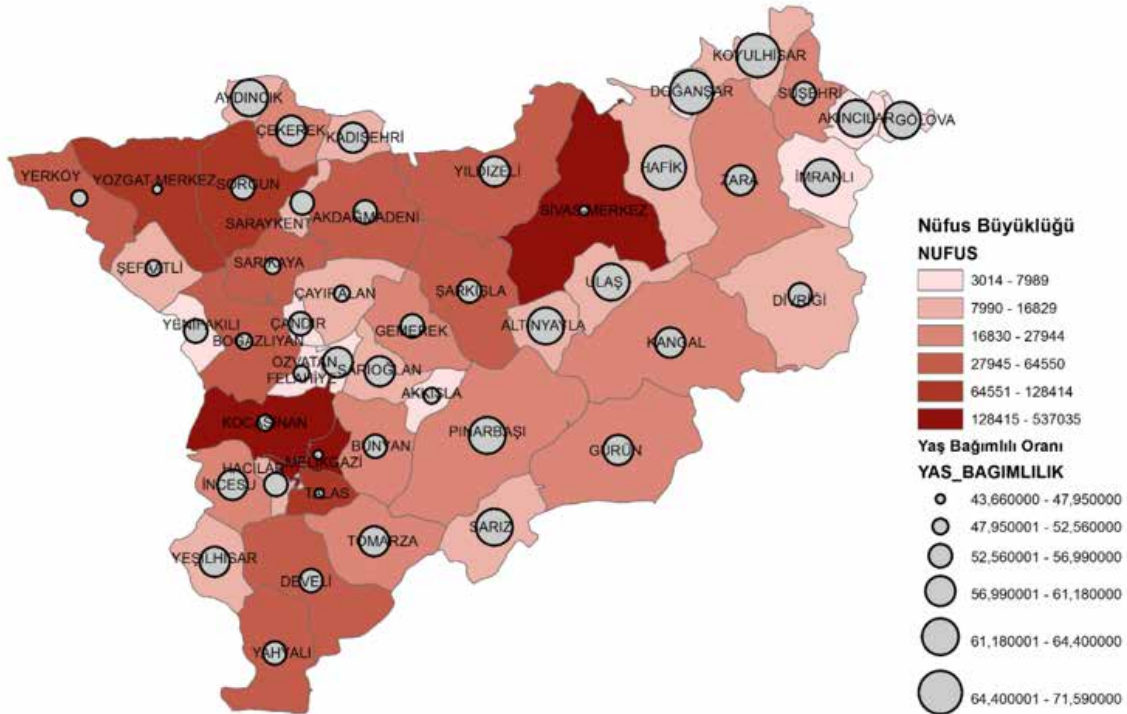
Yaş bağımlılık oranı bir bölgede çalışma yaşında sayılan her 100 kişinin bakmakla yükümlü olduğu çalışmayan nüfus sayısını gösterir. Başka bir ifade ile bir bölgedeki 0-14 yaş ve 65 yaş üstü nüfus toplamının 15-64 yaş grubundaki nüfusa oranının yüzde olarak ifade edilmesidir. Gelişmiş ülkelerde bu oran %50 civarındayken az gelişmiş ülkelerde ise daha yüksektir. 2011 yılı verilerine göre; Almanya %51, Pakistan %64 ve Suriye %67 yaş bağımlılık oranına sahiptir. Yaş bağımlılık oranı özellikle devlet desteğine muhtaç olan nüfusun oranının görülmesi açısından önemlidir. Türkiye’de bu oran, son 20 yılda hızlı bir şekilde azalmış ve %48 seviyelerine gerilemiştir. Bu oranın azalmasında özellikle aile planlaması çalışmalarının etkisi görülmektedir. Bölgede bu oran %50,8 olup, Türkiye ortalaması olan %48 oranının üzerinde bir değer göstermektedir. Yozgat’ın %51,8 yaş bağımlılık oranı ile ülke genelinde 27. sırada geldiği, Sivas’ın %52,2 yaş bağımlılık oranı ile 26. sırada geldiği, Kayseri’nin ise %49,8 oranı ile 37. sırada geldiği görülmektedir.

Şekil 7. Yıllar İtibariyle Türkiye, Bölge ve Bölge İlleri Yaş Bağımlılık Oranları (TÜİK)

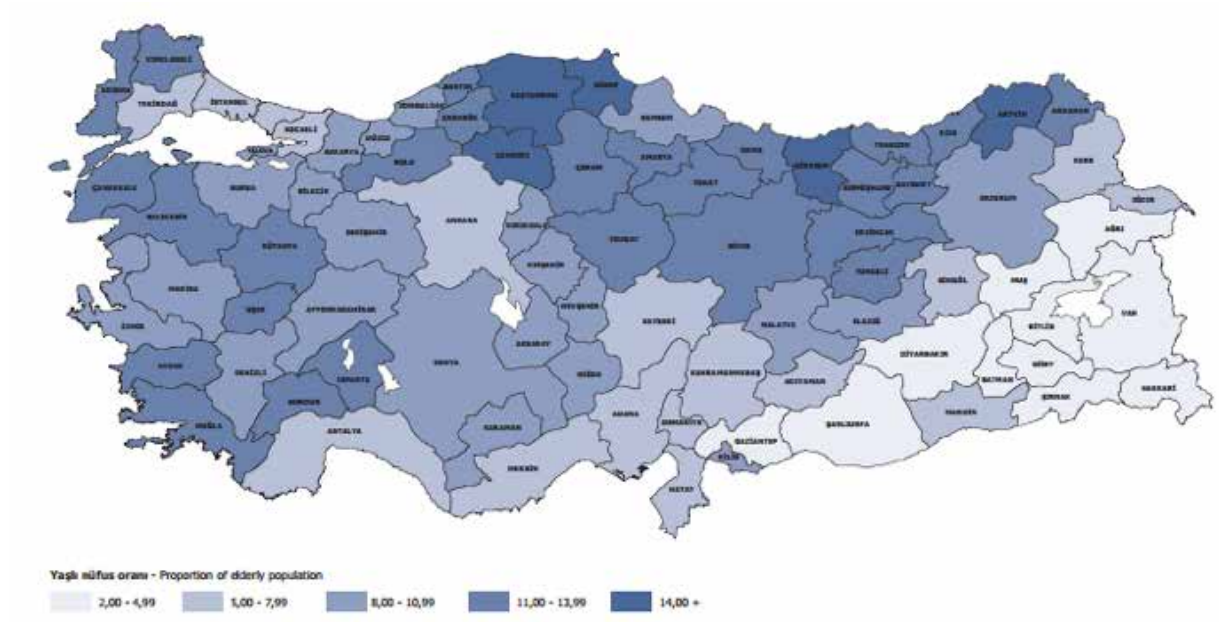
Yaş gruplarına baktığımızda bakılmaya muhtaç nüfusun (0-14) ve (65+) çalışma çağındaki aktif nüfusa (15-64) oranı dediğimiz yaş bağımlılık oranı Türkiye ortalaması her 100 kişi için 47,6 iken Yozgat'ta bu oran ortalamanın üzerine çıkarak 51,77 olarak gerçekleşmiştir. Yani genç ve yaşlı nüfusun çalışma çağındaki nüfusa yükü ve bağımlılığı Türkiye ortalamalarının üzerindedir. Bununla birlikte, 65 yaş ve üzerindeki nüfusun bağımlılık oranı Türkiye'de her 100 kişi için 11,76 iken, Yozgat'ta bu oran her 100 kişi için 17,08 olarak gerçekleşmiştir. Genç nüfusun bağımlılık oranları ise Türkiye'de 35,83 iken, Yozgat'ta 34,68'dir. Yozgat'ta yaşlı nüfusun bağımlılık oranının Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde olduğunu, genç nüfusun ise bağımlılık oranının 2013 yılındaki gibi Türkiye ortalamasının altında olduğunu görmekteyiz.

İlçeler bazında yaş bağımlılık oranları incelendiğinde; özellikle merkez ilçelerde çalışan nüfus yoğunluğundan dolayı yaş bağımlılık oranının düşük olduğu, merkez olmayan ilçelerde ise bu oranın %70 seviyelerine kadar yükseldiği görülmektedir.

Şekil 8. 2014 Yılı Bölge İlçeleri Nüfus ve Yaş Bağımlılık Oranı Haritası (TÜİK)

Sivas ilindeki yaşlı nüfus oranı hem %8 olan ülke ortalamasının, hem de bölgenin diğer illeri olan Kayseri'nin %7,6'lık ve Yozgat'ın %11,3'lük ortalamasının üzerindedir. TÜİK tarafından 2014 yılından yapılan "İstatistiklerle Yaşlılar" isimli çalışmasına göre yaşlı nüfusun ilin toplam nüfusuna oranına göre oluşturulan harita Şekilde verilmektedir.

Şekil 9. Yaşlı Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı (TÜİK)

Türkiye’de ortalama yaş özellikle 1985 yılından günümüze kadar yükselme eğilimi göstermiştir. 2023 projeksiyonlarında Türkiye için ortalama yaşın 34’e yükseleceği tahmin edilmektedir. Bu bağlamda, Türkiye, genç nüfusu yoğunlukta olan bir ülkeden, nüfusu giderek yaşlanan bir ülke olma yolunda ilerlemektedir. Yozgat’ta 2023 yılında ortalama yaşın kadınlarda 43, erkeklerde 40 olması beklenmektedir. Sivas’ta durum ülke ortalamasına daha yakın olup, 2023 yılında ortalama yaşın kadınlarda 35, erkeklerde 36 olması beklenmektedir. Bunun en büyük etkenlerinden biri, Yozgat ilinin göç veren bir il olması ve bunu önümüzdeki yıllarda da devam ettirecek olmasıdır. Bu sebeple Yozgat ilinin nüfusu yaşlanmaya devam edecektir.

Tablo 6. Ortanca Yaş (TÜİK)

	2012			2023		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Kayseri	29,31	28,87	29,78	33,06	32,53	33,57
Sivas	30,37	29,84	30,93	35,47	34,83	36,13
Yozgat	30,48	29,63	31,39	41,63	40,1	43,23
TR72	29,82	29,27	30,4	-	-	-
Türkiye	30,07	29,49	30,65	34	33,3	34,6

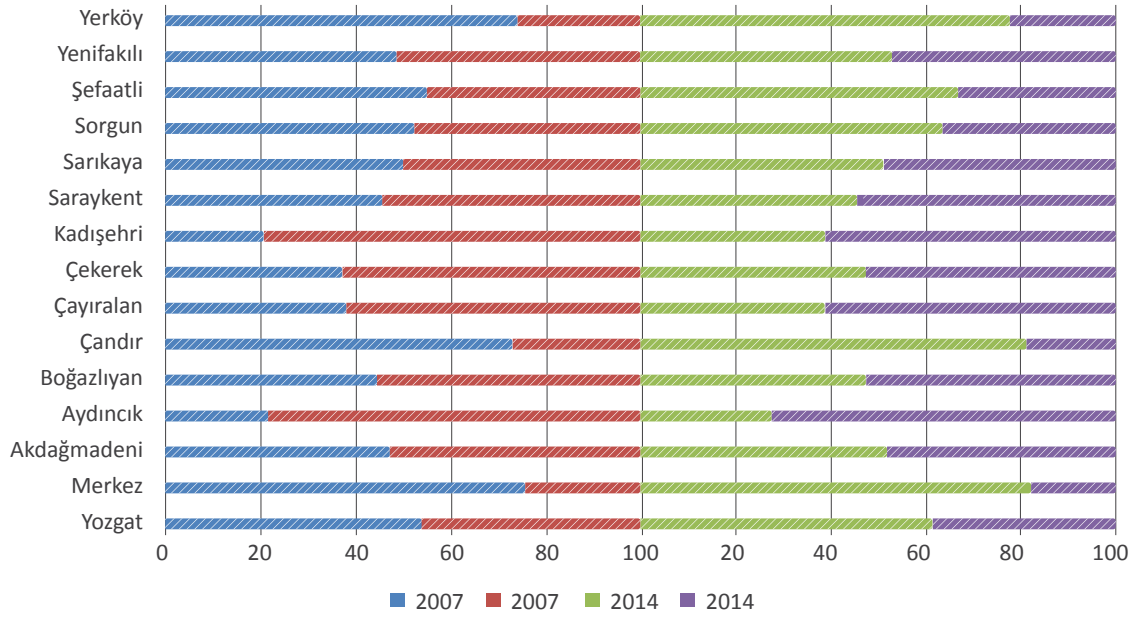
Nüfusun Mekânsal Dağılımı

2014 yılı ADNKS'ye göre; Türkiye'nin %91,7'si il ve ilçe merkezlerinde yaşamakta olup, TR72 Bölgesi içinse bu oran %85,5'tir. 2007 yılına bakıldığında, Yozgat nüfusunun %54'ünün, 2014 yılında ise nüfusun %61'inin il ve ilçe merkezlerinde yaşadığı görülmektedir. 2007 yılında il ve ilçelerde yaşayan nüfusun 265.531 kişi, belde ve köylerde yaşayan nüfusun ise 226.596 kişi olduğu, 2014 yılında ise il ve ilçelerde yaşayan nüfusun 265.792 kişi, belde ve köylerde yaşayan nüfusun ise 166.768 kişi olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Yozgat nüfusunun 2007 ve 2014 yıllarında il ve ilçelerde yaşayan nüfusun aynı kaldığı ancak belde ve köylerde yaşayan nüfusun azaldığı, Yozgat'ın nüfusundaki azalışın köy ve beldelerdeki yaşayanların göçlerinden kaynaklandığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Yozgat nüfusundaki azalışın kaynağı olan kırsaldan olan göç çok dikkat çekicidir. Yıllar itibarıyla bakıldığında nüfusun mekânsal dağılımında da farklılaşma meydana gelmiş, kırsal nüfus göçler sebebiyle hızla azalmış, il ve ilçe merkezindeki nüfus ise değişmeden kalmıştır.

Kırsal nüfusun ilk olarak il merkezine göç ettiği, daha sonra ise şehirde aradığını bulamayıp diğer illere göç ettiği görülmektedir.

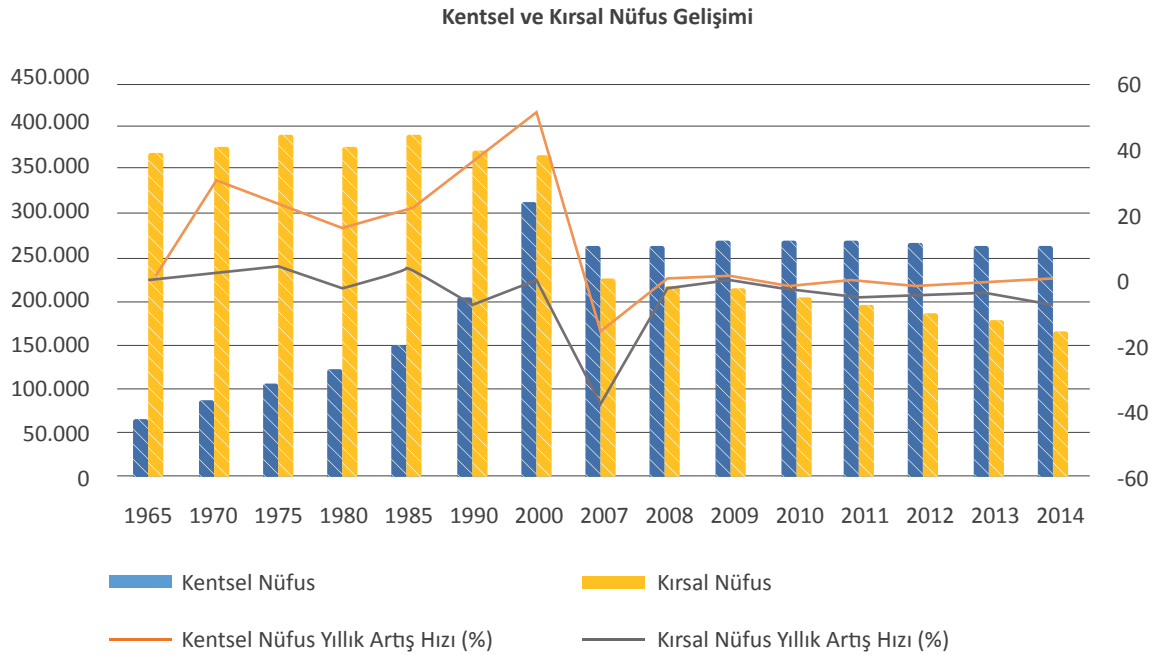
Tablo 7. Yozgat Kırsal/Kentsel Nüfus Oranları (TÜİK)

Yıl	Toplam Nüfus	Yozgat Yıllık Nüfus Artış Hızı (‰)	Kentsel Nüfus	Kentsel Nüfus Oranı	Kentsel Nüfus Yıllık Artış Hızı(‰)	Kırsal Nüfus	Kırsal Nüfus Oranı	Kırsal Nüfus Yıllık Artış Hızı(‰)
1965	437.883	-	67.466	15,41	-	370.417	84,59	-
1970	464.410	11,76	88.065	18,96	30,53	376.345	81,04	1,60
1975	500.371	14,92	108.543	21,69	23,25	391.828	78,31	4,11
1980	504.433	1,62	124.297	24,64	14,51	380.136	75,36	-2,98
1985	545.301	15,58	151.610	27,80	21,97	393.691	72,20	3,57
1990	579.150	12,04	208.183	35,95	37,31	370.967	64,05	-5,77
2000	682.919	16,48	315.156	46,15	51,38	367.763	53,85	-0,86
2007	492.127	-46,81	265.531	53,96	-15,75	226.596	46,04	-38,39
2008	484.206	-16,23	266.639	55,07	0,42	217.567	44,93	-3,98
2009	487.365	6,50	271.270	55,66	1,74	216.095	44,34	-0,68
2010	476.096	-23,39	268.349	56,36	-1,08	207.747	43,64	-3,86
2011	465.696	-22,09	269.439	57,86	0,41	196.257	42,14	-5,53
2012	453.211	-27,18	266.090	58,71	-1,24	187.121	41,29	-4,66
2013	444.211	-20,06	264.470	59,54	-0,61	179.741	40,46	-3,94
2014	432.560	-26,57	265.792	61,45	0,50	166.768	38,55	-7,22

Şekil 10. İl ve İlçe, Belde ve Köy Nüfus Oranları (TÜİK)

Yozgat ilinde nüfus gelişiminin mekânsal dağılımının bir diğer temel özelliği ise 2000'li yıllara kadar kırsalda nüfusun daha fazla olmasıdır. 1985 yılına kadar 1980 yılı hariç kırsal nüfusun artış eğiliminde olması ile birlikte, kentsel nüfustaki hızlı artış sebebiyle 2000-2007 yıllarında kentsel nüfus kırsal nüfusu geçmiştir. Yani 1965 yılında her 10 kişiden 8'i kırsalda yaşarken, 2000 yılında bu oran 5'e gerilemiş, günümüzde ise 4'ün altına düşmüştür. 1965-2014 döneminde kentsel nüfus %294 artmış, kırsal nüfus ise %55 oranında azalmıştır. Kırsalda nüfusun dağılımını ve gelişimini belirleyen göç süreci henüz tamamlanmadığından, kırsal nüfus azalma eğilimine devam etmektedir.

Şekil 11. Yozgat Kırsal ve Kentsel Nüfus Oranları (TÜİK)

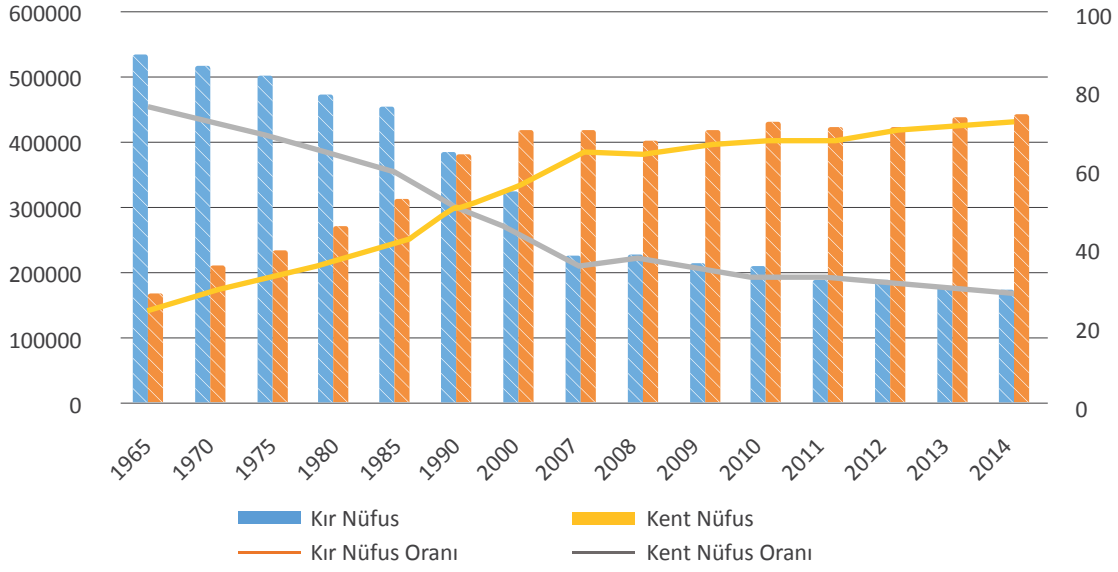
Sivas ilinde 1990 yılında yapılan sayımla kır ve şehir nüfuslarının hemen hemen eşitlendiği ve 2000 yılında yapılan nüfus sayımında ise ilk kez şehir nüfusunun % 55.9 oranla kır nüfusunun önüne geçtiği tespit edilmiştir. 2014 yılı ADNKS'ye göre 623.116 olan Sivas nüfusunun, %72'si yani 446.663 kişisi şehir nüfusuna dâhil olmuş, geri kalan %28'lik kısmı oluşturan 176.453 kişi ise kırsal kesimde yaşamaktadır. Nüfusun ilçelere dağılımına bakıldığında ise Sivas Merkez nüfusunun artan bir yapıda olması ve diğer ilçelerin sürekli ve hızlı bir biçimde göç vermeleri sebebiyle il nüfusu içindeki payı artmıştır. 351.431 kişilik nüfusu ile Sivas il Merkezi, il nüfusunun %56'sına sahiptir.

2014 yılı ADNKS'ye göre; Türkiye'nin %91,7'si il ve ilçe merkezlerinde yaşamakta olup TR72 Bölgesi için bu oran %85,5'tir. Kırsal kesimde yaşayan nüfusun payı ülke ve bölge ortalamasından yüksek olan Sivas ili, 2012 yılında çıkan Büyükşehir Belediye sınırlarının il sınırları olarak değiştirilmesi kararından yararlanamamıştır. Ayrıca Türkiye'nin en fazla köy sayısına sahip ili olan Sivas'ın yüzölçümünün büyüklüğü, sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleriyle ilgilidir.

Tablo 8. Sivas Kırsal/Kentsel Nüfus Oranları(TÜİK)

Yıl	Toplam Nüfus	Kentsel Nüfus	Kentsel Nüfus Oranı	Kırsal Nüfus	Kırsal Nüfus Oranı
1965	705.186	168.685	24	536.501	76
1970	731.921	211.374	29	520.547	71
1975	741.713	238.318	32	503.395	68
1980	750.144	273.215	36	476.929	64
1985	772.209	315.336	41	456.873	59
1990	767.481	381.947	50	385.534	50
2000	755.091	421.804	56	333.287	44
2007	638.464	415.961	65	222.503	35
2008	631.112	405.769	64	225.343	36
2009	633.347	417.756	66	215.591	34
2010	642.224	433.932	68	208.292	32
2011	627.056	425.297	68	201.759	32
2012	623.535	428.426	69	195.109	31
2013	623.824	439.564	70	184.260	30
2014	623.116	446.663	72	176.453	28

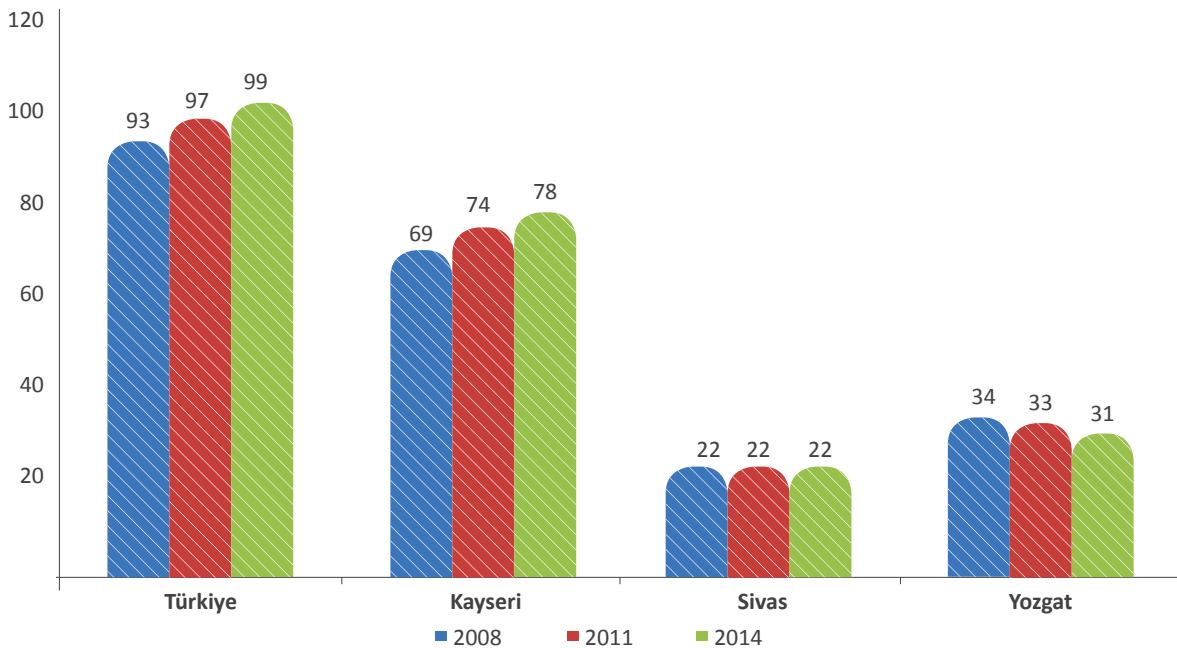
Yukarıdaki tabloda Sivas'ın 1965 yılından itibaren kırsal ve kentsel nüfus büyüklükleri ve oranları verilmiş olup, aşağıdaki şekilde grafikleri yer almaktadır. 1965 yılında %76 oranında kırsal nüfusa sahip olan Sivas, hızla kırsal kesimden kaybettiği nüfus sebebiyle oranı %28'e düşmüştür. Düşüş eğilimi devam etmektedir.

Şekil 12. Sivas Kırsal ve Kentsel Nüfus Oranları(TÜİK, 1965-2014)

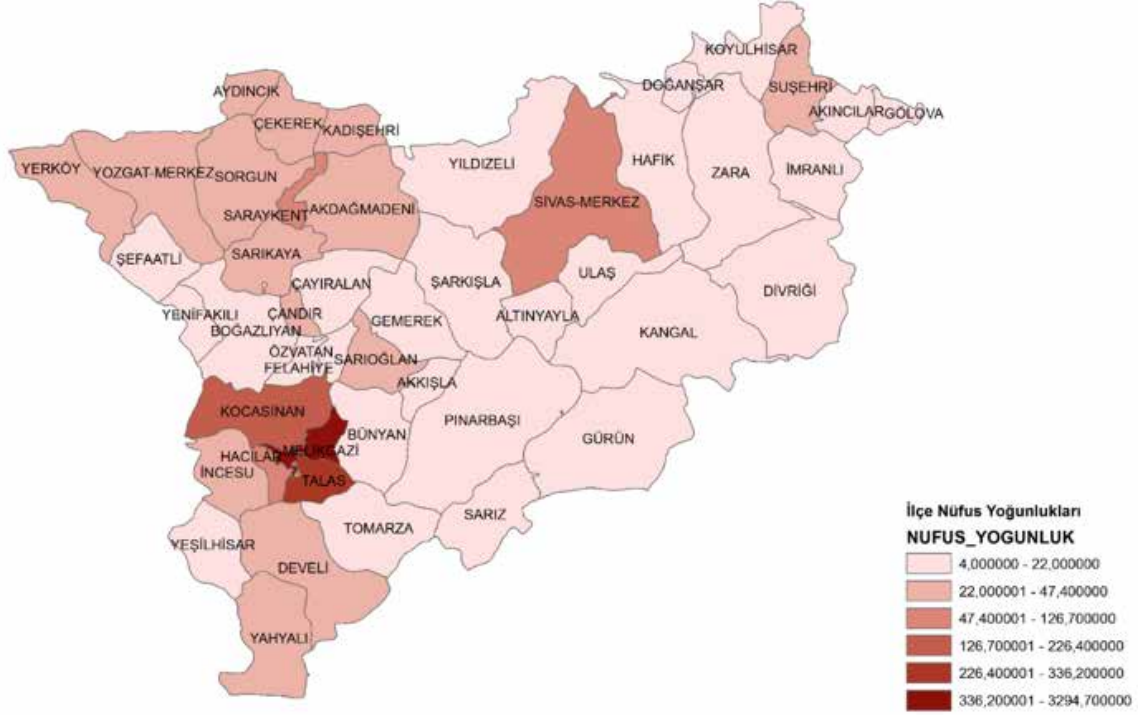
1965 yılında 705.186 olan Sivas nüfusunun kentsel nüfus oranı %24, kırsal nüfus oranı %76 idi. Ülke ortalamasına göre daha düşük bir kentsel nüfusa sahip olmakta iken tabloda da görüldüğü üzere yıllar itibariyle kırsal nüfus devamlı olarak azalmış, kentsel nüfus da hızlı bir şekilde artmıştır. 1990 yılına kadar kırsal nüfus kentsel nüfustan fazla iken 1990 yılından sonra kentsel nüfus öne geçmiştir, 2014 yılına gelindiğinde kentsel nüfusun oranı %72'ye yükselmiş, kırsal nüfus %28'e düşmüştür. Zaman içerisinde kırsal nüfusun toplam nüfus içindeki payının %28'lere kadar düşmesinin temel nedeni kırsaldaki ekonomik faaliyetlerin değerindeki düşüş ile birlikte iş imkânının daha yoğun olduğu merkezlere göç edilmesidir. Dolayısıyla nüfusun kentsel ve kırsal kesim arasında dağılımında dengeli bir yapı gözlenmemektedir. Her 10 kişiden sadece 3'ünün kırsalda yaşaması sonucu kırsal alanlar boş kalarak buralardaki ekonomik faaliyetler bitme noktasına gelmiştir. Kırsal nüfustaki azalış eğiliminin devam ettiği de göz önünde bulundurulursa ilerleyen dönemlerde kırsal alanların nüfus içindeki payının daha da azalacağı beklenmektedir.

Nüfus Yoğunluğu

Şekil 13. Kayseri Sivas ve Yozgat Nüfus Yoğunlukları (TÜİK)

TR72 Bölgesinin nüfus yoğunluğuna bakıldığında, 2014 yılına göre km²'ye 40 kişi düştüğü ve Türkiye ortalamasının çok altında kaldığı, aynı zamanda Orta Anadolu Bölgesinin yoğunluğu olan 44,5'in de altında kaldığı görülmektedir. Yukarıdaki şekilde TR72 Bölge illeri olan Kayseri, Sivas ve Yozgat illerinin karşılaştırılması yapılmıştır. 2013 ADNKS'ye göre nüfus yoğunluklarına göre, il sıralamasında Kayseri'nin 32., Yozgat'ın 69. ve Sivas'ın ise 77. olduğu görülmektedir.

Şekil 14. TR72 İlçe Nüfus Yoğunlukları Haritası (TÜİK)

Bölge illerindeki nüfusun dağılımına bakıldığında yoğunluğun daha çok il merkezlerinde olduğu, ilçelerin yoğunluklarının düşük olduğu gözlemlenmektedir. Yozgat nüfus yoğunluğunun mekânsal dağılımına bakıldığında nüfus yoğunluğunun 2000 yılına kadar arttığı, bu yıldan sonra ise Merkez ilçe dâhil olmak üzere tüm ilçelerde nüfus yoğunluğunun azaldığı, yoğunluğun Türkiye ortalamasından düşük olduğu görülmektedir. 2014 yılındaki istatistiklere bakıldığında Sivas Merkez nüfus yoğunluğunun il ortalamasının çok üzerinde olduğu, geri kalan ilçelerin büyük çoğunluğunun nüfus yoğunluklarının il ortalamasının altında kaldıkları görülmektedir. 1990 ile 2014 yılı arasındaki değişime bakıldığında Merkez ilçenin nüfus yoğunluğu aldığı göç nedeniyle sürekli artarken diğer ilçelerin nüfus yoğunlukları azalmıştır.

1.2.GÖÇ

Göç olgusu, 1950'li yıllara kadar çok büyük bir dalgalanma göstermemekle birlikte, 1950'li yıllardan itibaren ivme kazanmış, çeşitli sosyo-ekonomik nedenler ile bugün ülke genelinde üzerinde durulması gereken önemli sorunlardan biri haline gelmiştir. Göç olgusu ile birlikte ülkenin gelişmiş bölgelerinde yığılmalar ortaya çıkmış, kısmen geri kalmış bölgelerde ise insan kaynağından yoksun bırakılarak buraların büyüme imkânlarını azaltmış, kırsal alanlarda kentsel alanlardan doğru yapılan göçler ile birlikte kırsal alanlar boşalarak buralardaki tarımsal faaliyetler büyük bir sekteye uğramıştır. Göç ile birlikte göç alan yerlerde nüfusun artması ve göç veren bölgelerde nüfusun azalması sonucu farklı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sebepler ile göç ülke için önemli bir konu olmakla birlikte aynı zamanda Yozgat için de çok önemli bir konudur. Yozgat 2000 yılından itibaren hızlı bir biçimde göç vermektedir. 2000 yılında 682.919 olan Yozgat il nüfusu 2014 yılında 432.560 kişiye düşmüş, 2000 yılında 367.763 olan kırsal nüfus ise 2014 yılında 166.768 kişiye düşmüştür.

Alınan ve Verilen Göç, Net Göç

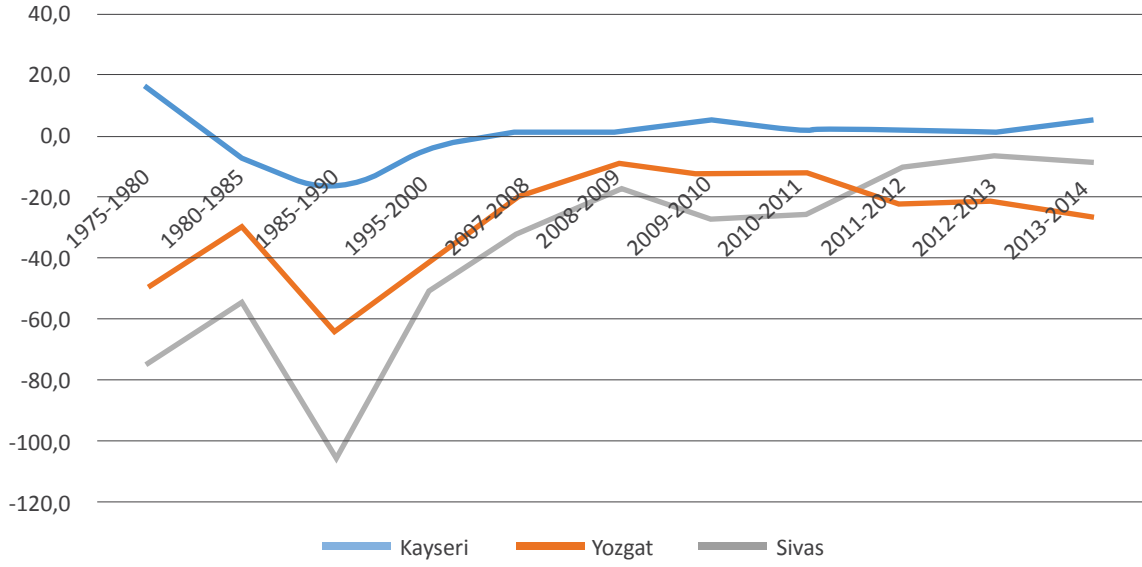
Bölgenin nüfusu 1965 yılından 2000 yılına dek yaşadığı artıştan sonra durağanlaşmış ve 2000 yılından itibaren dalgalanmalar göstermekle beraber geçen 14 yılda nüfus 2000 yılındaki nüfusunun üzerine çıkamamıştır. Aynı zamanda Bölgenin nüfus artış hızı ülke ortalamasından düşük kaldığı için nüfusunun ülke nüfusu içindeki payı da sürekli azalmıştır. 1965 yılında Bölgenin ülke nüfusundan aldığı pay %5,35 iken bu oran sürekli azalarak 2014 yılında %3,06'ya kadar düşmüştür. Bu durumun ortaya çıkmasının nedeni özellikle 2000 yılından sonra yaşanan yoğun göçtür.

Tablo 9. TR72 Bölgesi Nüfusun Ülke Nüfusuna Oranı (TÜİK)

	1965	1970	1975	1980	1985	1990	2000	2007	2014
TR72(bin)	1.679.	1.795.	1.918.	2.032.	2.181.	2.290.	2.498.	2.295.	2.378.
TR(bin)	31.391.	35.605.	40.347.	44.736.	50.664.	56.473.	67.803.	70.586.	77.695.
TR72/TR (%)	5,35	5,04	4,76	4,54	4,31	4,06	3,68	3,25	3,06

Yozgat'ın 2013-2014 döneminde net göç hızı - ‰ 26,3 olmuştur ve bu oran ile ülke genelinde 77. sırada yer almaktadır. Yani Yozgat, verdiği göç ile aldığı göç arasındaki farkı en yüksek olan 5. ildir. TR72 Bölgesi illerine baktığımızda Sivas'ın da Yozgat'a benzer bir şekilde net göç hızının negatif olduğu, Kayseri'nin ise net göç hızının pozitif olduğu görülmektedir.

Sivas'ın 2013-2014 döneminde net göç hızı - ‰ 8,2 olmuş ve bu oran ile ülke genelinde 59. sırada yer almıştır. Bu bir yıl içerisinde Sivas 29.726 kişi göç almış, 34.855 kişi göç vermiş ve net göç - 5.129 kişi olmuştur. Bölgenin nüfusu 1965 yılından 2000 yılına dek yaşadığı artıştan sonra durağanlaşmış ve 2000 yılından itibaren dalgalanmalar göstermekle beraber geçen 14 yılda nüfus 2000 yılındaki nüfusunun üzerine çıkamamıştır.

Şekil 15. Kayseri, Sivas ve Yozgat Yıllara Göre Net Göç Hızı (TÜİK)

2007 yılından itibaren ADNKS istatistiklerine bakıldığında, son 7 yılda Bölgenin aldığı göç 522.813 kişi iken verdiği göç 620.992 kişidir. İl bazında bakıldığında Yozgat'ın aldığı göç 112.023 iken göç ederek gidenlerin sayısı 191.021 kişi olmuştur. Sivas ise bu süreç de 166.011 kişi göç almış ve 213.046 kişi göç vermiştir. Kayseri'de ise durum farklıdır ve 244.779 kişi göç almış ve 216.925 kişi göç vermiş olup Sivas ve Yozgat'ın aksine net göç hızı pozitifdir.

Tablo 10. Yıllara Göre Göç Rakamları (TÜİK)

	Aldığı göç						
	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014
Türkiye	2.273.492	2.236.981	2.360.079	2.420.181	2.317.814	2.534.279	2.681.275
TR72	64.244	71.997	77.490	72.522	70.055	79.622	86.883
Kayseri	30.021	31.075	37.842	34.387	33.917	36.580	40.957
Sivas	18.871	23.217	23.467	22.884	21.492	26.354	29.726
Yozgat	15.352	17.705	16.181	15.251	14.646	16.688	16.200
	Verdiği göç						
	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014
TR72	89.166	82.962	91.360	88.839	82.109	90.605	95.951
Kayseri	28.621	28.831	30.380	31.787	30.143	33.789	33.374
Sivas	30.428	28.585	31.362	30.131	27.441	30.244	34.855
Yozgat	30.117	25.546	29.618	26.921	24.525	26.572	27.722

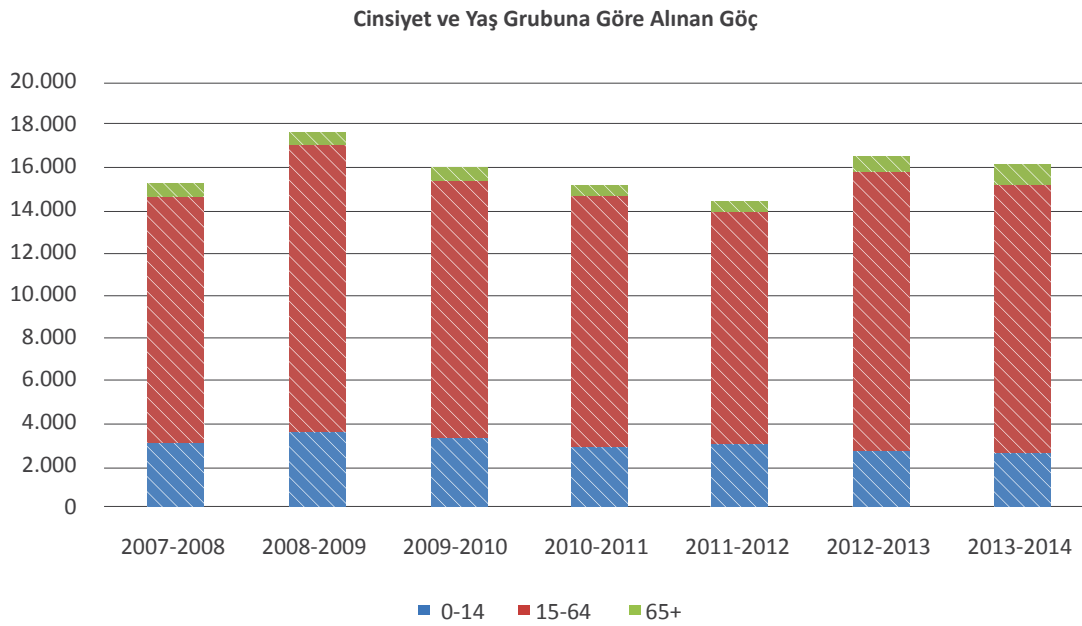
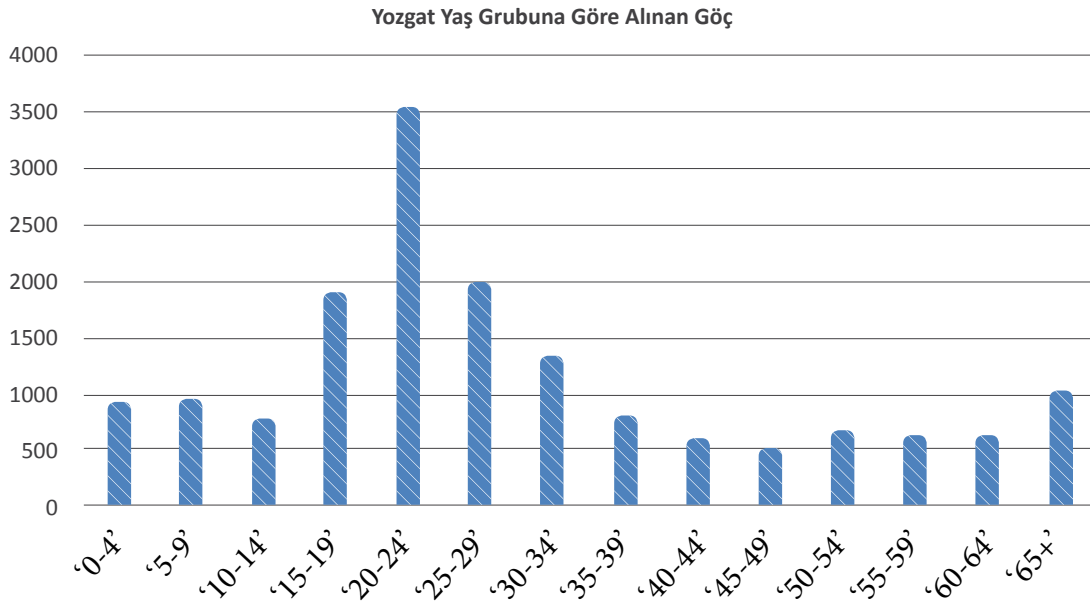
Net göç							
	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014
Türkiye	0	0	0	0	0	0	0
TR72	-24.922	-10.965	-13.870	-16.317	-12.054	-10.983	-9.068
Kayseri	1.400	2.244	7.462	2.600	3.774	2.791	7.583
Sivas	-11.557	-5.368	-7.895	-7.247	-5.949	-3.890	-5.129
Yozgat	-14.765	-7.841	-13.437	-11.670	-9.879	-9.884	-11.522
Net göç hızı(%)							
	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014
Türkiye	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
TR72	-10,78	-4,70	-5,88	-6,92	-5,11	-4,64	-3,81
Kayseri	1,18	1,86	6,06	2,07	2,96	2,16	5,75
Sivas	-18,15	-8,44	-12,22	-11,49	-9,50	-6,22	-8,20
Yozgat	-30,04	-15,96	-27,83	-24,75	-21,56	-22,01	-26,29

Göç Edenlerin/Göçle Gelenlerin Profili

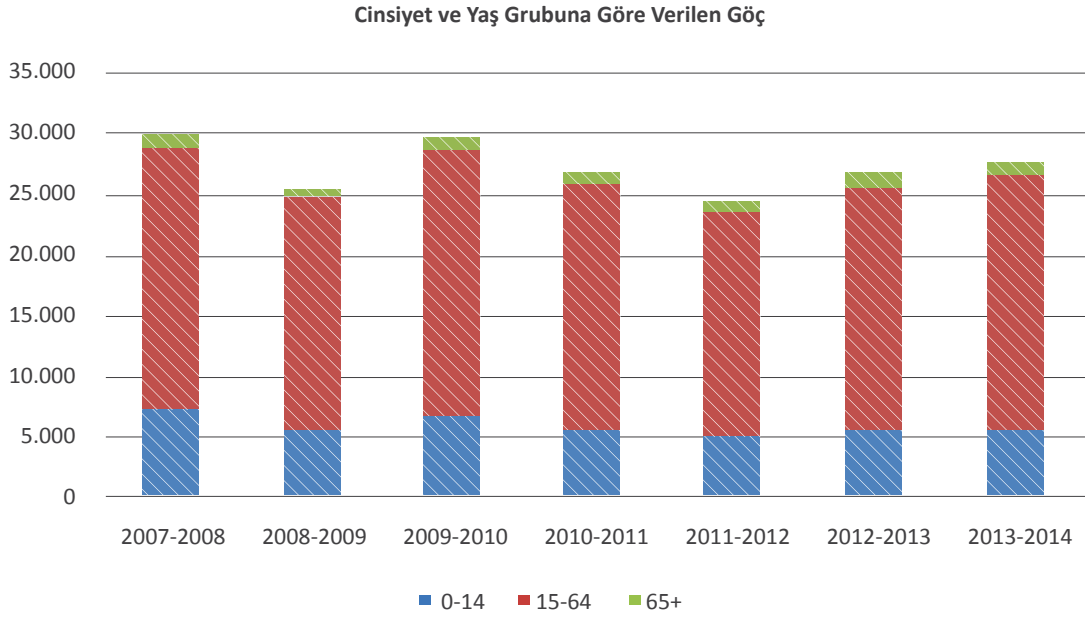
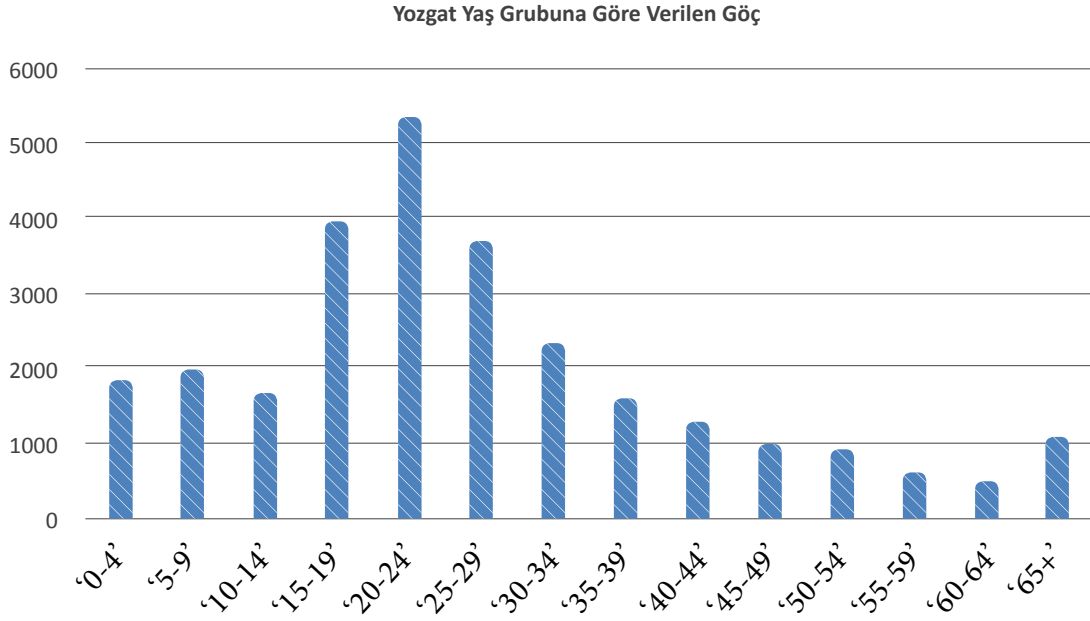
Yozgat ilinin en çok göç aldığı ve verdiği iller aynı olup, bu iller; Ankara, İstanbul ve Kayseri illeridir. Özellikle yakın olmasından dolayı Ankara'ya göç eden, Ankara'da ikamet eden Yozgatlı sayısı 323.611'dir. Bu sayı İstanbul'da 134.451, Kayseri'de 59.248'dir. Yine Sivas'ta olduğu gibi, Yozgat ilinde de yeni iş imkânlarının oluşması, sosyal hayatın canlanması göç eden kesimin geri gelmesinde etkili olabilir. Aynı şekilde, Yozgat ili göç sebepleri derinlemesine araştırılıp, Ankara'da yapılabilecek etkinliklerde Yozgat potansiyel iş ve yatırım imkânları tanıtımları yapılabilir.

Şekil 16. İllere Göre Göç Alınan ve Verilen İller (TÜİK)

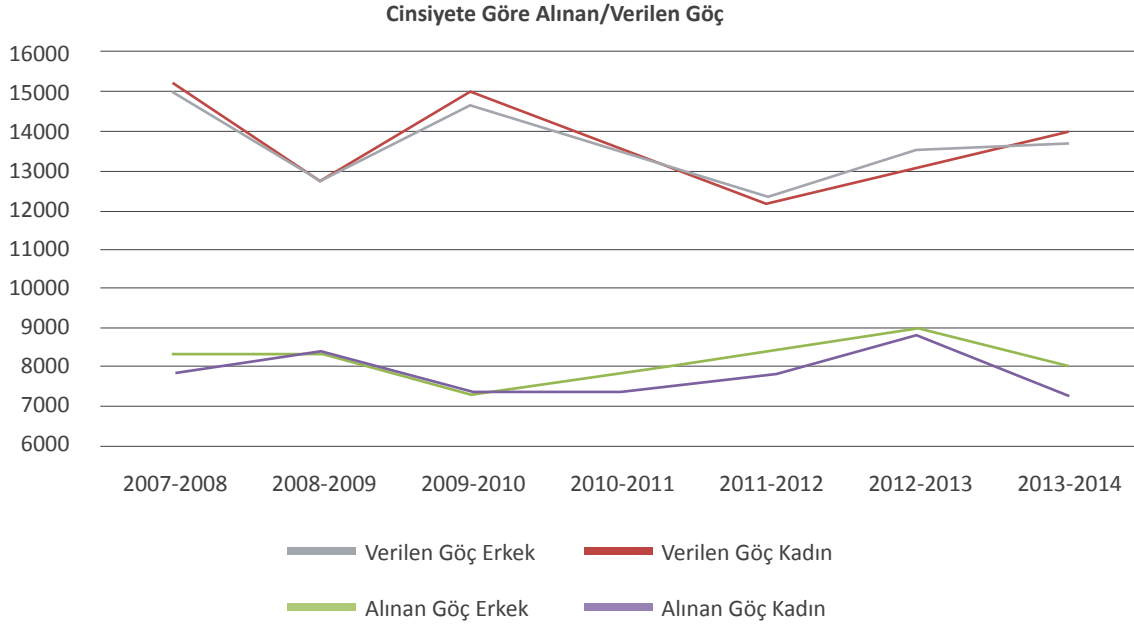

Şekil 17. Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Alınan Göç (TÜİK)

Şekil 18. Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Verilen Göç (TÜİK)

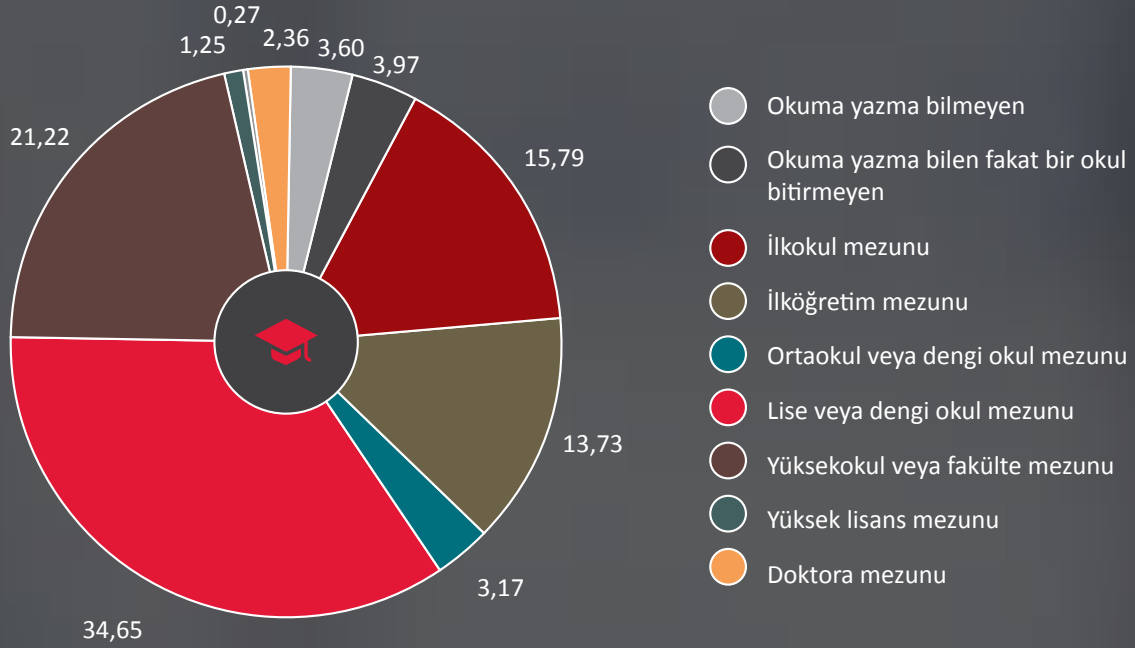
Yozgat ilinin yaş grubuna göre aldığı ve verdiği göç rakamlarına bakıldığında, genç ve ortanca yaşta ki nüfusta verdiği göçün daha çok olduğu, yaşlı nüfusta ise aldığı göçün daha çok olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Yozgat yaş bağımlılık oranının artış eğiliminde olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

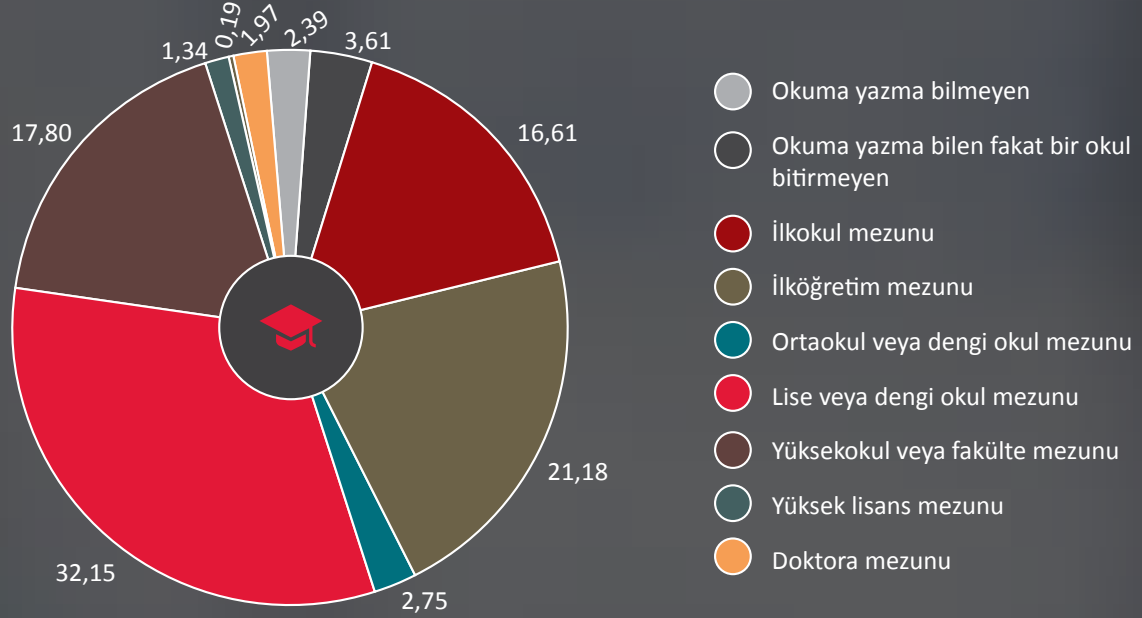
Şekil 19. Cinsiyete Göre Alınan/Verilen Göç (TÜİK)

2013 yılı verilerine göre, Bölgeye gelen ve Bölgeden giden nüfusun en çok lise ve dengi okul mezunu olduğu görülmektedir. Alınan göçte ikinci olarak en yüksek oran ilköğretim okul mezunu olup, verilen göçte ise ikinci olarak en yüksek oranın yüksekokul veya fakülte mezunlarında olduğu görülmektedir. Dolayısıyla verilen göçün alınan göçe göre daha eğitilmiş bir nüfus olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Yozgat nitelikli insan kaynağını kaybetme eğilimindedir.

Eğitim Durumuna Göre Alınan Göç

Eğitim Durumuna Göre Verilen Göç

Şekil 20. Eğitim Durumuna Göre Alınan ve Verilen Göç (TÜİK)

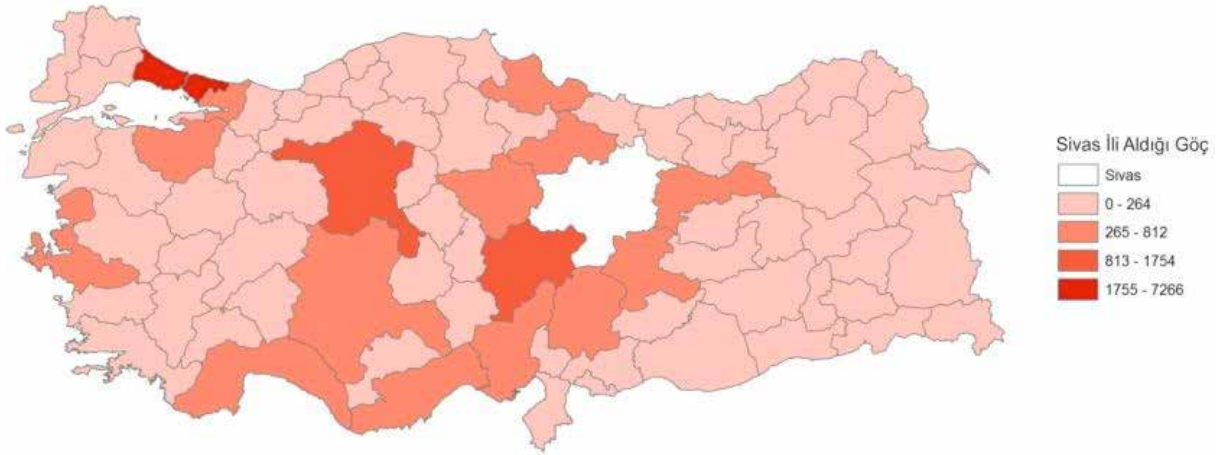
Göç konusunda tarihsel gelişime bakıldığında Sivas'ın devamlı olarak çok yüksek oranlarda göç veren bir il olduğu ve sürekli küçüldüğü gözlemlenmektedir. İllerin aldığı ve verdiği göç kayıtlarına göre Sivas'ın net göç hızı 1975-1980 döneminde -% 75,4, 1980-1985 döneminde -% 54,6, 1985-1990 döneminde -% 105,8, 1995-2000 döneminde -% 51,0, 2007-2008 döneminde -% 30,0, 2008-2009 döneminde -% 16,0, 2009-2010 döneminde -% 27,8, 2010-2011 döneminde -% 24,8, 2011-2012 döneminde -% 9,5, 2012-2013 döneminde -% 6,2 ve 2013-2014 döneminde -% 8,2 olmuştur. 1975 yılından itibaren 545.701 kişi Sivas'tan göç etmiş olup her dönem en çok göç veren ilk 5 il arasında yer alan Sivas ili Doğu Anadolu'da yer alan iller hariç tutulursa en çok göç veren ildir.

Net göç oranlarına bakıldığında, Sivas'ın 2013-2014 döneminde 80 ilden de göç alıp verdiği görülmektedir. Bu göç verilerine göre, Sivas bu dönemde 72 ilin 56'sına net olarak göç verirken, sadece 23 ilden net göç almıştır. Dikkat çekici bir husus ise en çok Kayseri'ye verdiği net göçtür. 2013-2014 döneminde Kayseri'ye 4.266 kişi göç vermişken, 1.666 kişi göç almış olup aradaki 2.600 kişi net göç verilen kişi sayıdır. En yüksek net göç aldığı il ise İstanbul'dur. Sivas ilinin en çok göç aldığı ve verdiği iller Tablo 11'de gösterilmiştir.

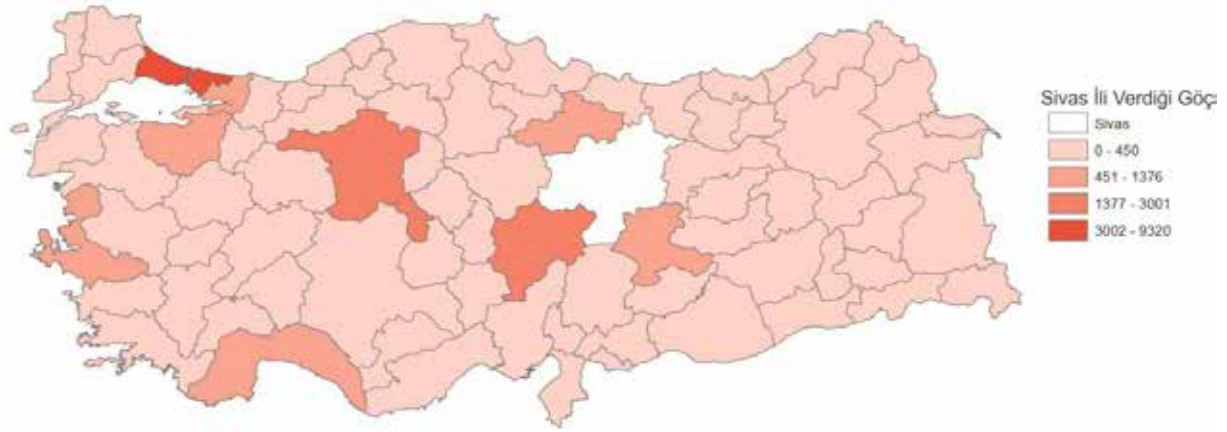
Tablo 11. Sivas Göç Alınan ve Verilen İller (TÜİK)

Sivas'ın Göç Verdiği İller										
Toplam	İstanbul	Kayseri	Ankara	İzmir	Tokat	Antalya	Bursa	Kocaeli	Malatya	Mersin
34.855	10.131	4.266	3.165	1.291	1.111	1.100	721	715	652	588

Sivas'ın Göç Aldığı İller										
Toplam	İstanbul	Ankara	Kayseri	İzmir	Tokat	Antalya	Mersin	Malatya	Adana	Yozgat
29.726	10.986	3.045	1.666	904	900	646	646	578	534	458

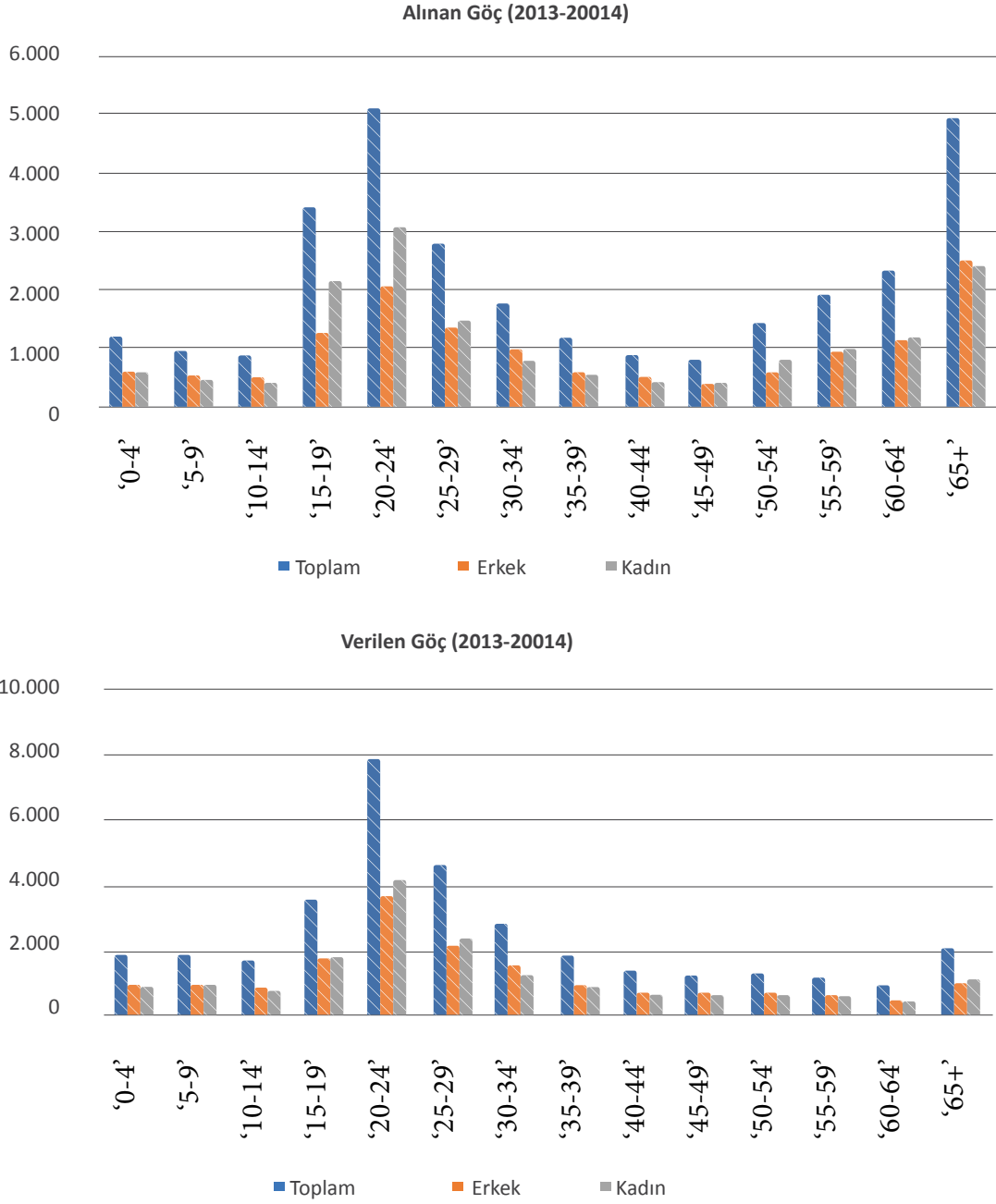
Şekil 21. Sivas İli Alınan Göç Haritası(TR72 Bölge Planı)

Şekil 22. Sivas İli Verilen Göç Haritası(TR72 Bölge Planı)

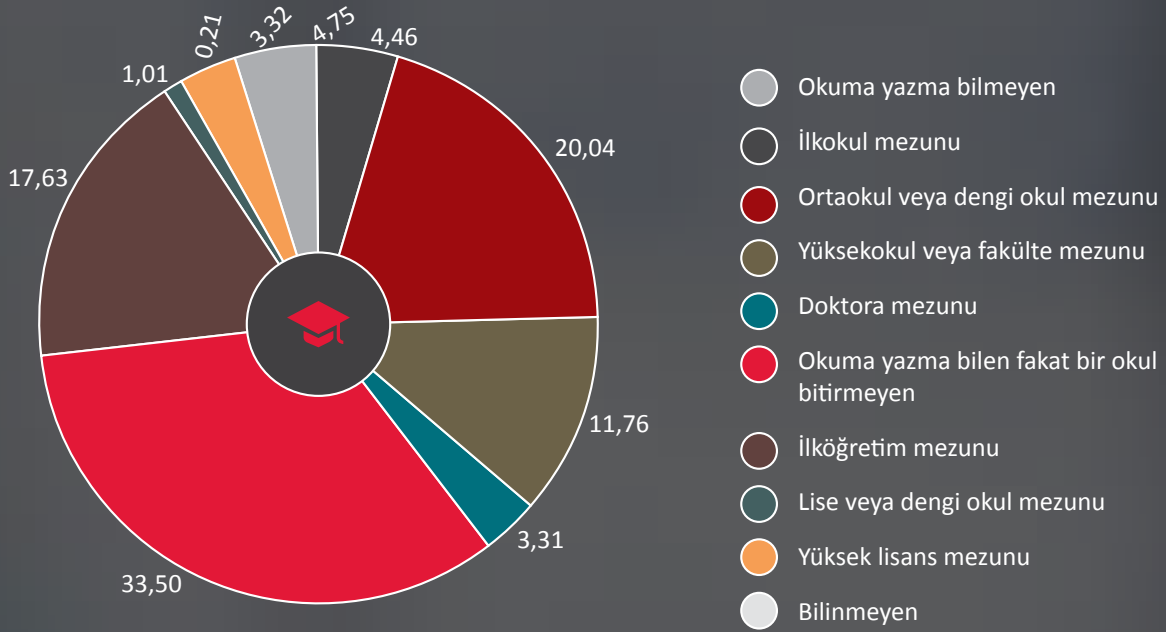
Buna göre Sivas'ın 2013-2014 döneminde göç aldığı iller ile göç verdiği illerin birçoğu aynı illerdir. Bu dönemde verilen 34.855 kişilik göçün 23.740'ı 10 şehire gitmekte ve İstanbul, Kayseri ve Ankara illerine verilen göç toplam verilen göçün yarısını oluşturmaktadır. 2013-2014 yılında alınan 29.726 kişilik göçün 20.363'ü 10 şehirden gerçekleşmekte ve tıpkı alınan göçte olduğu gibi İstanbul, Ankara ve Kayseri'den alınan göç tüm göçün yarısını oluşturmaktadır. Nüfusa Sivas'ta kayıtlı olarak farklı şehirlerde ikamet eden toplam 1.303.171 kişi bulunmaktadır. Sivas nüfusu son sayıma göre 626.116 kişi olup, bunun 563.927'si Sivas nüfusuna kayıtlı olup Sivas'ta ikamet etmektedir. Yani Sivas Nüfusuna kayıtlı olup, Sivas dışındaki diğer illerde yaşayanların sayısı, Sivas'ta yaşayanların sayısının neredeyse 3 katıdır. Türkiye'de diğer illere bakıldığında hiçbir yerde bu denli fark bulunmamaktadır. Sivaslıların en çok göç ettikleri yer olan İstanbul'da ikamet eden Sivas nüfusuna kayıtlı kişi sayısı 741.603 olup, bu sayı Sivas'ın nüfusundan daha fazladır.

Sivas'ın 2013-2014 dönemine ilişkin almış olduğu göç 29.726 olup, verdiği göç ise 34.855 olmuş, dolayısıyla net göçü negatif olarak sonuçlanmıştır. Buna göre Sivas ili 5.129 net göç vermiştir. Sivas ilinin almış olduğu 29.726 kişilik göçü ağırlıklı olarak daha önce Sivas'tan diğer illere göç eden kişilerin çeşitli sebepler ile tekrar geri dönenler ve ilçelerden İl Merkezine sosyo-ekonomik nedenler ile göç edenler oluşturmaktadır. 34.855 kişinin oluşturduğu göç eden kesim ise özellikle ilçelerden İl Merkezine daha önce göç ederek umduklarını burada da bulamayıp diğer illere göç edenler, eğitim, sağlık ve diğer sosyo-ekonomik nedenler ile göç edenler oluşturmaktadır. Bunun en büyük göstergesi alınan göçün daha önce çok göç verilen ve birçok Sivaslının yaşamakta olduğu İstanbul ve Ankara'dan olmasıdır. Şekil 23'te göç ile gelenlerin ve gidenleri yaş ve cinsiyet durumları verilmiştir.

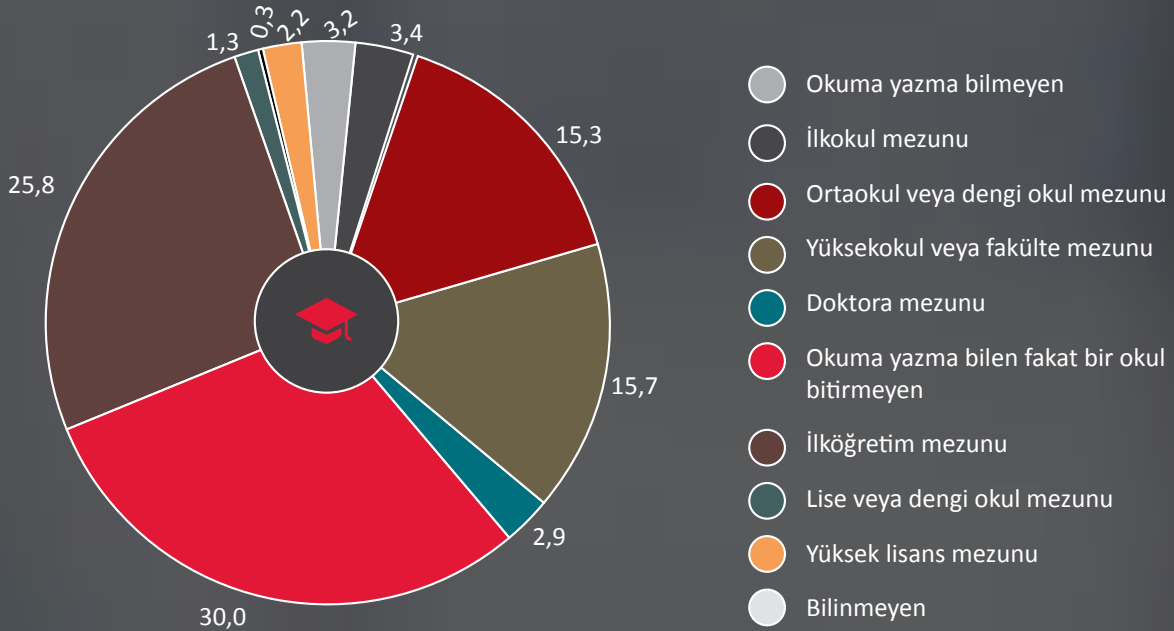

Şekil 23. Cinsiyet ve Yaşa Göre Alınan/Verilen Göç(TÜİK)

Alınan göçte ağırlık 20-24 yaş ve 65 üzeri yaş aralığındadır. Orta ve üzeri yaştakilerin de sayısı az değildir. Dolayısıyla bu durum diğer illere daha öncelerden göç ederek, emekli olmalarından veya diğer nedenlerden ötürü geri gelenlerin olduğunu göstermektedir. Verilen göçte bakıldığında ise iş bulma ümidiyle göç edenlerden oluştuğu için ağırlıklı olarak 15-34 yaş aralığındaki nüfusun göç ettiği görülmektedir.

Şekil 24. Bitirilen Eğitim Durumuna Göre Alınan Göç (TÜİK)

Şekil 25. Bitirilen Eğitim Durumuna Göre Verilen Göç (TÜİK)

Şekilde alınan ve verilen göçün eğitim durumları verilmiştir. 2013 yılı verilerine göre Sivas ilinden alınan göçün %33,5'i lise veya dengi okul mezunu, %20'si ilkokul mezunu, %17,6'sı yüksekokul veya fakülte mezunu ve %11,8'i ilköğretim mezunudur. Verilen göçün ise %30'u lise veya dengi okul mezunu, %25,8'i yüksekokul veya fakülte mezunu, %15,3'ü ilkokul mezunudur. Bu oranlara bakıldığında Sivas ilinin verdiği göçün aldığı göçe göre daha nitelikli eğitim aldığı görülmektedir. Dolayısıyla bu Sivas'ın rekabet gücünü etkileyen bir durumdur.

TR72 Bölgesine bakıldığında Yozgat ilinin Sivas'a benzer bir nitelik taşıdığı görülmektedir. Yani Yozgat da Sivas gibi net göç vermektedir. Göç alıp verme nedenleri ise yine benzer yapıdadır.

1.3.BULGULAR

Yukarıda Yozgat ve Sivas illerine ait demografik göstergelere yer verilmiş olup, aşağıdaki bulgular ortaya çıkmıştır.

1. 1965 yılında Türkiye nüfusu 31.391.421 kişi iken 2014 yılında nüfus 77.695.904 olmuştur. Yani ülke nüfusu % 148 artmıştır. Bu oran Yozgat ve Sivas için de gerçekleşmiş olsaydı; 2014 yılında Sivas'ın nüfusu yaklaşık 1.750.000, Yozgat'ın ise yaklaşık 1.010.000 kişi olması gerekirdi. Ancak 2014 yılında Yozgat'ın 432.560, Sivas'ın ise 623.116 kişilik nüfusa sahip olduğu görülmektedir. Yani Yozgat ve Sivas 1965 yılındaki nüfuslarından daha az bir nüfusa sahiptir.
2. Yapılan nüfus projeksiyonlarına göre Yozgat ve Sivas'ın nüfus kaybının devam ettiği, 2023 yılına geldiğinde Yozgat'ın 305.907, Sivas'ın ise 582.283 kişilik nüfusa sahip olacağı öngörülmektedir.
3. Yozgat ve Sivas'ta nüfus yaşlanmaktadır. Bu illerde göç eden nüfus ağırlıklı olarak çalışma çağındaki üretken ve eğitilmiş nüfustandır. Bu nedenle bu illerde yaş bağımlılık oranı ülke ortalamasının çok üzerindedir.
4. Yozgat ve Sivas'ta, il merkezleri haricindeki diğer yerleşim birimlerinde nüfus azalmakta olduğu ve bu yerleşim birimlerinin hızla göç vermeleri sebebiyle kapanma tehlikesi ile karşı karşıya olduğu görülmektedir. Özellikle kırsal nüfus oldukça azalmıştır.
5. Yozgat ve Sivas'tan göç eden nüfus ağırlıklı olarak İstanbul ve Ankara'yı tercih etmektedir. Bu tercihlerinde istihdam olanaklarının yanında, sosyo-kültürel altyapının da etkisi büyüktür.

2. YÖNTEM

ÖN HAZIRLIK

Çalıştay ORAN Akademi tarafından organize edilmiştir.

Çalıştay'ın hazırlıkları kapsamında katılımcılara ön bilgi olması açısından Sivas ve Yozgat illerine ilişkin demografik, istihdam, sağlık ve eğitim konularını kapsayan raporlar hazırlanmıştır. TÜİK verilerinden hareketle Ajans uzmanları tarafından hazırlanan raporlar çalıştay öncesinde katılımcılara ulaştırılmıştır.

Çalıştayın iki kısımdan oluşması kararlaştırılmıştır. İlk kısımda Ajans ve Bakanlık uzmanlarınca belirlenen çeşitli üniversitelerden akademisyenlerin sunumlarının yer alması planlanmıştır.

İkinci kısımda ise Ajans ve akademisyenler tarafından belirlenen sorular bağlamında katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

SUNUŞLAR

Açılış Konuşması
Kamil TAŞCI-Orta Anadolu Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri

Türkiye’de Sürdürülebilir Bölgesel Kalkınma Öncelikleri
Prof. Dr. Erinç YELDAN-Bilkent Üniversitesi

Türkiye’de İç Göç Dinamikleri
Prof. Dr. Helga RITTERSBERGER TILIÇ - ODTÜ

Göç Sürecinde Kadın ve Gençlik
Prof. Dr. Sibel KALAYCIOĞLU-ODTÜ

Bölgesel Eşitsizlikler ve İç Göç
Yrd. Doç. Dr. Fırat GÜNDEM-Dokuz Eylül Üniversitesi

Bölgesel Eşitsizlikler ve İç Göç
Yrd. Doç. Dr. Güldem ÖZATAĞAN- İzmir Yüksek Tek.Enst.

Yerel Sosyo-Ekonomik Kalkınma Süreçlerinde İşbirliği ve Kapsayıcılık
Bülent AÇIKGÖZ - UNDP

ÇALIŞTAY

Prof. Dr. Sibel Kalaycıoğlu'nun yönetiminde moderasyon tekniği ile yapılmıştır.

Çalıştaya bölge aktörleri (Valilikler, Kaymakamlıklar, Belediyeler, İşveren temsilcileri, sivil toplum örgütleri) ve akademisyenler katılmıştır.

Katılımcılara çalıştay öncesinde, tartışma konularını içeren belgeler gönderilerek, ön bilgi edinmeleri sağlanmıştır.

Çalıştay tartışma konuları Ajans ve akademisyenler tarafından belirlenmiştir.

Çalıştay Konuları:

1. İç göçü etkileyen çekici ve itici kuvvetler nelerdir?
Gelişmiş illerin yaşam kalitesinin yüksekliği, iş ve gelir güvencesi gibi çekici kuvvetler, Bölge illerinin azgelişmiş yapısı, iş olanaklarının azlığı gibi itici kuvvetler.
2. Bölge illerinin iç göçü engelleyecek ne tür ekonomik ve sosyal potansiyelleri vardır? Yeraltı ve yer üstü kaynakları, nitelikli işgücü, ekonomik ve sosyal ağlara ulaşım ve erişim kolaylığı gibi.
3. Bölge illerinde bu potansiyeller ve olanaklar ne kadar kullanılabilir veya neden kullanılmıyor?
4- Bu durum nasıl değişir? Neler yapmak gereklidir?

3. SUNUMLAR

Kamil TAŞCI- Sosyal Kalkınmanın Önemi

Kayseri, Sivas ve Yozgat Bölgesinde bulunan Orta Anadolu Kalkınma Ajansı mühendis ve teknik odaklı bir Ajans görünümündedir. Ancak kalkınma sadece bu konularla kısıtlı olmayıp, sosyal kalkınmanın sağlanmasına da ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda gündem bazlı alt temalar oluşturulması yönünde politika belirleme ve eylem planı hazırlanması ile bu sürecin tamamlanması arzu edilmektedir.

TR72 Bölgesi Sosyal Kalkınma Gündeminin amacı değerli hocaların da katılımıyla Sosyal Kalkınma Gündeminin başlangıç toplantısının yapılmasıdır.

Türkiye’de politika hazırlama seviyesinde 1960’dan itibaren planlı kalkınma dönemine geçilmiştir. 1954-1956 kuraklığı, 1958 krizi ve sonraki dönem hükümetinin kalkınma ile ilgili arayışları, politika belirleme çabaları neticesinde ilk Nobel ödüllü iktisatçı Jan TINBERGEN Devlet Planlama Teşkilatını kurmuştur. Bu çalışmalar neticesinde hazırlanan dört aşamalı kalkınma gündemi dönemin hükümetine verilmiştir. Bu aşamalar;

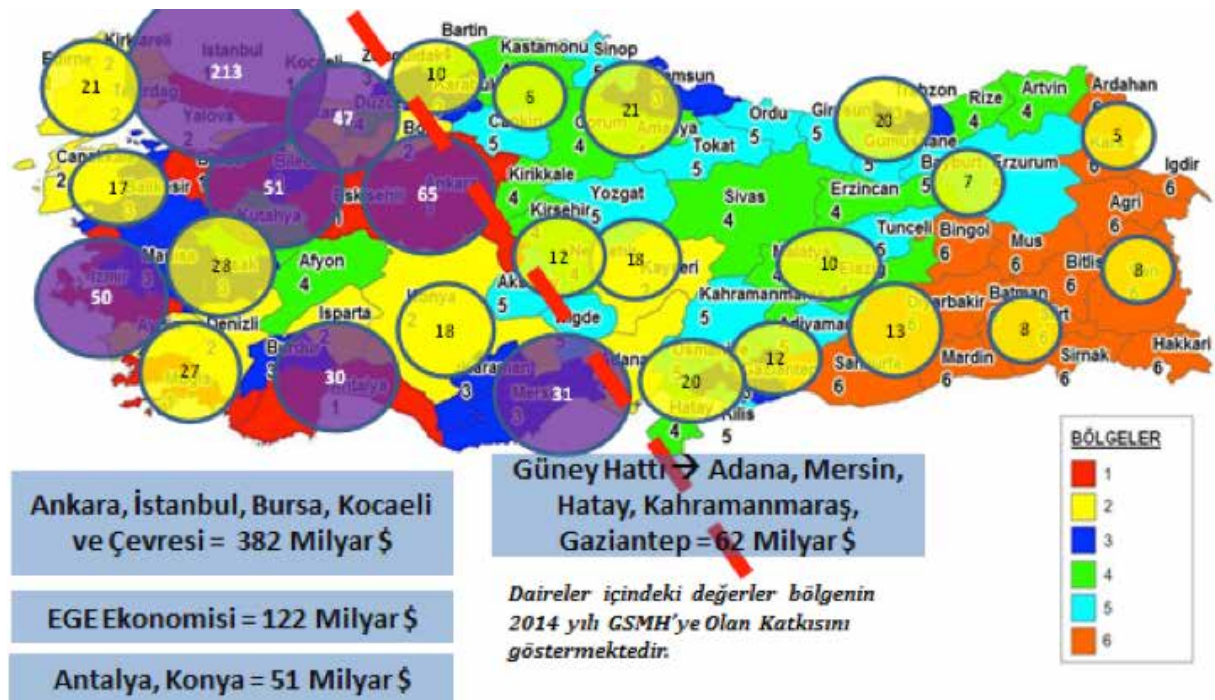
- Makro Planlar,
- Mezo katmanında sektörel örgütlenme politik alanları,
- Desteklenen yatırım programları uygulama amacı,
- Bölgesel kırılım.

1960-2000 yıllarında geçen bölgesel kırılım, yerel bazda mastır planlar çerçevesinde kalmıştır. Kalkınma ajanslarının kurulmasındaki temel sebep her bölgenin kendi dinamikleri çerçevesinde değerlendirilmesi idi. "Hangi Türkiye Hangi TR72" sorusunun sorulmasının sebebi bugün Türkiye'de sosyal ve coğrafi yapının homojen olmamasıdır. Merkezden hazırlanan politikalar herkesin benzer yaklaşımının neticesinde ortaya çıkmıştır. Merkezden belirlenen politikalar ile İstanbul ve Hakkari gibi ölçek bakımından çok farklı iki ilin homojenmiş gibi değerlendirilmesi sonucu istenilen fayda sağlanamamaktadır. Gerçekte kalkınma ajanslarının yapmak istediği her bölgenin kendi sosyal ve ekonomik yapısı içinde değerlendirilip buna uygun yönetim amaçları ile beraber politikalar belirlenmesidir. Fakat bu zamana kadar Orta Anadolu Kalkınma Ajansı daha çok ekonomik kanaldan hibeler üzerinden gitmiştir. Sosyal politika konusunda hem yeterli tecrübeye sahip olunmadığı hem de kurumsallaşma yeterli düzeye ulaşmadığından süreçte gecikme yaşanmıştır.

Makro düzeyde makroekonomi gündemi; mezo düzeyde hem sektörel boyut hem de coğrafya boyutu bulunmaktadır. Kalkınma Ajansı bu durumu coğrafi düzeyde sektörel boyut olarak değerlendirecektir.

Benzer şekilde sosyal kalkınma gündeminde kuşaklar bulunmaktadır. TR72 Bölgesi'nde Yozgat'ın, Yozgat'ta Sorgun, Boğazlıyan gibi ilçelerin kendine has özellikleri bulunmaktadır. Gölova da (Sivas) Melikgazi de (Kayseri) birer ilçe olmasına rağmen Melikgazi ilçesi birçok ilden daha büyüktür.

Bölgenin düşünce kuruluşu olma yolunda kapasitesinin geliştirilmesi misyonu bulunmaktadır. Bilge bir kişinin söylediği şöyle bir söz vardır "Bilginin %5'i o konunun içinde, %95'i dışındadır." Bu tip çalıştaylardaki amaç %95 bilgiyi içselleştirmek ve politikalar üretmektir.

Şekil 26: Türkiye Ekonomisinin Bölgesel Dağılımı

Türkiye Ekonomisi homojen bir yapı arz etmemektedir. Zonguldak-Hatay hattında Türkiye doğu ve batı olarak ikiye ayrılmaktadır. Batı Türkiye otuz, Doğu Türkiye elli bir ilden oluşmaktadır. Otuz ilden oluşan bölge gelişmiş zengin Türkiye olup, yaklaşık 600 milyon dolarlık ekonomi üretirken; elli bir ilden oluşan bölge ise yaklaşık 200 milyon dolarlık bir ekonomi üretmektedir. Kritik olan bu iki yapının da dikkate alınması gerekmektedir. TR72 Bölgesi'nde de 24 milyon dolarlık ekonomi mevcuttur. 24 milyon dolarlık ekonominin 14-15 milyon doları Kayseri; 7-8 milyon doları ise Sivas ve Yozgat'a aittir. Bu dağılımda nüfus

ve sektörel dağılımın yanı sıra, alt iş kollarındaki eğitim durumu ve sosyal yapı da dikkate alınmalıdır. Türkiye mevcut durumda ortaokul öğrencisi bir ülke konumundadır. Bu seviyede Kayseri 7,3 yılla Sivas ve Yozgat'a göre daha yukarıda iken Sivas 6,9, Yozgat 6,3 yıl seviyesindedir. Ajans'ın şu anki yaklaşımı her ili kendi gelişmişlik seviyesinde değerlendirmek olup, buna göre bir gösterge hazırlanmıştır. Bu göstergeye göre Yozgat birinci, Sivas ikinci, Kayseri ise iki buçuk üç arası düzeydedir. Bu illerin TR72 Bölgesi ile ele alınıp hepsinin homojen olarak görülmesi aradaki farkın derinleşmesi anlamına gelmektedir. Ajans'ın daha önce verdiği mali desteklerde örneğin firma bazında 400.000 TL proje teklif çağrısına çıkıldığında Ajans'ın verdiği tutar kadar firmanın da eş finansman bulması gerekmektedir. Ancak Yozgat'ta bu tutarı bulabilecek firma sayısı az olduğundan Yozgat'taki firmalar bu desteklerden yararlanamamaktadır. 2016 yılında ilan edilecek mali destek programında bu sistem değiştirilmiştir. Yeni sistem il hatta ilçe bazlı ölçeklendirme şeklinde yapılmıştır.

Bölge planında 4 ana eksen bulunmaktadır;

1. Rekabet edebilirlik
2. Kentsel ve sosyal alt yapı
3. Sosyal kalkınma süreleri
4. Çevre ve enerji

Ajans daha önceki destek programlarında sosyal kalkınmaya yeterince hâkim olmadığından daha çok bölgedeki belediyelere ve sosyal toplum kuruluşlarına destekler vermiştir. Bundan sonraki dönemde sosyal kalkınma planı oluşturulması ve alt birimlere uygulanması planlanmaktadır. Bu çalıştayın amacı sosyal kalkınma gündemini belirlemek ve bu alana destek sağlamaktır. Sosyal kalkınma eksenimizde; nüfus, demografi, göç, eğitim, istihdam, sağlık, sosyal uyum, kurumsal kapasite, sosyal sermaye, kadın, çocuk ve dezavantajlı gruplar yer almaktadır. İlerleyen dönemde bu başlıkların ayrı ayrı değerlendirilip projeler üretilmesi düşünülmektedir.

Tablo 12: Türkiye'nin Gelişme Projeksiyonu

	GDP (\$) 2015	GDP (\$) 2023	Fert Başı Gelir (\$) 2015	Nüfus 2013	Nüfus 2023
İl Adı	780.000.000	2.000.000.000	10.032	76.667.864	84.247.090
TR721 Kayseri	11.696.519	29.991.074	9.539	1.322.376	1.488.752
TR722 Sivas	5.255.180	13.474.820	8.443	623.116	582.283
TR723 Yozgat	3.113.778	7.984.045	7.198	432.560	305.907

Sosyal Ekonomik Gelişme projeksiyonuna göre Türkiye'nin büyüme oranının %9,3 olması durumunda 2023 hedefleri ile TR72 Bölgesi 2 trilyon dolarlık ekonomiden, yaklaşık 50 milyon dolarlık bir pay alması beklenmektedir. Mevcut durumda ise 35-40 milyon dolar kaynak aktarılması beklenmektedir. Kişi başı gelir de 8 bin dolar civarındadır. 2023 yılında; Bölge'de kişi başı gelirin 13-14 bin dolar olacağı bir ekonomi beklenirken; nüfusun aynı seviyelerde kalacağı düşünülmektedir. Mevcut projeksiyona göre Sivas ve Yozgat'ta bir göç söz konusudur. Bölgede toplam 47 ilçe bulunmakta olup en büyük ilçemiz Melikgazi, en küçük ilçemiz ise Gölova'dır. İller arası gelişmişlik farkı ilçelerde de geçerli olup, Bölgemizde 1.000 nüfuslu ilçe de 550.000 nüfuslu ilçe de bulunmaktadır. Desteklerin verilmesinde tüm bu farklılıkların dikkate alınması gerekmektedir.

2016 yılının Ocak ayının ilk haftası Yozgat'ta 1200 kişiye yapılan ankette katılımcılara; "Yozgat'tan kısa ya da uzun vadede göçmeyi düşünüyor musunuz? Fırsatınız olsa göçer miydiniz?" sorusuna katılımcıların %46'sı evet cevabını vermiştir. Bu durum sadece Yozgat'a has olmayıp geri kalan 50 il için de aynıdır. Bayburt, Rize ve Gümüşhane gibi şehirlerde de genç ve eğitimli nüfus büyük şehirlerde yaşamayı dü-

şünmektedir. “Hızlı tren hattı açılması Yozgat’ın göç sorununu azaltır mı?” sorusuna %60 evet cevabını vermiştir. “Yozgat’a hangi alanlarda yatırım yapılmalı?” sorusu kalkınmayı sanayileştirmeye bağlayan bir yaklaşım olmuştur. “Yozgat’ın kalkınması için yer altı ve yer üstü kaynakları yeterli mi?” sorusuna yüzde %31 evet cevabını vermiştir. Bu durumda vatandaşın kamudan daha fazla müdahale beklediğini göstermektedir. %70 kamunun daha fazla müdahil olmasını istediğini belirtmiştir. Bu durum algıyla alakalı olup beklenen doğrultuda bir sonuç çıkmıştır. “Yozgat ismi Bozok olarak değiştirilmeli midir?” sorusunu vatandaşın magazinsel algıladığı ve bu konuda pek destek vermedikleri görülmektedir.

Özay Deniz KESKİN- Y Kuşağı ve Sosyal Kalkınma İle İlişkisi

Kuşaklar yetiştirme farkları ve içinde buldukları değişik ortamlardan dolayı farklılıklara sahiptir. Bu farklılıklar algı yöntem iletişim ve uygulama başlıklarında olup kuşaklar arasında karakter, çalışma yaklaşımları ve sosyal hayatlarında önemli ayrışmalar ortaya çıkarmıştır. Bireyler arası bu farklılıklardan dolayı ortaya çıkan kuşak kavramı psikoloji, sosyoloji, yönetim bilimlerinde pek çok çalışmaya konu olmuştur. Sosyolojik tanımına baktığımızda belli tarihlerde doğmuş sosyalleşme sürecinde ortak gruplar olarak açıklanmaktadır. Her dönemde kendine has özellikler ortaya koyan kuşakların tarihi sürecine baktığımızda bazı yazılı kaynaklarda Antik Yunan eski Mısır uygarlıklarına kadar gittiği görülmektedir. Geçmişten günümüze sonraki her kuşak daha gelişmiş daha ilerlemiştir. Fakat bu ilerleme döneminde yaşayan her kuşak kendinden bir önceki nesli çağ dışı ve geri kafalı olarak nitelemiştir. Bir sonraki kuşağı ise sorumsuz ve saygısız olarak değerlendirmiştir.

M.Ö 2000’lerde Aristo ve M.Ö 800’lerde Hesiad o günün gençlerinin sorumsuzluğundan, saygısızlığından, kurullara uymadığından bahsetmiş ve ülkenin geleceğinden endişe duyduklarını ifade etmiştir. 21. yüzyılda da yaşanan toplumsal dönüşüm, kuşaklar arasındaki çatışmayı iyice artırmış ve çok önemli farklılıklara sebep olmuştur. Eski kuşaklar yeniliklere uymakta zorluk çekince geleneklere sınıksız tutunurken; yeni kuşaklar ise gelişmelere hızlı bir şekilde uyum sağlamıştır. Bunun sonucunda erişkin kuşaklar ve yeni kuşaklar arasındaki var olan ayırım gittikçe büyümüştür. Kronolojik olarak genel itibari ile kuşaklar aşağıdaki gibi sınıflandırılır.

Şekil 27: Kuşakların Sınıflandırılması

Sessiz kuşak: 1924-1945 arasındaki doğumları ifade etmektedir. 1946-1964 arasında doğanlar bebek patlaması kuşağını, 1965-1980 arası doğanlar X kuşağını, 1981-2000 arası doğanlar Y kuşağını, 2001 sonrası doğanlar da Z kuşağını temsil etmektedir.

Sessiz kuşak genellikle 1925 ve 1945 yılları arasında doğan jenerasyonu ifade etmektedir. Bu dönemde yaşanan bazı önemli olaylardan kaynaklanan baskılardan dolayı, emin olmadıkları durumlara karşı daha tedbirli davranmaktadırlar. Ayrıca bu kuşak risk alma konusunda isteksiz davranmaktadır.

Tablo 13: Sessiz Kuşak Özellikleri

Sessiz Kuşak	<ul style="list-style-type: none">- dünyaya gelen en küçük kuşak- geniş aileler, sosyal gruplar, komşuluk ilişkileri önem verir- otoriteye saygılı, sadık, çok çalışan bireyler- tedbirli davranırlar, risk alma eğilimleri yoktur- güven duygusuna önem verir- çağımızın en yaşlı kuşağı ve %95i emekli- felsefeleri yaşam için çalışmaktır
---------------------	--

Bebek patlaması: kuşağını, 1946-1964 yılları arasında doğan kişiler oluşturmaktadır. II. Dünya Savaşı'nın hemen sonrasındaki nüfus patlaması yıllarında doğan nesiller bu kuşağı ifade eder. Dünyanın insan hakları hareketlerini, radyonun altın çağını, Türkiye'nin ise ihtilali ve çok partili dönem sancılarının yaşandığı yıllarda doğan kişilerin oluşturduğu kuşak olarak tanımlanabilir. Sadakat duyguları yüksek, kanaatkâr ve aynı zamanda bir yerde uzun süre çalışabilen bir yapıya sahiptirler.

Tablo 14: Bebek Patlaması Kuşağı Özellikleri

Bebek Patlaması Kuşağı	<ul style="list-style-type: none">- toplumu yeniden biçimlendiren kuşak- işkolik, adım adım ilerler, kendi kendilerini motive eder- çalışkan idealist, kanaatkâr, sadık, kararlarında uyumlu- uzun saatler çalışan, uzun dönem istihdam- takım çalışmasına önem verir- teknolojiye uzak- felsefeleri çalışmak için yaşamaktır
-------------------------------	---

X Kuşağı : Çeşitli ekonomik ve sosyal krizler döneminde doğdukları için kayıp kuşak olarak adlandırılan X kuşağı, 1965-1979 yılları arasında doğanları kapsamaktadır. X kuşağı bireyleri, teknoloji ve bilgi ile barışık, girişimci, amaç odaklı ve bağımsızdırlar. Türkiye'de genel olarak Sessiz Kuşağın çocukları olan bu nesil daha çalışkan, realist ve kanaatkâr bir yapıya sahiptirler. Türkiye'nin %22'sini oluşturan bu kuşak rekabetçi olarak tanımlanmaktadır. 68 kuşağı gelişmelerinin de yaşandığı bu dönemde Türkiye'de üniversite olayları ve sağ-sol çatışması artmıştır.

Çoğunluğu Sessiz Kuşağın çocuğu olan X Kuşağı 20. yüzyılın ilk dönemlerinde yaşanan ekonomik krizden oldukça etkilenmiştir. Bu etkileşimin sonucu olarak değişen dünya koşullarına ayak uydurabilmek için

oldukça gayret göstermektedirler. Fakat yine de bu kuşak üyeleri kendilerini dışlanmış hissetmektedir çünkü bu büyük değişim ve rekabet üzerlerinde yetişememek, geri kalmak, zamana ayak uyduramamak gibi izlenimler yaratmıştır. Lost Generation (Kayıp Kuşak) olarak adlandırılmalarının en temel sebebi de bu yetişememe endişesidir.

Tablo 15: X Kuşağı Özellikleri

X Kuşağı	<ul style="list-style-type: none">- topluma duyarlı, otoriteye saygılı, sadakat duyguları değişken- iş motivasyonları yüksek, aynı işte uzun yıllar çalışabilir, ödüllendirme ve terfi bekler- kanaatkâr ve gerçekçi- mal mülk edinme ve saygın bir statüye sahip olma kaygısı var- kendi sorunlarını kendi çözer- kablolu televizyon ile tanışan ilk kuşak- alışveriş tutkunu- teknolojiyi zorunlu kullanır- felsefeleri yaşamak için çalışmaktir
-----------------	--

Y Kuşağı : Genel olarak, 1980 ile 2001 yılları arasında doğanlar için Y kuşağı kavramı kullanılsa da, bu kuşağın doğum yılları için bir sınırlandırma getirmeyenler de bulunmaktadır. Dijital medyanın cazibesiy-le büyüyen ilk kuşak olma özelliğine sahip Y kuşağı üyelerinin üçte ikisi, beş yaşından önce bilgisayarla tanışmıştır. Diğer kuşaklara göre en yaşlı ebeveynlere sahip olan bu bireyler çekirdek aile içerisinde yetişmişlerdir. Dörtte birinin ebeveynleri en az üniversite eğitimi almışken, üçte biri boşanmış anne ve babaya sahiptir.

Ebeveynlerinden farklı olarak modern teknolojiler ve tüketim toplumu tarafından kuşatılmış bir çevre-de büyümüşlerdir. Bu kuşakta yer alan kişiler akıllı, özgürlüklerine düşkün, teknoloji tutkunu ve teknoloji kullanımını iyi bilen bir kuşak olarak tanımlanmaktadır. Günlerinin yaklaşık on beş saati medya ve iletişim teknolojileri ile etkileşim halinde geçen bu kuşak için hayatlarını rahat yaşamak çok önemlidir. Bu kuşak için teknoloji hayatlarındaki pek çok şeyin simgesi durumunda olup, Y kuşağının X kuşağın göre en üstün olduğu konulardan birisidir.

Tablo 16: Y Kuşağı Özellikleri

Y Kuşağı	<ul style="list-style-type: none">- sadakat duygusu az, otoriteyi zor kabullenir, bağımsızlığına düşkün, sabırsız- sık iş değiştirir- bireyci fakat iyimser- az televizyon izler, teknoloji ile büyüyen- ilgi odağı olmaya alışkın, hedefleri net, beklentileri yüksek- ileri düzey düşünebilir, hızlı adaptasyona sahip, girişimci- aynı anda birden fazla iş ile ilgilenebilir- hırslı ve kendi düşüncelerine önem verir- her şeyin nedenini sorgular, çekinmeden tartışabilir- kendini her şeyde yetkin görür, özgüveni yüksek- statüye önem verir- iş yaşam dengesi kurmaya çalışır
-----------------	--

Z Kuşağı : 2000 yılından sonra doğanların yer aldığı kuşağa Z kuşağı adı verilmektedir. Bu kuşak tamamen teknolojik bir çağda doğduklarından teknoloji ile iç içe yaşamaktadırlar. Bu nedenle bu kuşağın üyelerine instant Online (Her daim çevrimiçi) adı da verilmektedir.

Bu kuşak henüz çalışma hayatında olmadığı için net bir şekilde kuşağın iş yaşamıyla ilişkili güçlü ve zayıf yönleri tespit edilememiş olsa da, tahminler; Z kuşağı üyelerinin markalara ve çalıştıkları organizasyonlara karşı sadakatsiz olabileceklerini, azimli ve hırslı olmayabileceklerini, çabuk sıkıldıkları için kolay vazgeçebileceklerini göstermektedir. Bu bağlamda Z kuşağı üyeleri standart işleri yapmak istemeyerek, her şeyi kişiselleştirmek istemeleri gibi ihtimalleri beraberinde getirmektedir.

Tablo 17: Z Kuşağı Özellikleri

Z Kuşağı	<ul style="list-style-type: none">- teknoloji ile doğan- işbirlikçi, yaratıcı, bilgisayarı kitaba, metni konuşmaya tercih eden- dışarıda fazla zaman geçirmeyen- yalnız yaşamayı tercih eden
-----------------	---

Tablo 18: Kayseri, Sivas ve Yozgat Kuşaklar

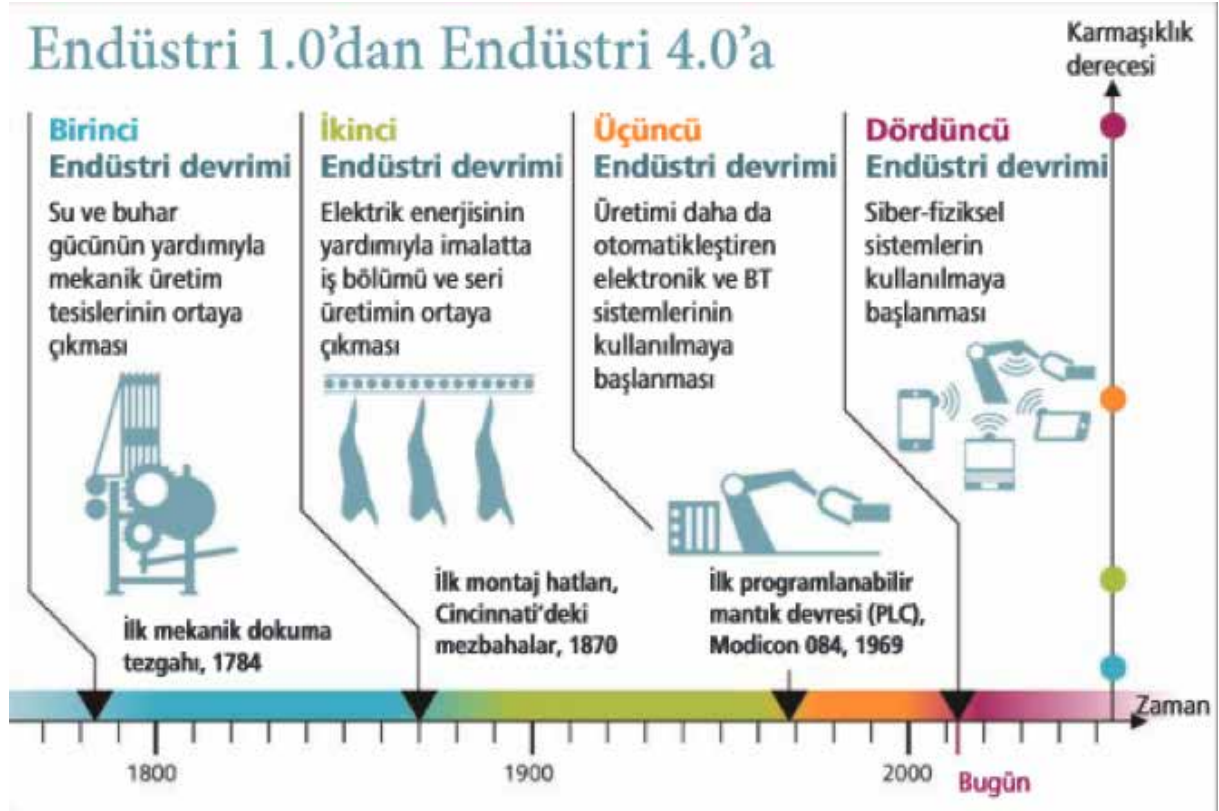
Kuşak	Türkiye	Kayseri	Sivas	Yozgat
Z	24,28%	25,66%	22,61%	22,85%
Y	32,91%	32,78%	31,90%	31,24%
X	20,73%	20,46%	18,46%	18,64%
Bebek Patlaması	16,97%	16,31%	19,41%	20,05%
Sessiz	4,97%	4,66%	7,44%	7,05%

TÜİK verilerinden üretilmiştir

Yukarıdaki tabloda yer alan TÜİK' in Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2014 verilerine göre Türkiye'nin toplam nüfusunun 77.695.904 olduğu belirtilmiştir. Bu bilgilere göre Türkiye nüfusunun 3.861.981'ini Sessiz Kuşak yani 1925-1945 arası doğumlular oluşturmaktadır. Toplam nüfus içindeki payları %4,97'dir. 1946-1964 arası doğumlu olan Bebek Patlaması Kuşağının sayısı 13.181.404'dür ve toplam nüfusun %16,97'sini oluşturmaktadırlar. Değişen dünya koşullarına uyum sağlamaya çalışan X Kuşağının sayısı 16.102.935'dir ve toplam nüfus içerisindeki payları ise %20,73'dür. X Kuşağı, Türkiye nüfusunda Y kuşağından sonra en fazla orana sahip üçüncü kuşaktır.

TR72 Bölgesi illerine baktığımızda kuşaklara ilişkin oranlarda Kayseri'nin Türkiye ortalamasına yakın olduğu görülmekle birlikte, Yozgat ve Sivas'ın birbirine yakın rakamlara sahip olduğu ancak Kayseri'den ve Türkiye ortalamasından daha farklı bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Yozgat ve Sivas'a göre daha genç bir nüfusa sahip olan Kayseri'de X, Y ve Z kuşaklarının daha çok olduğu ve Bebek Patlaması ile Sessiz Kuşak sayısının ise daha az olduğu görülmektedir. Önümüzdeki dönemde iş hayatında söz sahibi olacak kesimin Y kuşağı olacağını göz önünde bulundurursak, Yozgat ve Sivas'ın ekonomik durumunun çok olumlu bir görüntü çizmediği söylenebilir.

Kalkınmada Y kuşağı temel alınmalıdır. Çünkü önümüzdeki dönemde çalışan nüfusun %75'ini Y kuşağı oluşturacaktır. X kuşağı giderek emeklilikle iş hayatından çıkmakta, Z kuşağının da etkinliğini arttırması için uzun bir süreç bulunmaktadır. Önümüzdeki süreçte, günümüzün işsizlik oranının gittikçe arttığını da göz önünde bulundurarak Y kuşağına uygun işlerin tespiti konusunda çalışmalar yapılması gerekmektedir. Üretim ilişkilerinin çalışma hayatı ve sosyal yönden çok önemli olduğu bilinmektedir. Sanayi devrimi ile başlayan ve sürekli devam eden dönüşüm yerini günümüzde 4.0 şeklinde bir dönüşüme baranmış durumdadır.

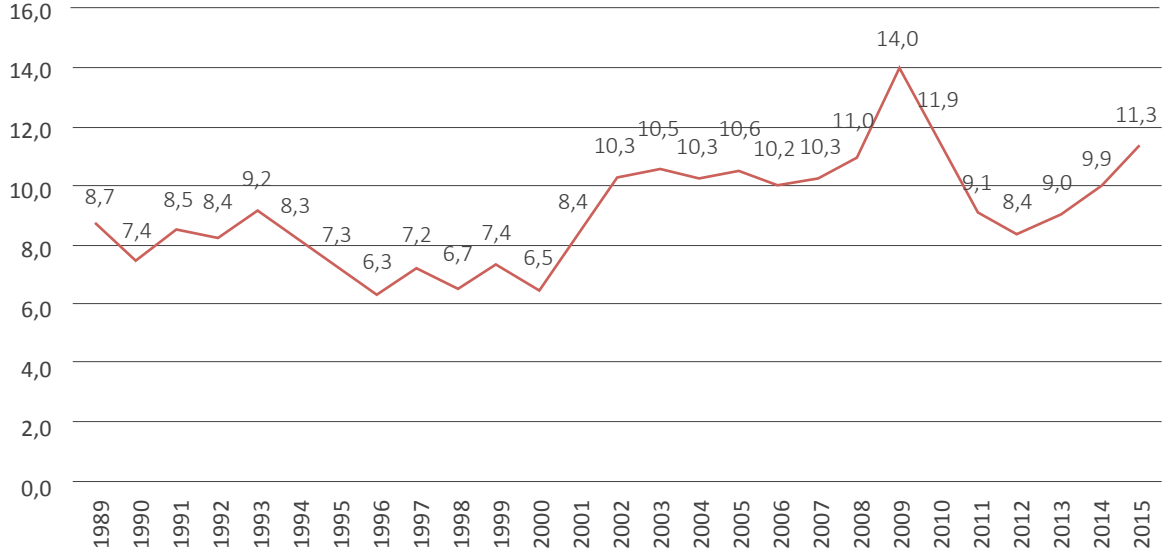

Şekil 28: Endüstri Devrimleri

Kısaca ifade etmek gerekirse; birinci endüstri devrimi su ve buhar gücünün yardımı ile mekanik üretim tesislerinin ortaya çıkması şeklinde gerçekleşmiştir ve üretim sisteminde değişim ve toplumsal süreçte köylerden kentlere göçün de başlangıcıdır. İkinci endüstri devrimi 2.0 elektrik enerjisi yardımı ile imalatta seri üretimin ortaya çıkması olarak ifade edilmektedir. Üçüncü endüstri devrimi ise üretimi daha da geliştiren elektronik ve bilgi sistemlerini kullanılmaya başlanmasıdır. Bu son dönemde endüstri 4.0 şeklinde bir çalışma mevcut. Almanya'da ortaya çıkmakta ve 20 yıllık bir süreçte tamamlanması tahmin edilmektedir. Bu endüstri 4.0 devrimi siber fiziksel sistemlerinin kullanılmaya başlanması şeklinde ifade edilebilir. Yani bütün fabrikadaki sistemlerin internet üzerinden bir yönetim merkezinden kontrol edilmesidir. Artık her makinenin başında bir kişi olmayacak, yönetim merkezinden yönetilecek ve tabii bu çalışma hayatını çok etkileyecektir. Bu nedenle işçiyeye olan ihtiyaç giderek azalmaktadır. Yukarıda Y kuşağının özelliklerinden bahsedilmiştir. Örneğin Türkiye'de Gezi Parkı olayları Y kuşağı ile bağdaştırıldı. Y kuşağı Gezi Parkı üzerinden anlatılmaya çalışıldı. Y kuşağı bilgi teknoloji sistemlerini kullandıkları için sürekli iletişim halindedirler. Kolay bir şekilde birliktelik sağlayabilmekte ve en ufak duruma tepki gösterebilmektedirler. Verdikleri tepkilerde haklı olduklarına inandıkları konularda sonuna kadar gidebilmektedirler.

Bu oldukça önemli bir husustur. Önümüzdeki süreçte işsizliğin de artması ile kriz ortamının ortaya çıkması Y kuşağını derinden etkileyecek. Çünkü Y kuşağı şimdiye kadarki en eğitimli nüfus. Bu eğitim karşılığında çok büyük beklentileri bulunmaktadır. Bu beklentilerin karşılanmaması sosyal bir patlamaya neden olabilir. İşsizlik anlamında OECD ülkelerinin ortalamasına bakıldığında 2004 yılı rakamına göre %7,3 oranı mevcut. Türkiye'nin %9,9 oranı ile 8. sırada olduğu görülmektedir. Dünyada da Yunanistan, İspanya gibi krizler nedeni ile işsizlik oranı çok yüksek olan ülkeler mevcuttur.

Türkiye'de İşsizlik Oranları 1989-2015

TÜİK verilerinden üretilmiştir

Şekil 29: Türkiye İşsizlik Oranları

Yukarıdaki şekilde Türkiye'de 1989 yılından beri işsizlik oranları görülmektedir. 2000 yılına kadar işsizlik oranı ortalaması %7,7 iken, 2014 yılından itibaren %10'un üzerine çıkmıştır. Bununla birlikte çalışma çağındaki nüfus da 2014 yılında bir önceki yıla göre %1,4 oranında artmıştır. Bunun karşılığında ülkede yeni istihdam fırsatları yaratılabilmesi gereklidir. Üretim teknolojilerindeki artışla işçiyeye olan ihtiyaç azalırken çalışma çağındaki kişilerin sayısının artması büyüyen bir sorunu göstermektedir. Dünya ekonomisine bakıldığında bir krizin Dünya ekonomisini nasıl etkilediği görülecektir.

Kaynak: IMF

Şekil 30: Dünya Büyüme Oranları

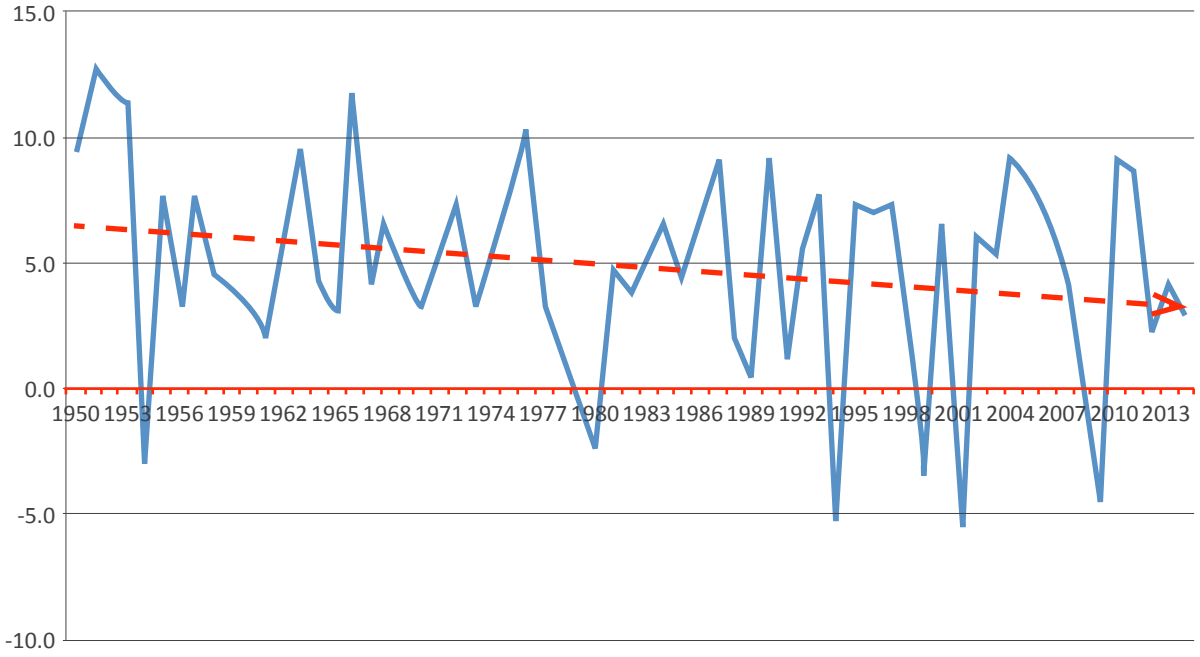
2009'da gelişmiş ülkelerde çıkan kriz gelişmekte olan ülkeleri de derinden etkilemiştir. Bu krizlerin önümüzdeki süreçte de süreceği tahmin edilmektedir. Sadece ekonomi krizler değil, terör savaş gibi toplumsal olayların artması da toplumsal hayati derinden etkileyecek ve Y kuşağı üzerindeki etkileri daha çok olacaktır.

Y kuşağına ilişkin Deloitte'un 17 ülkede yapmış olduğu bir çalışma bulunmaktadır. Burada Y kuşağının oldukça girişimci olduğu ve bir yerde çalışmaktan ziyade kendi işini kurup istihdam yaratmayı, kalkınmayı hedeflediği görülmekte ve Y kuşağı kendini yenilikçi olarak ifade etmektedir. İşsizlik sorununun çözülmesinde Y kuşağının bu yönü üzerinde durulması faydalı olacaktır. Dolayısıyla sosyal kalkınmada Y kuşağını temel alan bir yaklaşım geliştirilmesi uygun olacaktır.

Prof.Dr.Eriç YELDAN- Türkiye'de Sürdürülebilir Bölgesel Kalkınma Öncelikleri

Tarihsellik perspektifi çerçevesinde Türkiye'nin seyrine bakıldığında özellikle üç konu gözlemlenmiştir. Birincisi; Türkiye ekonomisinin büyüme trendi eğiliminde bir düşme mevcuttur.

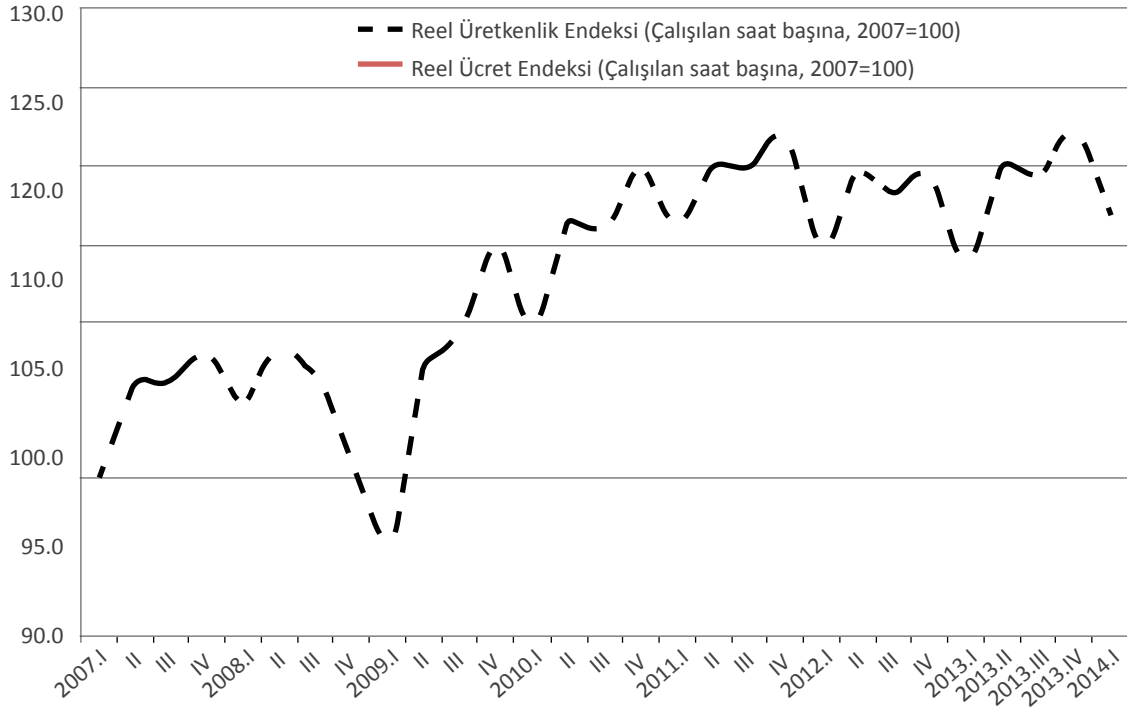
Şekil 31: GSYH Yıllık Reel Büyüme Hızları

Yıllık reel büyüme hızına bakıldığında; Türkiye ekonomisinde 1950'den başlayarak yıllık reel büyüme hızları, özellikle 1950- 2014 yılları arasında düşme eğilimi göstermektedir.

Yukarıda görülen grafik, sürdürülebilir olmayan büyüme patlamalarının olduğu yılları ve peş peşe sıralanan 1954-1958-1978-1979-1994-1998-1999 ve 2001 krizleri göstermektedir ve dikkatli bakıldığında bir nüans fark edilmektedir.

Türkiye ekonomisine 1998 öncesinde kabaca planlı kalkınma dönemi denilmektedir. 1960'lı yıllarda ortalama %5 büyüme hızı vardır, ardından gelgitlerin şiddetleri artmış, daha derin iniş çıkışlar meydana gelmiş ve ortalama % 5'in altına düşüş olmuştur. . Bu gözlemi daha somutlaştırmak için Türkiye'nin büyüme hızı ortalamasının neden düştüğünün tartışılması gerekmektedir.

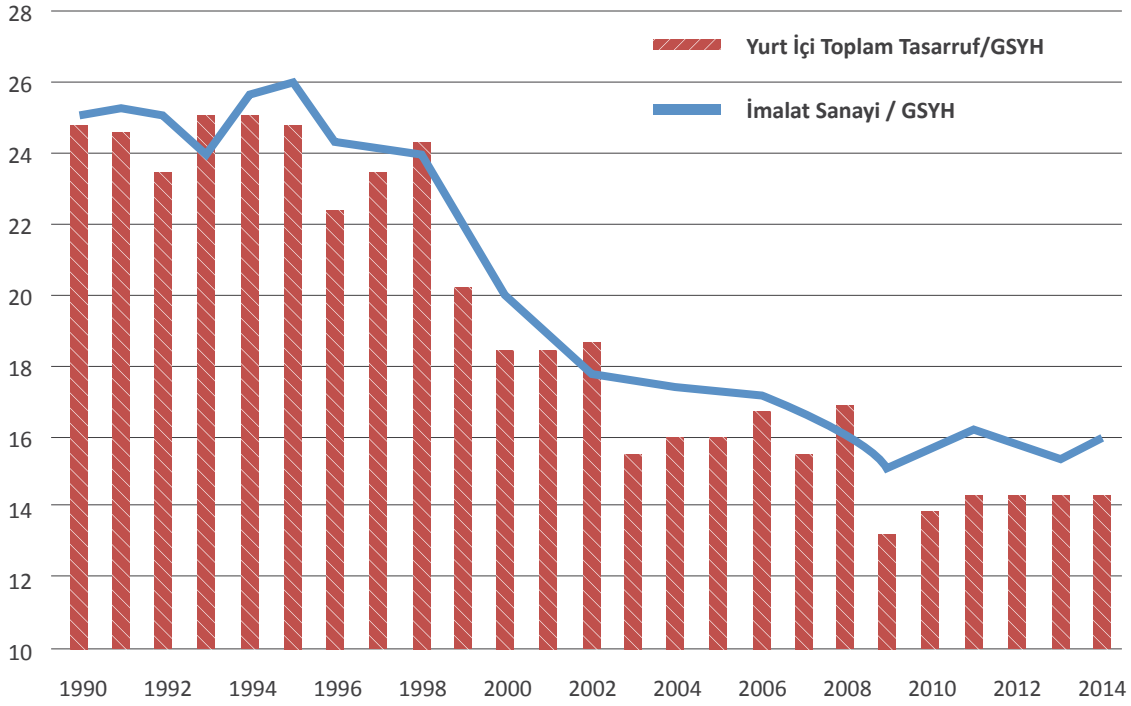

Şekil 32: Sanayi Sektöründe Reel Ücretler ve Üretkenlik

Türkiye'nin büyüme hızı ortalamasının düşmesinin iki önemli nedeni vardır; birincisi sanayisizleşme sürecinin yaşanmasıdır. Sanayi sektöründeki işçi-üretkenlik oranlarına bakıldığında, TÜİK verilerine göre 1980 sonrasında işçinin üretkenliği ile aldığı ücret arasında büyük bir fark ortaya çıkmıştır. Bu da işçinin üretkenliğinin fazla olduğu ancak aldığı ücretin az kaldığı anlamına gelmektedir. 2012-2013 dönemine bakıldığında üretkenlikte bir durgunluk mevcuttur ve ücret artışlarını üretkenlikle sağlayamama sonucu sanayi tökezlemeye başlamıştır.

TÜİK verilerine göre milli gelir tanımı, bir yıl içerisinde üretilen mal ve hizmetlerin değeridir. Bir yıl içerisinde tarımsal sanayi ve madencilik malları ile eğitim, sağlık, inşaat ve diğer kamu hizmetleri gibi sosyal ve finansal hizmetler de üretilmektedir. Hepsi toplandığı zaman milli gelir ortaya çıkmaktadır.

Milli gelirin bileşenlerine bakıldığında 1998'de imalat sanayinin milli gelir içindeki payı %24'tür. Bu oran 1980'li ve 1990'lı yıllarda yaklaşık % 25 ile %30 arasında bir bandta seyretmiştir. 2001 krizinden sonra imalat sanayinin milli gelir içindeki payının % 15'e gerilediğini görülmektedir. Türkiye ekonomisi hızla bir hizmet ekonomisi olma yolunda ilerlemektedir. Bu yöneliş dünyada da görülmektedir fakat Türkiye'de hangi hizmet sektörü diye bakıldığında çoğunlukla ucuz işçiliğe dayalı küçük hizmet sektörleri olduğu dikkat çekmektedir.

Şekil 33: GSYH İçerisinde Tasarrufların ve Sanayinin Payı

Grafikte tasarrufların milli gelir içindeki payı gösterilmektedir. Tasarruflarda söz konusu dönemde ortalamada seyrederken, sanayinin ivme kaybettiği dönemde Türkiye’de tasarruflar da azalmıştır. Günümüzde tasarrufların milli gelir içindeki payı % 15’e kadar düşmüştür. Tasarrufların düşmüş olması tüketimin artması anlamına gelmektedir. Milli gelir içinde tasarrufun payı az ise yatırım fonlarının da azalması söz konusudur.

Eğer ülkede ulusal fonlar azalıyorsa yatırım yapmak için ihtiyaç duyulan fonlar yurt dışından dış borçlar yolu ile sağlanmaktadır ve bu durum da cari açığı doğurur. Türkiye daha önce tasarruflar yolu ile yatırımlarını karşılamaktayken bu durum artık söz konusu değildir.

Tasarruflar neden düşmüş, sanayi neden gerilemiştir? Bu sorulara bir açıklama olarak orta gelir tuzağı diye bir kavram ortaya atılmıştır. Orta gelir tuzağı kavramı Amerika Berkeley Üniversitesinden Barry Eichengreen tarafından ilk defa 2011 yılında dile getirilmiş olup şimdilerde çok gündemdedir. Türkiye’nin orta gelir tuzağından kurtulması için reformlar yapılması gerekmekte ve her kesim kendi alanında reform istemekte ancak resmi bir bütün olarak reformlar ortaya konulamamaktadır.

Orta gelir tuzağı kavramı çıkmadan, Eichengreen ve meslektaşları dünyanın yaklaşık 100 ülkesindeki tarihsel gelişimi inceleyerek fert başına düşen gelirin yaklaşık 15-16 bin düzeyine geldiğinde veya ülkedeki imalat sanayinin milli gelirdeki payının % 23’e düştüğünde, bu ülkelerin yavaşlama sürecine geçtiğini gözlemlemişlerdir. Bu durumda da orta gelirli olma tabiri ortaya çıkmıştır. Orta gelirli olmak; artık ekonomide yapılacak her şey yapıldığını, sermayenin biriktildiğini, iş gücünde uzmanlaşıldığını ve artık yeniden üretim hızını arttırmak için kurumsal teknolojik reformlara ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Türkiye’nin yatırım potansiyellerine bakıldığında ülkenin ulusal tasarruflarının ve yatırımlarının hatırları sayılır şekilde düşük olduğu görülmektedir. Türkiye ekonomisinin bir bütününe coğrafi gözle bakıldığında doğu ve batı arasında ciddi bir gelişmişlik farkı ortaya çıkmaktadır. Üretim ve istihdam biçimleri arasında bir uçurum bulunmaktadır. Günümüzde Marmara Bölgesinin varlığı Urfa, Bingöl ve Hakkâri’nin varlığını üretmekte, doğu giderek yoksullaşırken ve bu yoksulluk batıya ucuz iş gücü olarak dönmektedir.

Ülkenin dört bir yanını inşaatlar özellikle de AVM'ler kaplamış durumdadır. AVM'lerin çokluğu, tüketim patlamasını da beraberinde getirmektedir. Bu patlama da tasarrufun azalmasına, yatırımın yapılamamasına ve ülkenin dış borçlanmasının artmasına neden olmaktadır.

Tablo 19: Bölgelerin Kişi Başına GSKD

İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması (Düzyey 2)		Kişi başına GSKD (TL)
TR10	İstanbul	13,865
TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	13,138
TR51	Ankara	12,259
TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	12,126
TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	12,029
TR31	İzmir	11,443
TR61	Antalya, Isparta, Burdur	10,122
TR	Türkiye	9,244
TR22	Balıkesir, Çanakkale	8,954
TR32	Aydın, Denizli, Muğla	8,668
TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın	8,536
TR33	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	8,283
TR62	Adana, Mersin	7,323
TR52	Konya, Karaman	7,118
TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	7,087
TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	6,762
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	6,675
TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	6,652
TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop	6,594
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	5,904
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	5,901
TRB1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	5,820
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	4,952
TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	4,869
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	4,282
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	4,001
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkari	3,515

Bilkent Üniversitesi'nde SümeYra Korkmaz ile yapılan tez çalışmasında, 26 kalkınma ajansı bölgesinde bölgesel katma değer ve verimlilik konuları çalışılmıştır. Bu çalışmada, Türkiye 3 bölüme ayrılmış ve bu bölümlerin ortalamasında kişi başına düşen milli gelirin 9.200 TL olduğu görülmüştür. 6 bölgemiz bu ortalamalara göre ayrılmış, bu bölgeler yüksek gelirli Türkiye iken, ortalamanın altındaki bölgeler ise düşük gelirli Türkiye'dir. Doğu Bölgesi'nde ortalama eğitim süresi 5 yıldan azdır ve 3.500 liralık bir katma değer ile en yoksul bölgedir. Bu ayrıma göre bölgedeki faktör verimliliği hazırlanmış; Türkiye ortalaması için %2.95'lik bir endeks verilmiştir. Türkiye'deki işletme sayısı da 207.000 olarak verilmiştir.

Tablo 20: Bölgelerin Faktör Verimliliği

İstatistik Bölge Birimleri Sınıflaması (Düzyey 2)		TVF Düzeyi	Toplam İşletme sayısı
TR51	Ankara	6.22	12,069
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	5.05	644
TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın	4.82	2,055
TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	4.78	11,266
TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	4.37	528
TR33	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	4.36	6,395
TR10	İstanbul	4.35	87,000
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	3.67	3,095
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	3.52	4,922
TR31	İzmir	3.47	16,750
TR62	Adana, Mersin	3.15	4,901
TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	3.13	16,932
TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	3.05	2,779
TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	3.03	1,800
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	3.02	4,523
TR22	Balıkesir, Çanakkale	2.97	2,150
TR	Türkiye	2.95	207,185
TR61	Antalya, Isparta, Burdur	2.83	3,595
TR52	Konya, Karaman	2.80	6,169
TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	2.61	3,622
TR32	Aydın, Denizli, Muğla	2.45	6,962
TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	2.45	3,924
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	2.02	342
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	2.01	1,315
TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop	2.00	1,028
TRB1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	1.64	1,834
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkari	1.40	603

Toplam faktör verimliliği sıralamasında en yüksek oran Ankara'dadır, devamında gelen Erzurum, Erzincan, Bayburt da verimli gözükmektedir. Kocaeli ve İstanbul'un ortalamasının üzerinde olması normaldir, fakat Erzurum, Mardin, Batman, Şırnak ve Siirt'in çok verimli görünmesi dikkat çekmektedir. Tek başına verimlilik çok önemli bir olgu olmayıp bunun yanında burada kaç işletme var ve bunlar birlikte yığınsallaşma etkisi yaratıp, devinim yapıp bölgeyi canlandırabiliyorlar mı? Bu sorulara yanıt aranmalıdır. Dolayısıyla Ankara, İstanbul, Kocaeli, İzmir, Bursa gibi geleneksel olarak güçlü olduğu bilinen; sanayi merkezlerinin işletme sayılarına bakıldığında 12.000, 11.000, 87.000 gibi olan şirket sayıları bölgelerde yüksek üretkenlik ve yığınsallaşmanın etkisi ile bölge kalkınmaktadır.

TR72 Bölgesi yaklaşık 4.000 işletme ile ortalamasının biraz üstünde bulunmaktadır. Ancak ortalamasının üstünde olmasına rağmen sanayi hamlesini sağlayamamıştır.

Orta gelir tuzağının bir benzeri de ürün tuzağıdır. Üretilen şeyin ne olduğu da çok önemlidir, örneğin patates cipsi mi, bilgisayar çipi mi üretmekteyiz? İleri teknolojik ürünlerde üretim yapmak ve bu alandaki şirket sayısını arttırmak 4. sanayi devriminin unsurlarındandır. İlaç, optik, makine ve ulaşım sektörlerinin durumlarına bakıldığında TR72 Bölgesi ülke ekonomisinin altında yer almaktadır.

Büyüme ve kalkınmanın tek bir reçetesi yoktur. Yıllarca Türkiye'de Kore modeli uygulanmaya çalışılmış, daha sonra ortaya Çin modeli çıkmıştır. Çin modelini kendi ülkesine aktaracak hiçbir ülke yoktur ve zamanla fikirlerin ülkenin coğrafyasına özgü olduğunu anlaşılmıştır. Kendi coğrafyamıza özgü bir Türkiye kalkınma modeli kurulması gerektiği fikri ortaya çıkmıştır.

Prof. Dr. Helga RITTERSBERGER TILIÇ -Türkiye'de İç Göç Dinamikleri

Ülkemizde iç göç deyince kırsaldan büyük şehre göç anlaşılmaktadır. Şüphesiz bu göçün önemli bir boyutudur ancak bütünü tarif edecek bir unsur da değildir. Göçün sadece tek bir tipi bulunmama ile birlikte, literatürde daha çok gönüllü göçten bahsedilmektedir. Ancak bu durumun ne kadarı gönüllü ne kadarı değil tartışılmalıdır. Batı bölgelerindeki gelişmişlik aslında doğu bölgelerindeki yoksullukla ilişkilidir. Bu durum göçün ne kadar gönüllü olduğunu tartışılır kılmaktadır.

Bunun dışında bir de zorunlu göç kavramı vardır. Zorunlu göç ulusal ve uluslararası düzeyde Türkiye’de görülmektedir. Ülkemizde terör ve savaşın getirdiği zorunlu göçler bulunmaktadır. Ayrıca çevresel faktör ve kuraklıktan dolayı göçe zorlanan kişiler de bulunmaktadır. Dolayısı ile gönüllülük ve zorunluluğun iç içe geçtiği pek çok unsur mevcuttur.

Aslında sosyal bir olgu olan göçmenlik nesillerdir devam etmektedir. Örneğin ailesi Balkan göçmeni olanların ailesindeki çocuklar da kendini göçmen olarak nitelendirmektedir. Bu anlamda göçmen kimdir ve göçmenlik ne zaman biter soruları çok önemlidir, çünkü göçmenlikle ilgili bazı başka varsayımlar da mevcuttur.

Türkiye’de göç konusunda “genç erkek köyden kalkıp göç eder ve arkasından köyde bir göç dalgası başlar” şeklinde bir algı mevcuttur. Göçmenler genellikle homojen bir kitle olarak algılanmaktadır ancak yaş, eğitim, cinsiyet, kültürel yapı olarak çok ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Göç konusunda politikalar üretmek isteniyorsa önce göçmenler tanınmalıdır. Göç nedenleri araştırıldığında genel olarak işsizlik, yoksulluk, toplumların bölünmesi, kuraklık, deprem gibi etkenler karşımıza çıkmaktadır. Bunlara pek çok faktör eklenebilir ancak en önemlisi eğitim ve sağlıktır. Göç kararının alınması aslında çok karmaşık bir olgudur. Tüm bunların sosyal psikolojik nedenleri bulunmakta olup bir de medya, eğitim ve iletişim boyutu bulunmaktadır. Türkiye’de en önemli göçlerden biri de mevsimsel tarım işçiliği olup, bu dönemsel olarak farklılaşan çok önemli nüfus hareketleri olarak görülmektedir. Göç hareketinin belirleyicisi göçmenlerin beklentileri olup, bunun üzerine politika üretmek oldukça zordur. Sosyal, ekonomik ve kültürel olarak göçler incelendiğinde aralarında birçok farklılıklar görülebilir.

Tablo 21: Göç Etme Nedenine Göre Göç Eden Nüfus ve Oranı

Göç etme nedeni	Göç Eden Nüfus	Göç Eden Nüfus Oranı (%)
Toplam	2 207 844	100.0
İş aramak/Bulmak	268 400	12.2
Tayin/İş değişikliği	295 906	13.4
Eğitim	498 137	22.6
Evlilik/Boşanma	166 284	7.5
Sağlık	22 649	1.0
Hanedeki fertlerden birine bağımlı göç	916 761	41.5
Diğer	39 115	1.8
Bilinmeyen	593	0.03

Türkiye’de göç genel sayımlar ve nüfus bilgileri ile ölçülmektedir. Genel sayımda ikametgâhları 5 yıl öncesi ile farklı olan kişiler göç eden nüfusu oluşturmaktadır. Ancak aradaki 5 yıllık süreye ilişkin bir bilgi mevcut değildir. Son genel nüfus sayımına göre 6 milyon 700 bin kişi kırdan kente, 4 milyon 800 bin kişi de iller arasında göç etmiştir.

Bu durum sürekli hareket halinde olan bir nüfus anlamına gelmektedir. 2007 yılından itibaren adrese dayalı nüfus sisteminden göç istatistikleri toplansa da bazı bilgiler eksik kalmaktadır. Son bir yıl içerisinde ülke içi ikametgâh değişiklikleri iç göç olarak tanımlanmıştır. Göç etme nedenlerine baktığımızda nüfusun % 22,6’si eğitim, % 7,5’i evlilik ya da boşanma nedeni ile göç etmiştir. En önemlisi de hanedeki fertlerin birine bağlı olarak göç edilmesidir.

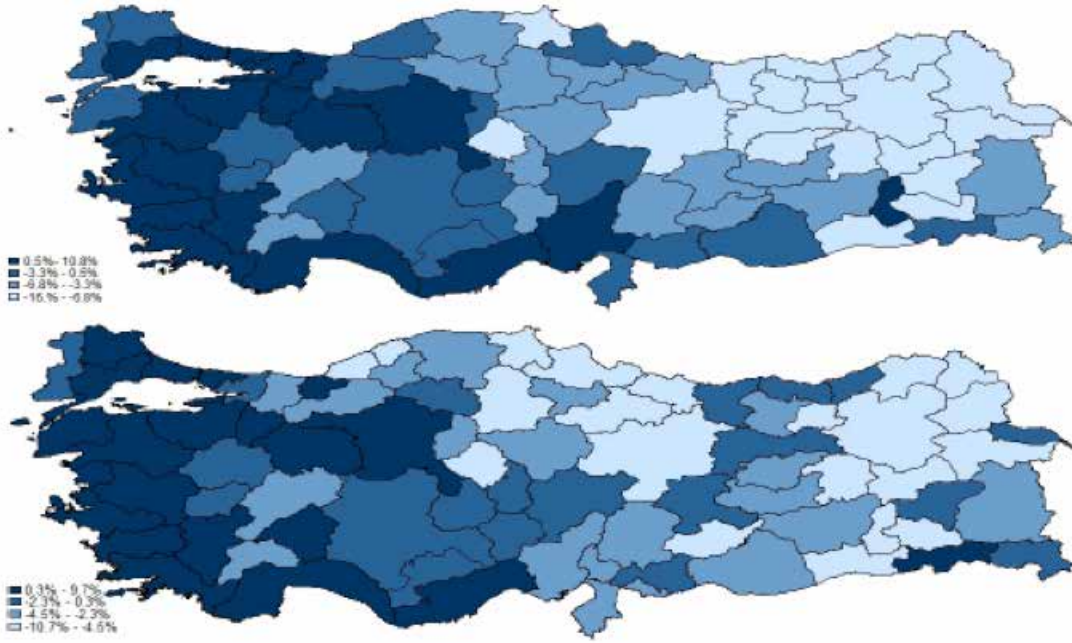
Çarpık kentleşme gecekondulaşma gibi iç göçün yansımaları da sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Gençler Türkiye’de göç sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Bireysel göçlerden çok ailelerin göç etmesi söz konusudur. İstatistiklere göre zorunlu kalınmadıkça toplumun en yoksul kesimi göç etme-

mektedir. Çünkü göç maddi bir birikimi de gerektirmektedir. Göçün en önemli sebebi daha iyi hayat standartlarına ulaşmak için beslenen umuttur.

Kırsal alandan kente göç eden kadınlar bu durumu kırsaldaki ağır iş yükünden kurtuluş olarak görmektedir. Türkiye’de kırsal nüfus giderek azalmakta ve bu nedenle de kırsal alanlarda yaşlı nüfus çoğunluğu oluşmaktadır. Demografik oranlara bakıldığında batıda belirgin biçimde doğum oranlarında düşüklük görülmektedir. Kırdan kente göçte güvenlik önemli bir unsurdur. Türkiye’de göç genel olarak batıdan doğuya doğru gerçekleşmekte ancak bölgelerde kendi içlerinde çekim unsuru oluşturmuş iller vardır. Bu duruma Diyarbakır örnek olarak verilebilir.

Türkiye’de erkekler kadınlardan daha fazla göç etmektedir. Genellikle evli kadınlar göç ederken, göç eden erkeklerde ise bekâr oranı daha yüksektir. Kadınlar genellikle evlilik nedeniyle göç ederken erkekler ise iş bulma nedeni ile göç etmektedir. Genç nüfusa bakıldığında 14-20 yaş aralığında genç nüfus çoğunlukla iş bulmak için göç etmektedir.

Son yıllarda kentten köye göçün de arttığını görülmektedir. Ancak 1990’lı yıllardan bu yana çok büyük farklar görülmemekte, doğudan batıya göç aynı hızla devam etmekte ve özellikle kuzey doğu bölgesi boşalmaktadır.

Şekil 34: 1990-2000 Yılları Göç Haritası

1990 ile 2000 yılları arasındaki verileri karşılaştıran göç haritasına göre göçün ana hatlarında ciddi bir değişiklik görülmemektedir. Göç belli hatlar üzerine devam etmekte ve belli mekanizmaları bulunmaktadır. Bu mekanizmanın içerisinde yeni mekân, yeni ortamla baş etme stratejilerinin de geliştirilmesi gerekmektedir.

Kentsel alanlarda kadınların iş gücüne katılımı %29'dur. Göçmen olmayan kadınlarda bu oran %20'dir. Bu aradaki fark daha çok üniversite eğitimi almış kadınlardan kaynaklanmaktadır.

Gençlerin özgürleşme isteği de önemli bir husustur. 2004 yılında yapılan bir araştırmada Bitlis'te bir genç; "Burada yaşama konusunda erkekler daha şanslı biz en azından yürüyerek de olsa ilçeye gidip orada bir kahvede vakit geçirebiliyoruz. Oysa bu kızlar için hem tehlikeli hem de imkânsız." hususlarını ifade etmiştir. Göçün arkasında yatan en önemli olgu daha özgür, rahat, iyi bir hayat beklentisidir.

Prof. Dr Sibel KALAYCIOĞLU- Göç Sürecinde Kadın ve Gençlik

Kalkınma konusunu bir bütün olarak düşünmek, nasıl bir kalkınma felsefesinin oluşturulması gerektiği açısından bakmak gerekmektedir. Bu anlamda hem parça hem de bütün ayrı ayrı şeyler ifade eder ama ortak bir felsefi olması gerekmektedir. Parçalar olarak anlaşılacak her bölgenin kendine ait dinamikleri, potansiyelleri olduğu gibi bunlar birleştiğinde bir Türkiye kalkınma modeli oluşması mümkündür. Bu parça ile bütün arasındaki ilişki sürdürülebilirlik açısından çok önemlidir.

Parçalar ile ilgili kalkınma stratejileri oluşturulurken de makro, mezo ve mikro ölçeklerde bakıldığında özellikle mezo ve mikro ölçekte bireylerin ve burada yaşayan toplumsal kesimlerin, makro ölçekte ise Türkiye'nin diğer bölge ve ülkeler ile ilişkisine dikkat etmek gerekmektedir. Her bir parçanın kendine ait sosyal, kültürel, ekonomik kavramlarında potansiyelleri mevcut olup bunlardan yola çıkılarak Türkiye'de bütün bir kalkınma modeli oluşturulmalıdır. Bütün bunları yaparken disiplinler üstü bir yaklaşım gerekli olup, sadece sosyolojik siyasi ya da iktisadi açıdan bakmak yeterli değildir.

Ayrıca sürekli ekonomik büyüme, sanayileşme, yeni yatırımlar gibi konular ön plana çıkarılıp teknik ve sektörel gelişme hedeflenirken; sosyal ve insani kalkınma hep bir bilinmeyen olarak kalmaktadır. Sadece sosyal değil çevresel boyutlar da ele alınması gereken bir konudur.

Bölgesel kalkınmanın 4 ana başlığı bulunmaktadır;

1. Ekonomik süreçler ve alt yapılar
2. Sosyal - kültürel süreçler
3. Karar verme mekanizmalarındaki yapılar
4. Çevre ve ekoloji faktörleri

Bölgesel kalkınma bu dört unsuru düşünerek ele alınmalıdır. Bu kapsamda insani kalkınma; sosyal içerme kavramı ile birlikte düşünülmelidir. Sadece ekonomik pastanın büyümesine değil, gelir dağılımına

da önem verilmelidir. Bu gelir dağılımının; toplumdaki farklı sınıflar, katmanlar ve gruplar arasında nasıl paylaşılacağı, kimin ne kadar pay alacağı gibi konular oldukça önemli olup, bu felsefe doğrultusunda da plan ve programlar hazırlanmalıdır. Bu anlamda eşitliğin ve sosyal refahın sağlanması gerekmektedir. Tüm kesimlerin var olan fırsatlara erişebilmesi toplumsal dışlanmanın ortaya çıkmaması açısından oldukça önemlidir. İnsani kalkınmanın gerekliliği de bu toplumsal dışlanmayı giderek azaltmak ve buna neden olan faktörleri ortadan kaldırmaktır. Bu anlamda insani ve sosyal kalkınma sosyal içermeye yönelik bir çaba olup bunun yerel dinamikleri harekete geçirmesi gerekmektedir. Şu an bilmediğimiz ve farkında olmadığımız bir takım bilgi ve beceri düzeylerini, insan kaynağı potansiyelini harekete geçirmek gerekmektedir. Ülkemizin en büyük hatası nüfusunun yarısını kullanmıyor olmasıdır.

Kullanılmayan bu %50; kadınlardır. Türkiye’de kadının iş gücünde olma oranı yaklaşık %30 olup, kalan %70 kadın ev içerisinde, sadece ev işlerinde çalışmakta ve bu atıl potansiyelden yararlanılamamaktadır. Kadınların insan gücü kaynakları ya da bilgi beceri düzeylerinin neler olduğu konusunda da fikrimiz bulunmamaktadır.

Bir diğer husus da iyi yönetim, yani insanlara değişmek isteyip istemediklerini sorarak bu doğrultuda planlar ve programlar hazırlamaktır. Burada STK, kamu ve özel sektörün birlikte hareket etmesi önemlidir.

Bir diğeri de tüm grupları hedef alma, tüm grupların gereksinimleri doğrultusunda program hazırlama, bu doğrultuda grupları eğitim verme, insana yakışır bir sağlık, barınma siyasi temsil sağlama gibi konulardır. Farklı kesimlerin farklı gereksinimleri ve yapıları bulunmakta olup bu kesimlerin her türlü olanağa ulaşmalarını sağlamak gerekmektedir. Sosyal kalkınma hedeflerinin tüm topluma yansımaları açısından temel aktöre önem verilmelidir. Buradaki aktör, esas karar verici olan bireydir. Aktörü dışarıda bırakan politikalar yerine aktöre ulaşan politikalar geliştirmesi sağlanmalıdır.

Sosyal kalkınmanın göstergeleri şunlardır;

- Nüfus dinamikleri ve göç
- İş gücüne katılım
- Sosyal yaşam ve aile yapısı
- Aile dayanışma ağları farklı toplumsal kesimler
- Kültürel farklılıklar, kentsel yaşam
- Siyasi etkinlikler
- Dernekleşme ve algılar.

Bu göstergeler içinde kadın ve gençlerin özel bir yeri vardır. Genellikle kadınlar aile ile birlikte göç etmekte, kendi başına karar verme eğilimi çok fazla bulunmamaktadır. Türkiye’de kadın bağımlı olarak var olmaktadır. Kadının bağımlılığı, eğitim, kentleşme, iş gücüne katılımı biraz değişse de bir aktör olarak yine de bağımlıdır.

Göç sürecinde kadının işgücüne katılımında ilginç bir değişim yaşanmaktadır. Kadın kırdan ücretsiz aile işçisi olarak kabul edilmekte ve tüm istatistiklerde iş gücüne dâhil görünmektedir. Ancak göçle birlikte iş gücünden çıktığı görülmektedir. Kadınların kente gelmesi ile beraber kadınların iş gücüne katılımında radikal bir düşüş görülmektedir.

Bu konuyu kültürel boyutta da ele almak gereklidir. Kültürel yaklaşım çerçevesinde kadın eve kapanmakta ve iş gücünden soyutlanmaktadır. Ancak hanenin gelire ihtiyacı varsa kadın iş gücüne katılmaya çabalamaktadır. Ancak eğitimi yetersiz olduğundan, düşük ücretli geçici işlerde çalışabilmekte, ya da evde parça başı işler yapabilmektedir.

Bir başka husus eğitimle ilgilidir. Kente göç etmek kadın açısından olumlu bir durum olup kırdaki iş yükünden kurtulmaktadır. Kırdan kente göçte kadının eğitiminin biraz daha yükseldiği görülmektedir. Kadının cebine gelir girmesi kızının eğitimine yansımaktadır. Gündelikçi kadınlarla yapılan bir araştırmada “Neden çalışıyorsunuz?” sorusuna büyük çoğunluğunun kızının eğitimi için cevabını verdiği görülmüştür. Kadının kendi benliğini bulması açısından kırdan kente göç çok önemli bir hareketliliktedir. Bir de kente gelen kadın kırdaki sosyal kontrolden uzaklaşmış olduğundan daha çok eve kapanmakta ve kısıtlanmış bir sosyal çevrede yaşamaktadır.

Bir başka husus da yoksullukla mücadelenin kadının üzerine kalması konusudur. Yoksulluğun tüm sorumluluğu kadına bırakılmaktadır. Kocasından eşine sabah evden çıkarken 10 lira 20 lira bırakılmakta ve bu para ile evi döndürmesi beklenmektedir.

Bütün göç eden kadınlar aynı özelliklere sahip değildir. Kimlikleri, kökenleri ve göç deneyimleri farklıdır. Bazı kadınlar daha açık, daha eğitime yönelmiş ve daha rahat sosyal ilişkiler kurabilirken; bazı kadınlar daha kapalı, daha baskıcı bir çevrenin içinde olabilmektedirler. Kadının hanedeki rolü çocukların geleceği bakımından da çok önemlidir.

Gençler daha çok erken ergenlik çağında göç etmeye başlamaktadırlar. Dolayısıyla kırsal kesimler boşalmış durumdadır. Gençler tarımda çalışmak istemediğinden, tarımdaki işleri de yabancı göçmenler; yani Afganlar, Somalililer, Afrikalılar yapmaktadır.

Kente gelen genç öncelikle eğitim almaya çalışmakta, fakat orada da ciddi problemler ile karşılaşmaktadır. Öncelikle eğitim alınmakta, ancak alınan eğitimin o ilde karşılığı bulunmamaktadır. Bunun sonrasında da başka bölgelere aşamalı göç başlamaktadır. 14-20 yaş arası gençler ilçeden il ve ilden de daha büyük illere göç etmektedir. Merkezde eğitimin düzeyi yükselmekte ancak eğitimin karşılığı olmayınca kayıt dışı istihdam başlamaktadır.

Gençlerin sosyal alan yetersizliği ile ilgili de sıkıntılar mevcut olup, bunlar gençleri iten nedenlerdir. Bu durumların tam tersi de çekici nedenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal kalkınma konusuna geri dönecek olunursa; kadın, genç, yoksul gibi tüm kesimleri kapsayan plan ve programların neler olabileceği düşünülmelidir. Bu konuda STK'ların rolü çok önemli olup, kamu ve özel sektör arasında koordinasyonun sağlanması gerekmektedir. Bölgeyi tanımak ve bu doğrultuda planlar ve programlar yapılmasına ve genel olarak da bir zihniyet değişimine ihtiyaç bulunmaktadır.

Yrd. Doç. Dr. Fırat GÜNDEM-Bölgesel Eşitsizlikler ve İç Göç

Bölgesel eşitsizliğin belirleyicileri nelerdir? Hangi süreçler bölgesel eşitsizliği yeniden üretiyor gibi sorularla ilgilenirsek, bölgesel eşitsizliğin hem kaynağında hem de sonuçlarında benzer şeyler görülmektedir. Pickett ve Wilkinson'ın Türkçe'ye de çevrilen "Su Terazisi" kitabında şöyle bir ifade bulunmaktadır; "Eşitsiz toplumlarda yoksullar ve zenginler arasındaki geniş sosyal mesafeler coğrafi bir ayrışma biçiminde kendini gösterir." Dolayısıyla bölgesel eşitsizlik dediğimiz mevzunun temelinde ciddi bir kişisel gelir dağılımı bozukluğu yatmakta ve bu da gelir dağılımındaki bölgesel eşitsizliği doğurmaktadır. Bölgesel eşitsizlik de doğal olarak iç göç süreçlerini uyarmakta ve iç göçe neden olmaktadır. Bu çerçevede öncelikle bölgesel gelir eşitsizliğinin kaynaklarından, daha sonra Türkiye'deki iç göç süreçlerinden bahsetmek gerekmektedir.

Bölgesel eşitsizliğin nedenleri arasında gelir dağılımındaki adaletsizlik yer almaktadır. Emek gelirleri ile sermaye gelirleri arasında açılan bu makas adaletsizliğin göstergesidir. Sermaye gelirlerinin emek gelirlerinin aleyhine sürekli gelişimi, sermayenin belirli alanlarda yoğunlaşmasına neden olmakta, daha sonra bu bölgeler diğer bölgelerden ıraksamaya, kopmaya başlamakta ve göç de bunların doğal sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreç bölgesel eşitsizliği tekrar tekrar üretir ve bu konu ülkemizin gündemine yeni girmiş bir konu değildir. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren özellikle köylerin durumları ile ilgili çeşitli raporlar hazırlanmıştır. Bu demek oluyor ki aslında kent ve kırsal arasındaki gelir farklılaşmasının ciddi biçimde fark edilmiştir. Mesela Marshall yardımı almak için 1949- 1950 yıllarında Amerikalı bir bilim insanına hazırlatılan "Türkiye'nin köyleri üzerine Türkiye nasıl yükselir?" raporunda, Türkiye köylerinde Sümerlilerden beri kullanılmakta olan kara savaçlardan bahsedilmektedir. Raporla köylerin ulaşım yolları yoktur gibi ifadeler bulunmaktadır. Bu yabancı bilim insanının Türkiye'ye bakınca ilk dikkatini çeken mevzu budur ve bu mevzu da o dönem Türkiye gündeminde geniş bir yer tutmuştur. Daha sonra demir yolu yapımı sırasında bu konu tekrar gündeme gelmiş, bölgeler arası ulaşım ve güvenlik meselesi olarak bildirilerimize girmiştir. Cumhuriyetin oluşturmaya başladığı kamu iktisadi teşekküllerinin yer seçimleri bağlamında da bu konu yeniden gündeme gelmiştir. Ankara 100 yıl önce şimdiki Ankara değildi ve bu büyük bir bölgesel merkez oluşturma anlamında bir başarı olarak adlandırılabilir.

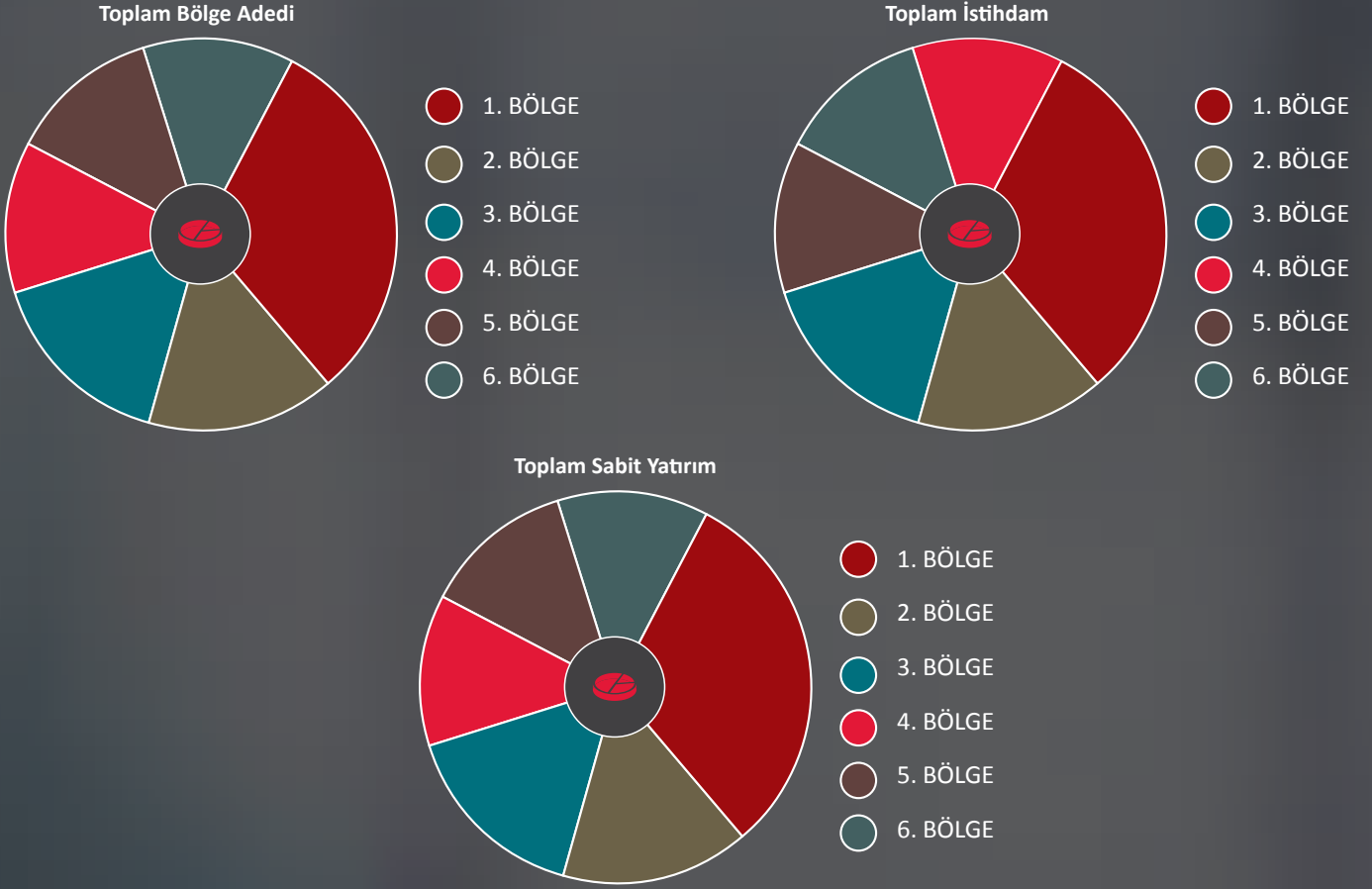
Daha sonraları ise kalkınma planları oluşturulmaya başlanmış olup, 1963'teki birinci kalkınma planında, ülkedeki çeşitli bölgeler arasında, gerek iktisadi faaliyet hacmi ve gelir seviyesi, gerekse en geniş anlamıyla sosyal hizmetler ve tesisler bakımından büyük dengesizlikler olduğu ve planlı kalkınmanın toplumsal amacının bölgesel eşitsizliği ortadan kaldırmak olduğu belirtilmiştir. Son kalkınma planında ise, son yıllardaki nispi dengelenmeye rağmen üretimin belirli bölgelerde yoğunlaşmasının ülke genelinde değişmezlik farklarının artmasına neden olduğu belirtilmektedir. 2014 yılında da aynı konu gündemdedir. Bu demek oluyor ki yaklaşık 52 yıllık bir dönemde bölgesel eşitsizlik meselesi çözülememiştir ve bu çözülmesi gereken ciddi bir sorundur.

Bölgesel gelişmişlik farkını ortadan kaldırmak için çeşitli çalışmalar yapılmakta ve çeşitli bölgelere teşvikler verilmektedir. 2011 yılında illerin, bölgelerin sosyal ekonomik gelişmişlik (SEGE) sırasını gösteren bir çalışma hazırlanmıştır. Türkiye gelişmişlik düzeylerine göre 6 bölgeye ayrılmış ve bu 6 bölgeye göre teşvikler düzenlenmiştir. Birinci bölgeler en zengin ve en az teşvik alan bölgelerdir. Beş ve altıncı bölgeler ise en az gelişmiş olan ve en fazla teşvik almaya hak kazanmış olan bölgelerdir. Haritada mekânsal olarak bir bütünlük görülebilmektedir. Altıncı bölgeler ülkenin doğusunda beşinci bölgeler ile nispeten birbirine yakın bulunmaktadır. TR72 Bölgesinde Yozgat beşinci, Sivas dördüncü, Kayseri ise ikinci bölgede yer almaktadır. TR72 Bölgesi de kendi içinde homojen olmayan bir yapıya sahiptir.

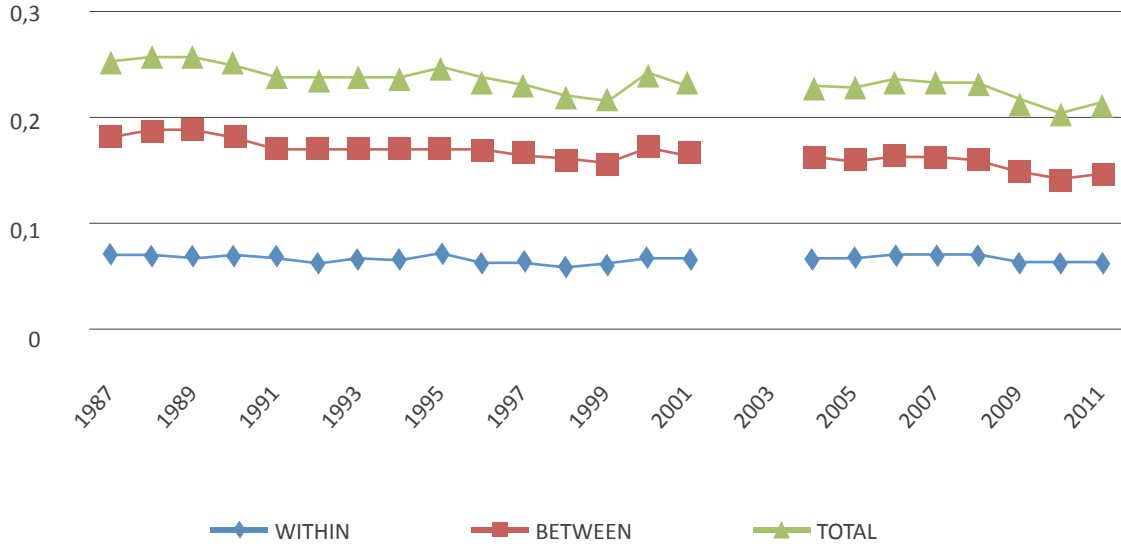
Şekil 35: İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE)

Bu bölgelere yönelik olarak bir takım teşvik mekanizmaları mevcuttur. Örneğin çeşitli KDV istisnaları, gümrük vergisi gibi teşvikler söz konusudur. Altıncı bölgeye ek olarak sigorta primi işçi desteği ve gelir vergisi stopajı desteği de mevcuttur. Bu sistemin özü piyasaya sinyal göndererek üretim faktörlerini gelişmiş bölgelerden daha az gelişmiş bölgelere yönlendirmeye çalışmaktır. Bundan önceki piyasa teşvik sistemlerinde de, bu sistemde de piyasa mobilizesini tersine çevirmeye çalışan bir sinyal mekanizması vardır. Yatırım teşviklerinin bölgesel dağılımlarında, 2001-2015 yılları arasında toplam vergi adeti, sabit yatırım ve toplam istihdam rakamlarına bakıldığında 2011'den 2015'e kadar toplam vergi adetinin en fazla birinci bölgeye verildiği görülmektedir. Toplam sabit yatırım en fazla birinci bölgede yaratılmış ve toplam sabit yatırımın en fazla olduğu bölge de yine birinci bölge olmuştur. Bu durum gösteriyor ki en fazla fon alan bölge birinci bölge, en az teşvik alan bölgeler ise aslında en fazla fon alması gereken 5. ve 6. bölgelerdir.

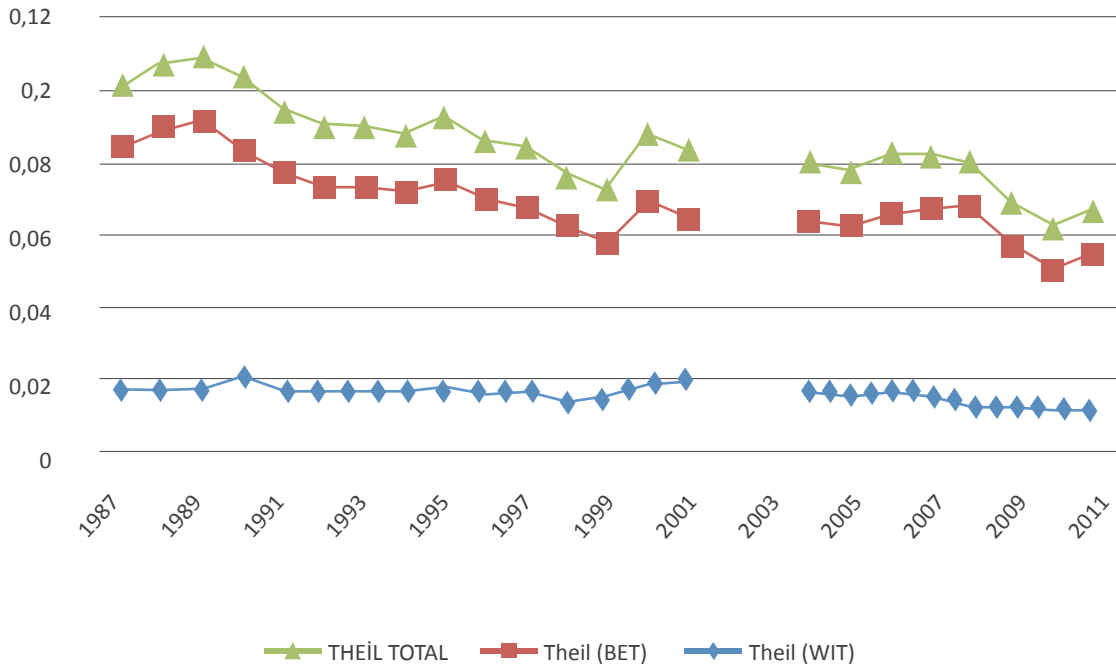
Şekil 36: Yatırım Teşviklerinin Bölgesel Dağılımı (01.01.2001-30.11.2015)

Buradan çıkan sonuçtan da anlaşıldığı gibi mevcut teşvik sistemi yeterli olamamakta ve ciddi bir eşitsizlik sorunu bulunmaktadır. Bu durumun ortadan kaldırılması için çeşitli hesaplamaların yapılması gereklidir. Örneğin Gini Endeksi, eşitsizliği gösteren bir endeks olup, bölgeler arası eşitsizlik hesaplamalarında da kullanılabilir. Gini Endeksi'nin sıfıra yakın olması eşitsizlik durumunu; bire yakın olması ise daha az eşitsizlik olan durumu göstermektedir. Türkiye'deki bölgeler arası eşitsizliğin tespit edilebilmesi için Gini katsayısına bakıldığında beklenenden daha az eşitsiz bir durum ortaya çıkmıştır. Bu durumun sebebi araştırıldığında ise endeksin fazla duyarlı olmadığı kanısına varılmıştır. Örneğin bölgedeki bütün bölgeler fakir ise bölgeler eşitmiş gibi görünmektedir. TR72 Bölgesi'nin eşitsizliği Kayseri, Sivas ve Yozgat illerinin eşitsizliğinden mi yoksa Türkiye bölgelerinin eşitsizliğinden mi kaynaklandığı araştırılmıştır. Bunun sonucunda eşitsizliğin bölgeler arası eşitsizlikten kaynaklandığı görülmektedir.

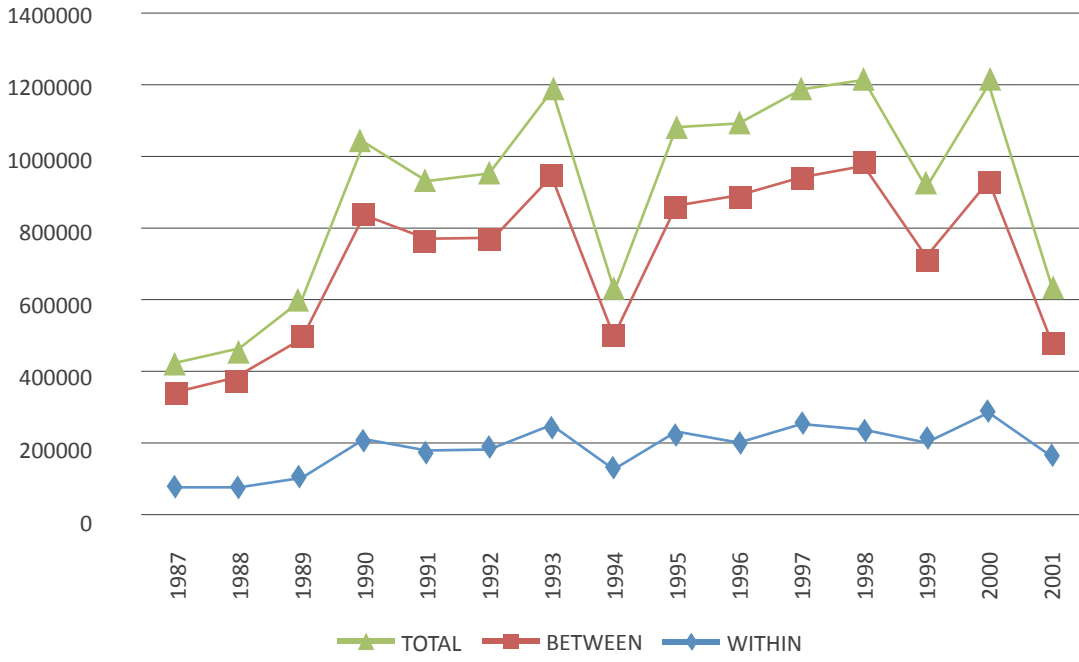
Şekil 37: Gini Endeksi (1987-2011)

Görece daha duyarlı olan Theil Endeksinde ise bölgeler arası eşitsizlik arttıkça ya da azaldıkça toplam eşitsizlik de aynı yönde artıp ya da azalmaktadır. Dolayısıyla bölgeler arası eşitsizlik bölge içi eşitsizlikten daha fazla ön plana çıkmış olmaktadır.

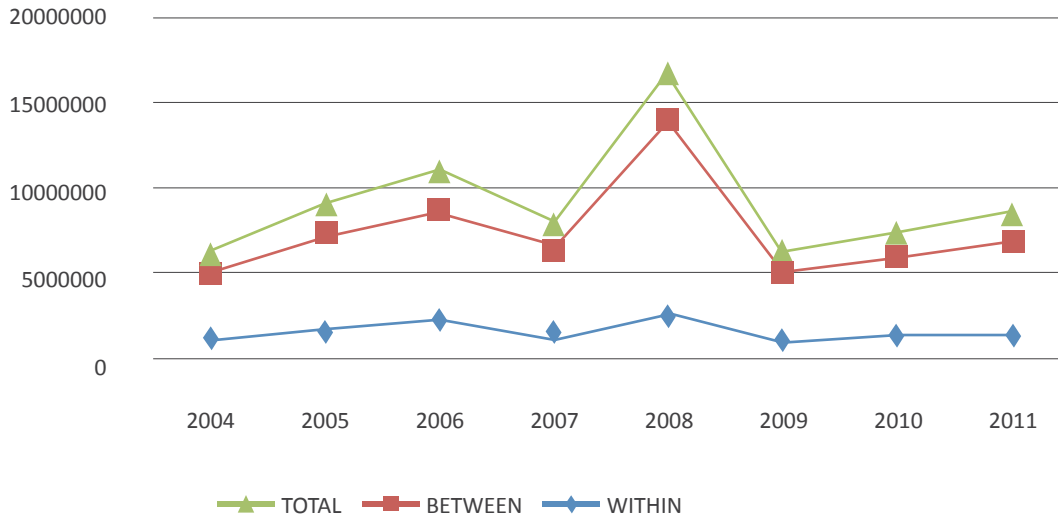

Şekil 38: Theil Endeksi (1987-2011)

Theil ve Gini katsayılarının sıfıra yakın çıkması ve eşitsizliği açıklayamamaları sonucunda varyans tablosu hesaplanmıştır. Varyans tablosu daha da açıklayıcı bir endeks olup, varyans katsayısı azaldıkça eşitsizlik de azalmaktadır. Varyans tablosunda bölge içindeki eşitsizliğin stabil olduğu, bölgeler arasındaki eşitsizliğin ise oldukça hareketli olduğu görülmüştür.

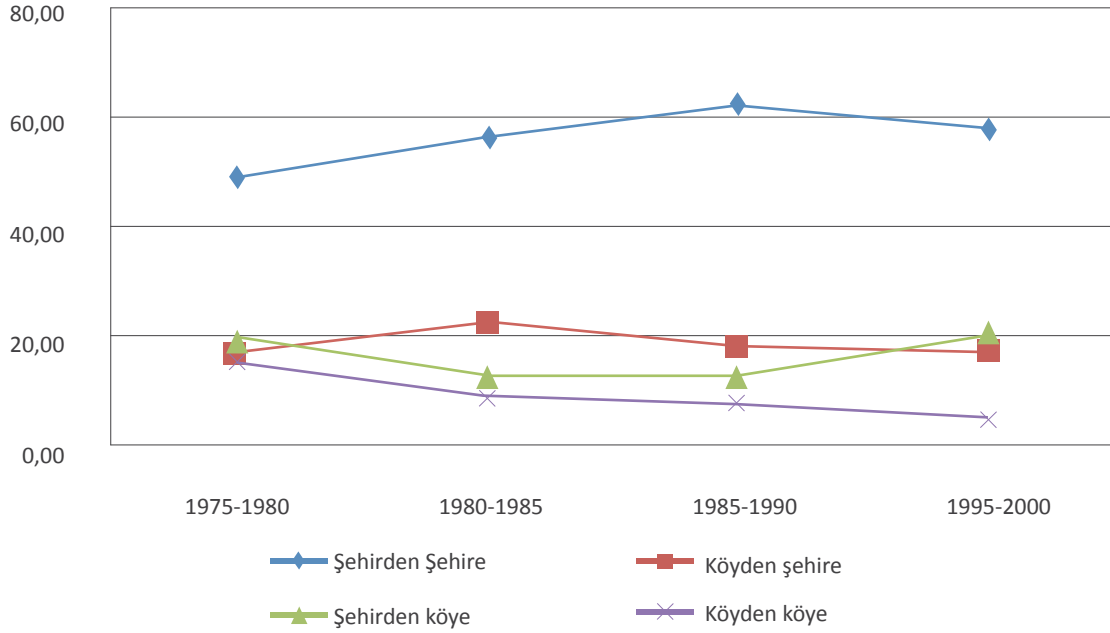

Şekil 39: Bölgesel KBGSYİH (\$) Varyans Tablosu (1987-2001)

Şekil 40: Bölgesel KBGSKD (\$) Varyans Tablosu (2004-2011)

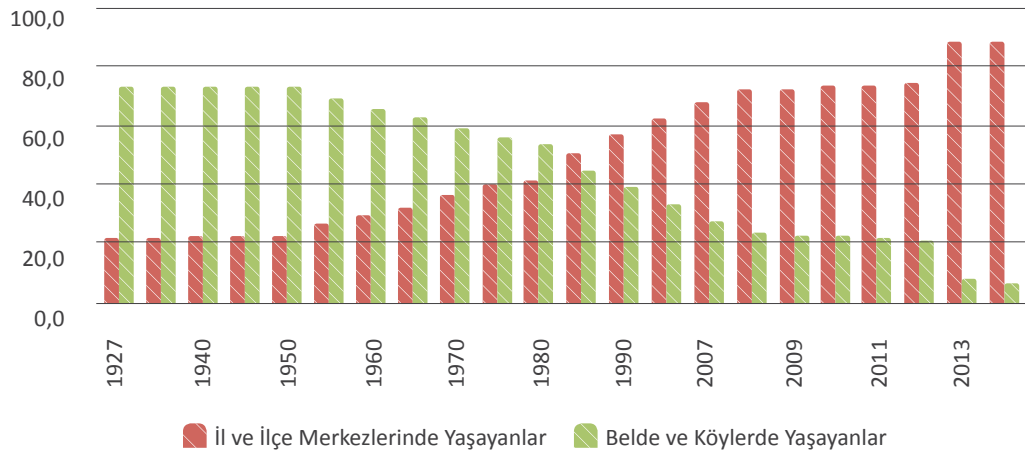
Buradan da anlaşılacağı üzere Türkiye'nin esas sorunu bölgeler arası eşitsizliktir. Göç olgusu bu durumun neresinde diye bakıldığında belli dönemlerde farklı durumlar ortaya çıkmıştır. 1948-1960 yılları arasında köylerde çözümler meydana gelmiş, tarımdaki makineleşmenin sonucunda köydeki emek gücünün büyük bir kısmı açıkta kalmış ve iş bulmak amacıyla kentlere göç etmişlerdir. 1960-1980 arasında ise ekonomik koşullar, sağlık, eğitim gibi hizmetlere daha kolay ulaşım gibi etmenler nedeniyle kentsel çekicilik artmıştır. Bir yandan da kentliler köyden kente göç edenlerin kente uyum sağlamasını beklemektedirler. Kırdan kente göçün önemli sonuçlarından bir tanesi gecekondulaşmadır.

Şekil 41: Göç Yolları

1980 sonrasında ise ekonomik rasyonalite daha ön plana çıkmaktadır. İhracata dayalı kalkınma modeli ile maliyetin düşürülmesi hedefe konulunca ucuz işgücüne olan ihtiyaç da artmakta ve bu durum da göçe neden olmaktadır. Burada 1980 öncesi süreçteki gibi kültürel dönüşüm beklentisi mevcut değildir, bu durumun getirdiği yenilik kentten kente göçtür.

Kentsel ve kırsal nüfus arasındaki değişime bakıldığında 1920'den 2014'e kadar, 1980'den sonra dramatik bir biçimde belde ve köylerde yaşayan nüfusun %10'un altına düştüğü; il ve ilçe merkezlerinde yaşayan nüfusun ise %90'ın üzerine çıktığı görülmektedir. Özellikle 2013 ve 2014 yıllarında kent nüfusunda çok sert artışlar, belde ve köy nüfusunda ise sert düşüşler söz konusudur.

Şekil 42: Kırsal ve Kentsel Nüfus

Bu durumu başarı olarak gösteren pek çok çalışma bulunmaktadır fakat gerçekten öyle midir? Bu aslında ciddi bir sosyolojik çözüme işaret etmektedir.

Natural Breaks: NGH0814

[-21.43:-2.04] (16)
[0.77:10.01] (10)

Şekil 43: Ortalama Net Göç Hızı (2008-2014)

Türkiye'nin 2008-2014 yılları arasındaki ortalama net göç hızına bakıldığında Türkiye'nin doğusu ve aynı zamanda iç batısı da göç etmektedir. Marmara'nın tamamına, Ege'nin batısına ve Akdeniz'in batı kısımlarına doğru ciddi bir göç eğilimi bulunmaktadır. Tekirdağ, Edirne, Kırklareli, Antalya, Isparta, Burdur, Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova, Bursa, Eskişehir, Bilecik, Balıkesir, Çanakkale, Aydın, Denizli ve Muğla gibi iller 2008-2014 yılları arasında sürekli göç almışlardır. 2009 yılında bu illerin göç hızında bir düşme, 2011-2012 tekrar bir toparlanma bulunmaktadır. Düşme olsa da bu bölgelerde net göç hızı daima pozitifdir. Bu durum Türkiye'nin 2009 yılında yaşadığı ekonomik daralma ile açıklanabilir.

3 büyük il Ankara, İstanbul ve İzmir'in net göç hızlarına bakıldığında bu illerin de göç hızlarının pozitif olduğu görülmektedir. İstanbul'daki göç hızı 2014 yılında önceki yıllara göre bir azalma göstermiş ama göç almaya devam etmiştir. Net göç hızı negatif olan bölgeler hangileri diye bakıldığında ülkenin doğusunda bu durum görülmektedir. Van, Muş, Bitlis, Hakkâri, Erzincan, Erzurum, Bayburt, Ağrı, Kars, Iğdır ve Ardahan gibi illerde göç hızı negatif olup, bu iller göç veren illerdir. Kuzey Doğu Anadolu'da da çok ciddi negatif göç oranları bulunmaktadır.

Örneğin Yozgat ili en yüksek çözülmesini 1995-2000 yılları arasında yaşamıştır. Sivas ilinde de %1'lik bir göç hızı ile ciddi bir negatif boşalma söz konusudur. Kayseri ili ise 2008 yılından sonra toparlanma eğilimine girmiş ve net göç veren konumundan net göç alan konumuna dönmüştür. Fakat Sivas ve Yozgat illeri için aynı durum söz konusu değildir. 2014 yılına gelindiğinde Yozgat'ın göç oranının Ağrı ile aynı seviyeye geldiği görülmektedir. Bütün bu verilerden sonra teori kısmına bakıldığında iktisat teorisi ne söylemektedir?

Üç ana akım teori bulunmaktadır; Neo klasik iktisat teorisi içsel, bölgesel büyüme modelleri ve yeni ekonomik coğrafya modelleri gibi iyi davranışlı üretim modeli. Bu teorilerin oluşturulmasında gerçekliğe uygun varsayımlar söz konusu değildir. İçsel ve bölgesel büyüme modelleri yakınsama ve göç konularını inceleyen modellerdir. Bu modellere kendi kendini gerçekleştiren patolojik modeller de denilebilir. Modelin varsayımları itibari ile iki bölge tanımlanmaktadır; bir bölgeye tarım bölgesi diğer bölgeye ise sanayi bölgesi denilmektedir. Bu kapsamda tarım bölgesinde mobil olmayan çiftçiler, sanayi bölgesinde mobil işçiler tanımlanmaktadır. Doğal olarak bu modellerin sonucunda geri kalan bölge hep geri kalmakta, ileri giden bölgeler ise hep ileri gitmektedir. Bu durum yeni ekonomik coğrafya modelinin açıklamasıdır.

Kalkınma ajanslarının yayınlarına bakıldığında kümelenme, yenilik, Ar-Ge, bölgesel inovasyon gibi kavramların çok kullanıldığı görülmektedir. Bölgesel kümelenme iyi midir, kötü müdür tartışılması gerekir. Bu analizlere dayanarak Türkiye’de bölgesel yakınsamalar var mı diye bakıldığında Türkiye’de 2004-2011 yılları arasında bir bölgesel yakınsama regresyonu görülmekte olup, bu analiz genellikle yakınsama bulmaya eğilimlidir. Örneğin Türkiye’de bölgeler arası %6’lık bir yakınsama görülmektedir. Bu duruma bazı koşullar da eklediğinde yakınsama hızı %3.6’ya inmektedir.

Geri kalmış bir bölgenin kendinden daha gelişmiş bir bölgenin yarı hızına 3.6 yılda ulaştığı belirtilmektedir. Kabaca 6 yıl sonra ikisi arasında yakınsama gerçekleşmiş olması gerekirken bu durumun böyle olmadığı görülmektedir. Bu analize mekânsal etkileşim de dâhil edilmiştir. Türkiye’de bölgeler arası çok büyük mekânsal etkileşim bulunmaktadır. Analize bölgeler arası komşuluk ilişkileri de dahil edildiğinde yarı ömür denilen hız 30 yıla çıkmaktadır, dolayısıyla bir geri kalmış bölgenin ileri gitmiş bölgeye yaklaşması 60 yıla çıkmakta ve durumda yakınsamadan söz edilemez. Burada bir diğer önemli gösterge de bölgesel yakınsama hızında kamu yatırımlarının katkısı olmamasıdır. Dolayısıyla kamu yatırımlarının da bölgeler arası yakınsamaya çok fazla etkisi olmadığı bu analizden görülebilmektedir. Bölgesel Gelir Kümelenme haritalarına bakıldığında 1990, 2000, 2010 ve 2011 yılına ait haritalar aynı olup, bu yıllarda hiçbir değişiklik meydana gelmemiştir. Bu demek oluyor ki Türkiye’de bölgeler arası yakınsama yoktur, bölgeler arasında ciddi bir ayrışma vardır. Türkiye’nin doğu bölgesinin geliri düşmekte ve komşusunu da aşağı çekmektedir. Batı bölgelerinin gelirleri yükselmekte ve komşularını da yukarı çekmektedir. İç göç kümelenmesine bakıldığında Türkiye’nin Marmara, Kuzey Ege bölgeleri pozitif göç almaktadır. Göç veren bölgeler hem kendilerinin hem de komşularının göç vermesine neden olmaktadır. Göçün ana sebeplerinden birisinin iktisadi sebepler olduğu görülmektedir. Bölgede gayrisafi katma değer düşmesi ya da yükselmesi göçü etkileyen en büyük etkidir.

10. Kalkınma Planı’nda, son yıllardaki nispi dengelenmeye rağmen üretimin belli bölgelerde yoğunlaşmasının ülke genelinde gelişmişlik farklarının artmasına neden olduğu belirtilmektedir. Bu konu üzerinde ciddi olarak durulması gerekmektedir. Sonuç olarak piyasa sinyallerine dayanan teşvik mekanizmasının Cumhuriyet tarihi boyunca düzgün çalışmadığı söylenebilir. Sermaye neden sürekli ülkenin batısına akmaktadır? Çünkü batıda kar oranları daha yüksektir. Kar oranları yüksek kalmaya devam ettikçe, doğu bölgelerinde teşvik oranı ne olursa olsun, sermaye batıdan doğuya kolay kolay gelmeyecektir. Bu duruma bir çözüm olarak kar oranı yüksek bölgelere ek vergi getirilebilir, devletin sermaye üzerine uygulayacağı bir cebri araç olabilir ve doğal olarak sermaye ülkenin geri kalmış bölgelerine kayabilir. Bu politikalar yerel kalkınma için etkili olacaktır.

Yrd. Doç. Dr. Güldem ÖZATAĞAN- Nüfus Kaybederek Büzülen Kentler: Nasıl yaklaşmalı, Ne Yapmalı?

Ülkemizde hem ekonomik açıdan hem de nüfus bakımından hep büyüme öne çıkarılmaktadır. Bununla ilişkili olarak kentleşme hızı da oldukça yüksek olup, bugün ülkemizde kentleşme oranı %75'lere ulaşmıştır. Kentlerdeki nüfus artışı ile birlikte kentleri büyümeye iten, kimi zaman kentin dışına saçaklanan bir büyüme deneyimimiz bulunmaktadır. Böyle bir ortamda nüfus kaybeden iller ile ilgili konuşmak oldukça zordur. Çünkü bu genel olarak olumsuz olarak algılanmaktadır.

Şekil 44: Dünyadaki Büzülen Kentler

Kentlerin büzülmesi bir sorun olarak görülmekte olup, bu durum çok açık bir şekilde bütün kentlerde görülebilmektedir. Dolayısıyla istihdam olanakları yetersiz, işsizliği artan, gayrimenkul değerleri düşen, yerel yönetimlerin gelirleri de bununla beraber düşen ve nüfusu yaşlanan kentler ile karşılaşmaktadır. Bu tür kentler alt yapısal olarak yaşlı nüfusun beklentilerini karşılayamaz hale gelmekte olup, ulaşım ve alt yapı sorunları da ortaya çıkmaktadır.

Bu kadar büyük sorunlar varken bu süreci deneyimleyen kentler bunlara nasıl tepki vermekte ve bununla nasıl baş etmeye çalışmaktadırlar. Çoğu zaman kentlerde yaşayanların ve kentleri yönetenlerin tepkilerinin “tepkisizlik” olduğu söylenebilir. Bu iki şekilde olmaktadır; birincisi sorunu tamamen reddetmek, ikincisi de farkında olup buna yanıt vermemektir. Bu iki tepki aslında politikalarda yönlendirici olmakta olup dolayısıyla nüfus kaybını dikkate alan politikalar da geliştirilememektedir. Sorunlar hiç konuşulmamakta, kentlerin tek hedefi büyüme olarak kalmaktadır. Her kentin amacı yatırım çekmek olup, çoğu zaman da kendi içsel kaynakları yeterli olmadığı için bunu merkezi yönetimler ya da bölgesel fonlardan teşvikler alarak yapmaya çalışmaktadırlar.

Zonguldak bu konuda önemli bir örnektir. Sanayinin yeniden yapılanması sürecinde de hem istihdam olanaklarını hem de nüfusunu kaybeden kent olan Zonguldak toplam nüfusunun yarısını kaybetmiş olup bugün 108.000 kişinin yaşadığı bir kenttir. Zonguldak’ın nüfus kaybına verdiği yanıt bir imar planı yapmak ve bu planı 350.000 kişilik bir kente göre yapmak olmuştur. Bu şekilde kentin yeniden nüfus kazanacağı düşünülmüştür. İşin kötü tarafı dünya deneyimleri de gösteriyor ki böyle bir yanıt bütün yaşanan sorunları daha da derinleştirmektedir. Dolayısıyla hem politika yapıcılar hem de bu kentlerde yaşayan insanlar başka türlü nasıl bir yanıt verebilirler konusu aslında tüm dünyada tartışılmaktadır. İkinci bir tepki bu sorunu tanımak olup bu durum da iki farklı tepki biçiminde ortaya çıkmaktadır. İlki bunun farkında olup tersine çevirmeye çalışmaktır. Politikalarımız nüfusu yeniden artırmaya yöneliktir. Örneğin; İngiltere’nin sanayi kenti olan Liverpool’dur. Kentin ekonomik yapısı, sanayi kentinden sonra sanayi sonrası hizmet ekonomisine çevirmek üzerine olup, sanayi yerine hizmeti koymaktadır. %60 nüfusunu kaybetmiş olan kent bunun sıkıntılarıyla baş etmeye çalışmaktadır. Eski sanayi alanlarını yeniden canlandırarak bunlar nasıl farklı bir biçimde kullanılabilir diye çalışmaktadırlar. Eski konut ve sanayi dokusunu temizleyip yerine yeni konut ve eğlence alanları yaratılmaya çalışılmıştır. 25 yıllık bir sürecin sonunda nüfus durağan hale gelmiştir. Bir diğer örnek olarak da Türkiye’nin büyüyen metropollerinden bir tanesi olan İzmir’dir. Kent büyürken ekonomik işlevler ve nüfus kentin dışına çıkmaktadır. Böylece kentin içi boşalan İzmir’de de büzülmenin varlığı kabul edilmektedir. Belediyenin öncülük ettiği yeni bir strateji ile boşalan yerin yeniden canlandırılması ve yenilenmesi öne çıkmaktadır. Tıpkı Liverpool’da olduğu gibi farklı politikalar, farklı stratejiler eş zamanlı ilerletilmektedir. Bir tanesi bölgenin ekonomik gelişimine yoğunlaşmak ve bölgenin ticari niteliğini yeni bir şekilde tanımlamaktır. Bir diğeri de tarih ve turizm potansiyellerini öne çıkarmak olup, üçüncü unsur da nüfus hareketleri ile ilişkilidir. Çoğunlukla göçmen nüfusun yer aldığı bir il olan İzmir’de, orada yaşayanların yaşam koşullarını iyileştirmek ön planda olan bir stratejidir.

Bir başka yaklaşım bunu kabullenmek ve büzülmeyi planlamaktır. Bunlar nüfus kaybını olağan bir eğilim olarak kabul eden kentlerdir. Nüfus kaybının olumsuz sonuçlarını normal kılan politikalar geliştirerek, kentsel büyümenin tek kentsel gelişme biçimi olmadığını kabullenmek gerekir. Kentlerin, büyümeden de gelişebilme imkânları bulunmaktadır. Küçülen bir kentin nasıl geliştirilebileceğine ilişkin bir yaklaşım biçimi ortaya çıkmakta olup, Doğu Almanya kentleri bunun önemli örneklerini oluşturmaktadır. Almanya ulusal ve bölgesel düzeyde yeniden yapılanma kurgulayarak, Avrupa Birliği bölgesel gelişme fonlarından da yararlanmıştı. Kentin %50’sinden fazla konut ve sanayi alanları boş ve kullanılmaz durumda iken öncelikle buralar yıkılmış, dolayısıyla yıkımı içeren bir kentsel gelişme planı yapılmıştır. Binalar yıkılarak kimi yerler yeşil alana çevrilmiş, kimi yerlerde de 5 katlı alanlar tek kata dönüştürülmüştür. Kimi yerlerde de bakımsız binalar iyileştirme çalışmaları yapılmıştır.

Bu tür akıllı büzülme stratejilerinde hedef nüfus kaybeden kentlerin geleceğini planlamak ve büzülme kontrol altına alacak bir takım ekonomik gelişme planları yaparken bir taraftan daha küçük yaşanılabilir kentler yaratmaktır. Bu durumda kentsel büzülmenin sunduğu olanaklara yönelmek, bu olanakların neler olduğunu anlamak ve kentin geleceğini planlama yaklaşımları vardır. Geçmişten gelen müdahale araçları ile büzüşen kentlere yaklaşılması oldukça zordur. Dolayısıyla yeni müdahale araçları tasarlanmak zorundadır. Genelde kentlerden gidenler konuşulmakta, kalanlar hiç konuşulmamaktadır. Hâlbuki onların da yaşadıkları sıkıntılar bulunmaktadır. Dolayısıyla onlara sorumluluk vermek ve onlara söz vermek sivil inisiyatiflerin sorumluluk almasını sağlamak önemlidir. Özellikle onların neye ihtiyaçları olduğunu bilmek ve kalanların da gitmelerini önlemek oldukça önemlidir.

Her kentin dinamikleri, koşulları ve nüfus kayıpları farklıdır. Dolayısıyla her kent kendi koşullarına göre çözüm üretmek zorundadır. En önemlisi kentsel büzüşmeyi doğru anlamak, bunun yanında büzüşmenin getirdiği sosyal fiziksel sorunları hiç yadsımamak ve eş zamanlı olarak ele almak gereklidir.

Büyüme ve yayılma odaklı politikalar ne yazık ki kentsel büzülme ile çelişmektedir. Burada da sürdürülebilir kentsel gelişmeyi öne çıkarmak önemlidir. Kentsel büzülmenin ulusal düzeyde tartışılmasının önemi büyük olup özellikle küçük ve orta ölçekli kentlere özel önem verilmesi ve nüfus kaybeden kentlerin dinamiklerini dikkate alan başka bir fonlama sistemi üzerinde durulması gerekmektedir.

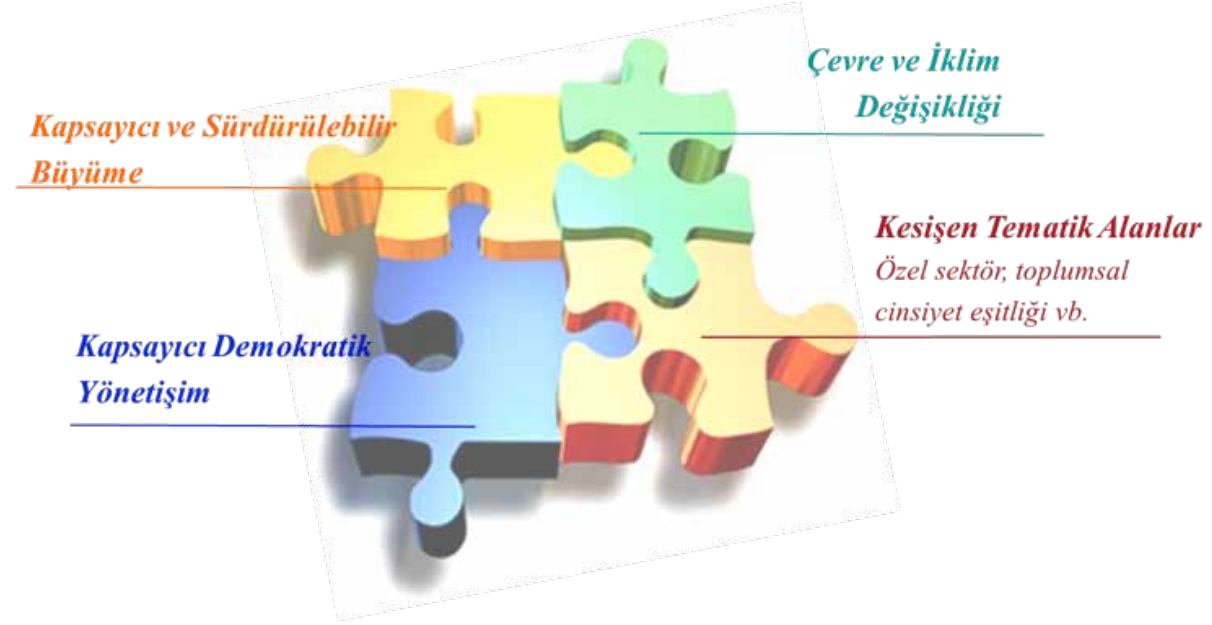
Bülent AÇIKGÖZ- Yerel Sosyo-Ekonomik Kalkınma Süreçlerinde İşbirliği ve Kapsayıcılık UNDP Deneyimi

UNDP'nin kurum olarak uyguladığı çok farklı tematik projeler bulunmaktadır. Bunlardan edinilen dersler ve UNDP'nin kurum olarak yerel kalkınma konusuna bakış açısı hakkında konuşmak gerekirse; Birleşmiş Milletler çatısı altındaki kalkınma eksenli çalışan bir kurumdur UNDP.

UNDP'nin 3 temel hedefi bulunmaktadır. Kalkınmanın dönüştürülmesi ve son dönemde sürdürülebilir insani kalkınma yönündeki hedefler bunlar arasında sayılabilir. "Güçlü birey, güçlü toplum" sloganı kurum olarak içselleştirilen bir yaklaşımdır. Ülkenin kendi dinamikleri çerçevesinde krizlerin önlenmesi

çalışmaları ve farklı kalkınma hedefleri üzerinden farklı kalkınma noktalarında iş birlikleri yapılmaktadır. UNDP'de 4 farklı alan bulunmaktadır; birincisi sürdürülebilirlik ve kapsayıcı büyümedir. Çevre ve iklim değişikliği UNDP için kritik bir unsurdur. Demokratik yönetim ve yönetişimin her boyutu ile kesişen konular da UNDP'nin alanı içerisindedir.

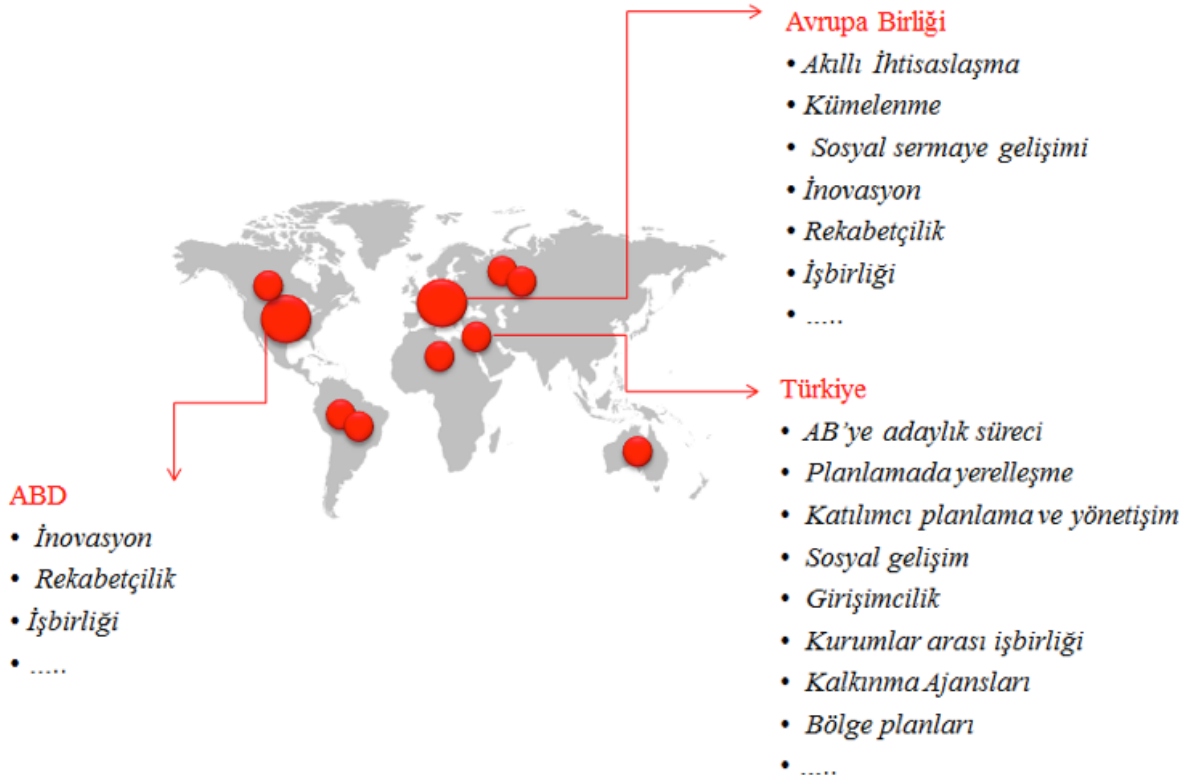

Şekil 45: UNDP Pragmatik Alanları

UNDP 4 farklı kurumla iş birliği içindedir, yerel ve merkezi ölçekte çalışmaktadır. Özel sektör, kamu kurumları, kalkınma ajansları, ilgili bakanlıklar ve yerel yönetimler UNDP için olmazsa olmaz paydaşlardır. Akademi, bilgiyi üreten ve yerele inmeyi sağlayacak önemli bir aktördür. UNDP, akademi ve enstitü camiasını paydaş olarak görüp çalışmalarına entegre etmeye çalışmaktadır. Aynı şekilde sivil toplum kuruluşlarını da girişimlerde anlamlı bir şekilde konumlandırmışlardır. Sadece gelin bizimle iş birliği yapın değil, bizi yönlendirin ve önümüzü açın şeklinde bir mesajla projelerine dahil etmeye çalışmaktadırlar.

Yeni yaklaşımlara değinecek olunursa; geleneksel modelde ana aktör devlet olup, kamu ve büyük ölçekli alt yapı yatırımları vardır ancak bu böyle yürümektedir. Günümüzde yerel kalkınmanın temelinde yerel girişimcilerin, yerel sahiplenmelerin ve birlikte çalışma kültürlerinin aslında yerel kalkınmayı desteklediği görülmektedir.

Şekil 46: Kalkınmada Yeni Yaklaşımlar

Kalkınma, aşağıdan yukarıya doğru çok paydaşlı ve çok sektörlü, beraber hareket edebilme yönünün olduğunu deneyimlenmiş bir durumdur. Bu sebeple dışarıdan fon gelsin, yöre kalkınsın anlayışının geçerli olmadığı görülmektedir. Meselenin bizim meselemiz çözümün de bizde olduğuna artık inanılması ve buna göre adımlar atılması gerekmektedir.

Avrupa Birliği bölgelere ihtisaslaşın önerisinde bulunmaktadır, kümelenme gibi bir yaklaşım da mevcuttur. Ürettiğiniz bir ürün var ise bu ürünü üretirken üretim sürecinde kamu, özel sektör, STK'lar ve bütün paydaşlar elini taşın altına koymalı, katkıda bulunmalı, ortak bir değer oluşturulmalıdır. AB adaylık sürecinde Türkiye bu çerçeveden bakmaya başlamıştır, sosyalleşme, katılımcılık, kapsayıcılık gibi konular önem arz etmeye başlamıştır.

Kalkınmanın çok farklı boyutlarını düşünmek gerekmektedir. Özellikle değişen koşullara uyum sağlayabilecek nitelikte bir yapısal dönüşümün sağlanması, ihtisaslaşma, her şeyi üreten bir bölge olmak yerine küresel pazarda önemli bir yer edinebilecek bir ürün üretebilmesi daha önemlidir.

Bütün bu alt - üst yapı ve üretim insana dayanmaktadır. Bu yüzden sosyal gelişim ve beşeri sermaye yereldeki sosyal kalkınmada bütün bu çarkların tümü kadar önemli bir yer teşkil etmektedir.

“Küresel düşünüp yerelde hareket edelim” diye genel bir kanı bulunmakta olup bu oldukça önemlidir. Kapsamlı düşünecek olursak örneğin Yozgat'taki bir gıda firması ürettiği bir ürünü küresel pazarlara da sunabilmelidir. Bu durum beraberinde uluslararası rekabeti de getirmekte ve ürün daha iyi ve daha düşük maliyetli nasıl üretilebilir mantığını da beraberinde getirmektedir. Bölgenin firmayı desteklemesi, firmaların da kendi üretimini destekleyecek diğer firmalar ile işbirliği kabiliyetini geliştirmesi gerekmektedir.

Bölgenin kaynakları ve bu potansiyellerin ne denli faydalı kullanıldığı büyük önem taşımaktadır. Ne kadar üretim yapıldığı kadar nasıl üretim yapıldığı da önemlidir.

Şanlıurfa'da ilin rekabetçi bir şekilde, aynı zamanda sürdürülebilir, kapsayıcı bir biçimde büyümesi adına bir gündem oluşturulması için bir çalıştay gerçekleştirilmiştir. Burada tüm tartışmaların ve çok sesliliğin sonunda ortak vizyon ortaya koyulabilmiş, ortak vizyon belirleyebilme ve bu vizyon çerçevesinde ortak hareket edilebilmesi önem arz etmiştir.

Şekil 47: Şanlıurfa Sanayisinin Yeniden Yapılandırılma Projesi

Urfa'da gerçekleştirilen çalışmaya Urfa Valisi, üniversite rektörü, belediye başkanı, kalkınma ajansı genel sekreteri, iş adamları derneklerinin başkanları ve STK'ların katılımı sağlanmıştır. Böyle bir planın geliştirilmesi ve uygulanmasında olması gereken tüm aktörler hazır bulunmuşlardır. Kamu-özel, sektör-akademi dengesini kurmak gerekli ve önemlidir. Kurumlar arasında kibir ve kurumsal küskünlük olmamalı, toplumsal cinsiyet çerçevesinde de işbirliği içinde çalışmalar yapılabilir.

İkinci örnek gösterilebilecek vaka ise turizm başlığı altında bir kalkınma girişimi olan UNDP'nin de destek verdiği ve Kültür Turizm Bakanlığı'nın da katkı sağladığı bir hibe destek programıdır. Özel sektörden aktörler de bu projede aktif rol almışlardır. TR72 Bölgesi'nde de özel sektörün bu tarz anlamlı birliklere katılımı gerekmektedir.

Bir başka konu ise yerel ve sosyal kalkınmada toplumsal temelliliktir. Tarihi, kültürel, ticari değerler başta olmak üzere, yerel değerlerin korunması, yöresel faaliyetlerin sürdürülmesi, önceliklerin yerel toplum tarafından belirlenmesi ve toplumun aktif bir aktör olarak tanımlanması gerekmektedir. Katma değerlerin yerelde üretilip yerelde kalması konusu önemli olup, dezavantajlı gurupların, gençlerin, kadınların ihtiyaçlarını dikkate alan projelerin yerelden gelmesi önem arz etmektedir.

Topluma rağmen değil toplumla beraber bir şeyler yapmak önemlidir. Birlikleşme ve örgütlenme de çok önemlidir. Örneğin UNDP bal konusunda 30 üreticiyi birlikleşmeye teşvik etmiştir ve bu üreticiler şu anda dünyanın pek çok ülkesine ihracat yapmaktadırlar. Beraber iş yapma kültürü Türkiye için kritiktir, burada rekabet içerisinde iş birliği yapma çok önemlidir.

Bir diğer örnek de Antalya'da yürütülen "Herkes için insana yakışır iş projesi"dir. Antalya göç alan bir il olup, göç alan bir ilin istihdam planı nasıl yapılır konusunda çalışmalar yapılmış, mevsimsellik yerine sürekli iş imkânları için iş garantili mesleki kurslar verilmiştir. Bu tür pilot uygulamalar tüm illerde yaygınlaştırılmalıdır. Hedefin "Yozgat'ın bütün sorunlarını çözdük" demekten ziyade "Yozgat'ta tüm il ve ilçelere örnek teşkil edecek bir pilot proje uyguladık" demek olması gerekmektedir.

Özetle kamu, özel sektör, akademi ve sivil toplum birlikte hareket edebilmeli, birbirini dinlemeli, anlaşmalı ortak kalkınma vizyonunu paylaşmalıdır. Bu paydaşlar arasında etkin koordinasyon kurulması çok önemli olup kalkınma ajanslarına da büyük görevler düşmektedir. Kalkınma konusu dışarıdan sihirli bir değnek bekleyerek çözülemez. Meselenin çözümü yerel toplumdur.

4. ÇALIŞTAY KISMI

Çalıştay Prof.Dr. Sibel KALAYCIOĞLU moderatörlüğünde gerçekleştirilmiştir. Bu bölümde katılımcılara söz verilerek daha önce belirlenen aşağıdaki sorulara ilişkin görüşlerini ifade etmeleri istenmiştir.

Çalıştay Konuları:

1. İç göçü etkileyen çekici ve itici kuvvetler nelerdir?
Gelişmiş illerin yaşam kalitesinin yüksekliği, iş ve gelir güvencesi gibi çekici kuvvetler, Bölge illerinin az gelişmiş yapısı, iş olanaklarının azlığı gibi itici kuvvetler.
2. Bölge illerinin iç göçü engelleyecek ne tür ekonomik ve sosyal potansiyelleri vardır? Yeraltı ve yer üstü kaynakları, nitelikli işgücü, ekonomik ve sosyal ağlara ulaşım ve erişim kolaylığı gibi.
3. Bölge illerinde bu potansiyeller ve olanaklar ne kadar kullanılabilir veya neden kullanılmıyor?
4- Bu durum nasıl değişir? Neler yapmak gereklidir?

ÇALIŞTAYDA İFADE EDİLEN GÖRÜŞLER

1. Devletin demografik değişimler konusunda yönlendirici olması ve özellikle ulusal kanallarda yayınlanacak kamu spotları ile demografik açıdan büyükşehirlerden geri dönüşleri teşvik etmesi ve devletin özellikle vasıfsız elemanları düşük ücretlerle İstanbul gibi şehirlerde yaşamaktansa kendi illerine dönmeye teşvik edici uygulamalar yapması gerektiği,
2. İşverenler işçi bulamamaktan ve çalışanların işlerini beğenmemeleri veya gönülsüz çalışmalarından kaynaklanan istihdam sorununun olduğunu,
3. Kırsal alanlara devlet teşviklerinin artırılarak, buralarda istihdam imkânlarının artırılması gerektiği,
4. Teşvik bölgeleri sınıflandırmasında Yozgat'ın 5. sınıfta olmasının olumlu etki yaratmadığı ve bu nedenle sınıflandırmada revizyon yapılması gerektiği,
5. TKDK'nın proje desteklerinin faydalı olduğu, özellikle kırsal alanlardaki projelerinin yaygınlaştırılması, Yozgat'a ayrılan ödeneklerin artırılması gerektiği,
6. Yatırımcının elindeki tasarruflarının yatırıma dönüştürülmesi gerektiği, Yozgat'taki bankalarda yüksek tutarda atıl bekleyen mevduatın bulunduğu, bu tutarlarının istihdam yaratıcı projelerde değerlendirilmesi gerektiği,
7. Yozgat'ın İŞKUR ödeneklerinin artırılması gerektiği,
8. Askeri birliklerin Yozgat'a çekilmesinin il açısından olumlu etki oluşturacağı,
9. Bütün ilçelerde meslek yüksekokulu açılması ve fakülte sayısının artırılmasının ilçeler açısından olumlu etki oluşturacağı,
10. Yatırımcıların bürokratik işlemlerin uzunluğundan şikâyetçi olduğu ve işlemlerin uzun sürmesi sebebiyle yarıda kalan veya hiç başlayamayan yatırımların bulunduğu,

11. Kırsal alanlarda miras bölüşülmesi sebebiyle tarımsal alanların bölünmesi sonucu yeterli gelir elde edilememesi ve maliyetlerin yüksek olması sonucu üretimlerin durması ve kırsal alanların boşalması sorununun bulunduğu,
12. Çin modeli kümelenme sisteminin ülkemizde uygulanması ve Yozgat'ın da bu kapsamda potansiyel sektörlerinde yoğunlaşması gerektiği,
13. Yozgat'a yatırımcı çekilebilmesi için sosyo-ekonomik açıdan yatırımcılar için ilin yaşam standartlarının artırılması,
14. Yozgat'ın termal kaynaklarının turizme kazandırılması gerektiği,
15. İlçe ekonomilerinin büyük ölçüde tarıma dayalı olduğu, bu nedenle tarım desteklerinin artırılmasının önemli olduğu, kırsal alanlardaki tarımsal üretimlerin satılacağı pazar yerlerinin bulunmaması sebebiyle çiftçilerin üretimlerini ticari faydayı sağlayamadığı ve bu nedenle ilçeler için ortak Pazar alanlarının yapılması gerektiği,
16. Büyük şehirlere göç edenlerin öykülerinin dinlenmesi ve yer değiştirmelerin altında yatan nedenlerin ortaya konulması gerektiği,
17. Kırsalda aile çiftçiliğinin özendirilmesi gerektiği,
18. Üniversite ve sanayi arasındaki işbirliğinin sağlanması gerektiği, bunun için üniversitenin yeterli donanımının bulunmadığı, üniversitelerin hoca eksikliğinin bulunduğu, bu bölgeler için özverili insanların yetiştirilmesi gerektiği,
19. Kamu kurumları arasında koordinasyon sıkıntısı bulunduğunu ve bunun da kaynak israfına neden olduğunu,
20. Yaşanabilir düzeyde bir kent sağlanamaması ve insanların aidiyet sıkıntısının bulunmasının insanları göç etmeye ittiği,
21. Tüm kentlerin metropol kent olma ve büyüme amacının bulunduğu, bu suretle de sürekli yatırım çekmeyi hedeflediği, kompakt kentler, akıllı büyüme sistemleri örneklerine göre büyümenin hedeflenmesi gerektiği, hizmetler odaklı gelişim senaryosunun illeri ileriye götürmeyeceği, daha inovatif yatırım araçlarına ihtiyaç olduğu, kırsal kalkınmanın ikinci plana atılmaması gerektiği,
22. Kırsal alanlardaki yetersizliklerin kişileri şehre göç etmeye zorladığı, kırsalda kalan kişilerin sosyal hayatlarına devam etmekte zorlandığı, tarım alanında çalışan kişilerin farklı ekonomik geliri olmamasının kötü bir imaj oluşturduğu ve bunun aile yapısına zarar verdiği,
23. İlçelerden merkeze ve merkezden de diğer illere olmak üzere Yozgat genelinde bir ulaşım probleminin bulunduğu, bir takım hizmetlerin Yozgat'ta yeterli nüfus bulunmaması sebebiyle sunulamaması ve bu nedenle diğer illerden bu hizmeti temin etmek istendiği taktirde ulaşım probleminin olumsuz etki oluşturduğu,
24. Şehirlerin tek çıkış yolunun sanayileşme olmadığı, maden (uranyum gibi), balıkçılık, turizm ve üniversitenin iller için önemli bir potansiyel olduğu,
25. Yerel ürünlerin üretime dâhil edilmesi için cesaretli işadamlarına ihtiyaç duyulduğu,
26. OSB altyapısının iyileştirilmeye ihtiyaç duyulduğu,
27. Teşvik mekanizmalarının hatalı olduğu, teşvik sistemindeki önce harcamanın yapılıp sonrasında yatırımlara ödenmesi birçok yatırımcının önünde engel olduğu,

28. Gelişmenin sadece devlet eliyle gerçekleşmeyeceği, devlet desteklerinin de sorunu çözmede çok yeterli olmadığı, örneğin tarıma verilen desteklerin gerçekten desteğe ihtiyaç duyan ve tarımı iyi bilen kişilere verilmemesi sonucunda atıl yatırımların ortaya çıktığı,
29. Sadece ekonomik yönden verilecek desteklerin yetersiz kalacağı, bu nedenle eğitime olan desteğin artırılması gerektiği,
30. Sosyal anlamda kalkınmanın mümkün olması için insanların kendilerini ve çevrelerini anlayarak, iletişim yeteneklerinin geliştirilmesi gerektiği,
31. Sanayide firmaların karlılığı düşük olması sebebiyle üretimden kaçınarak hizmet sektörüne yöneldiği ve bunun gelecek için önemli bir sorun olduğu,
32. Devlet desteklemelerinin şehrin yapısına göre farklılaştırılması gerektiği,
33. Kadın eğitimine özel önem verilmesinin uzun dönemde toplumun yararına olacağı,
34. Çocukların eğitim şartlarının iyileştirilmesi ve gelecek kurma imkânlarının artırılmasının gerekli olduğu,
35. Sosyal olanakların sunulması gerektiği, yeni istihdam olanaklarının yaratılması gerektiği, iş değiştirebilme olanaklarının artırılması gerektiği,
36. Yeraltı ve yerüstü doğal zenginlikleri değerlendirilmesi gerektiği,
37. Bölgede iş kuranların başarısızlıkları sonraki yatırımcıları olumsuz etkilediği,
38. Yozgat'ta çalışanların, başka yerlerde aynı işi yapanlara verilen ücretlere göre daha az ücret almakta oldukları ve bu nedenle ücretlerin daha çekici hale getirilmesi gerektiği,
39. Tarımsal üretim maliyetlerinin yüksekliği, tarım arazisi veya konut arazilerinin çok hisseli olması, iş kurmak isteyenlere yeterli teknik ve maddi destek verilmemesi, eksik veya hatalı programların daha da hatalı şekilde uygulanması, gibi sebepler de Yozgat'ta yatırımın az olmasına yol açtığı,

40. Toplumsal, çevresel baskının yaşam alanlarına müdahale eden doku ve örüntüsü, iş imkanlarının ve iş imkanı yelpazesinin sınırlılığı hatta yokluğu, insan kalitesini geliştirecek potansiyeli kullanmayan yönetim de yatırım azlığına ve nüfus kaybına sebep olduğu,
41. Bölgede yetişen tarım ürünlerinin ve hayvancılığın desteklenmesi ve en tabana inilerek çiftçilerin bilgilendirilmesi, bölgedeki küçük ilçelerin projelerinin değerlendirilmesinin ayrı yapılması, pozitif ayrımcılık yapılması, aile çiftçiliğinin özendirilmesi gerektiği,
42. Yerel halkın ve göç etmiş Yozgatlı kişilerin kültürel olarak Yozgat'a dönmeye ve burada yaşamaya hazırlıklı olmaları gerekmektedir, ancak burada yaşamaya hazır olduklarında yatırım yapmaya da istekli olacağı,
43. İlçelerde, köylerde hayvansal gıdalar üreten haneler mevcut ve bundan başka bir geçim kaynakları bulunmamakta, çeşitli fabrikalarla bağlantı kurularak ve bu hane yapılarının oldukları bölgelerin bu tarz ürünleri üretmeleri için teşvik edilmesi gerektiği,
44. Organik ürünlerin oldukça rağbet gördüğü, bu yüzden organik ürünler için bir pazar oluşturulması gerektiği,
45. İnsan kaynaklarının sektörel bazda geliştirilmesine ilişkin eğitimler verilir, örnek uygulamaların yapılması gerektiği,
46. Yönetim kültürünün geliştirilmesi adına yöneticilere yönelik eğitimler düzenlenmesi gerektiği,
47. Proje kaynakları artırılıp, proje havuzu oluşturulması gerektiği,
48. Bölgesel iş geliştirme modelleri oluşturulması gerektiği,
49. Coğrafi işaretli ürünlerin, organik tarımın, tarımsal alanların desteklenmesi gerektiği,
50. Turizm potansiyelleri, doğal yaşam olanakları, ülkenin merkezinde olmanın getirdiği ulaşım avantajlarından faydalanılması gerektiği,

51. Yozgatlı olup da Yozgat'ta yaşamayan vatandaşlar Yozgat'ta sosyal aktivite eksikliğinden yakınmakta oldukları, buna istinaden insanların sosyalleşebilecekleri mekânların artırılması gerektiği,
52. Yozgat'ın gelişmesi için sadece devlet desteği yeterli olmayacağı, burada özellikle dinamik yapıyı temsil eden üniversite öğrencilerinin aktif şekilde projelerle desteklenmesi yerinde olacağı,
53. İstihdam kısıtlı olduğu için, Yozgat'ta çalışanlar, başka yerlerde aynı işi yapanlara verilen ücretlere göre daha az ücret almakta olduğu,
54. Yozgat tarım ve hayvancılık bölgesi olmasına rağmen yapılan uygulamaların, çıkan yasalar ve yönetmelikler sonucu istenilen sonuçlara ulaşmadığı,
55. Yozgat'ta daha önceleri Avrupa'da yaşayan Yozgatlılar tarafından çeşitli sektörlerde fabrikalar kurulduğu, ancak verilen teşviklerin yerinde kullanılmaması, suiistimal edilmesi gibi sebepler sonucunda devlet destekleri yerine ulaşmadığı, bu suiistimaller sebebiyle yatırımcılar mağdur olduğu ve yeni yatırım yapmaktan çekinir hale geldiği, bu sorunların giderilmesi için devletin destekleri dağıtılırken ve sonrasında destek takibinde daha özenli olması gerektiği,
56. Tarım ve Hayvancılık ile alakalı olarak "Sulama Barajları" yapılması için destekler verilmesi gerektiği, hususları ifade edilmiştir.

5. KAPANIŞ

Kalkınma, yalnızca ekonomik büyüme ile ifade edilemeyecek bir kavram olup, daha geniş bir pencereden bakılması gereken bir konudur. Kalkınmanın temelini insanı koymadan inşa edilecek bir yaklaşım mutlaka çökmeye mahkûm olacaktır. Orta Anadolu Kalkınma Ajansı bünyesindeki Oran Akademi tarafından Sorgun'da gerçekleştirilen Sosyal Kalkınma Gündemi bir başlangıç olup, kalkınmayı çok boyutlu bir biçimde ele alan Ajansın insanı temel alan bir kalkınma modeli geliştirme çabasının bir ürünüdür. Bu nedenle Sorgun'da gerçekleştirilen Sosyal Kalkınma Gündemi oldukça faydalı olmuştur. Çalıştayın kapanış konuşması Kalkınma Bakanlığı Planlama Uzmanı Sayın Ercan DANSUK tarafından yapılmış olup, Sayın DANSUK'un konuşmasında ifade ettiği hususlar aşağıdadır.

ERCAN DANSUK- Kalkınma Bakanlığı

Bu çalıştay ile sosyal kalkınma açısından bölgede bir ilk gerçekleştirilmiştir. Aslında bu çalıştay bir projenin başlangıcı olup, bunun devamı niteliğindeki çalışmalar ilerleyen dönemde hayata geçirilecektir. Bundan sonraki çalışmalarda coğrafi ve sorun odaklı çalışma grupları oluşturularak, bölgenin sorunları tek tek taranacak. Hep bölgenin potansiyelinden bahsedilmekte, fakat bu potansiyelin nasıl canlandırılması gerektiği konusunda mekanizma bulunmamaktadır. Özellikle de Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın tecrübelerinden faydalanmak önem taşımaktadır. Farklı tekniklerle ve farklı modellerle Orta Anadolu Kalkınma Ajansı tarafından bu çalışmalara devam edilecektir. Sosyal kalkınmada katılımcılık en önemli husus olup, bu ve benzeri çalışmalar ile katılımcılığı esas alan çalışmalar ortaya çıkarılmalıdır.

EKLER .6

1.KONUŞMACILARIN ÖZGEÇMİŞLERİ

Kamil TAŞCI, Orta Anadolu Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri

Kamil Taşcı, 1978 yılında Ankara'da doğmuştur. 2001 yılında Devlet Planlama Teşkilatına uzman yardımcısı olarak göreve başlayan Taşcı, 2007 yılına kadar bilgi teknolojileri sektörü e-Devlet yatırımlarından sorumlu proje uzmanı olarak görev yapmıştır. 2007-2009 döneminde ABD New York'ta bulunan Cornell Üniversitesi – Kamu Yönetimi (Uluslararası Kalkınma Politikası) alanında küresel krizin Türkiye'de yerel ve bölgesel ekonomiler üzerindeki etkilerine ilişkin hazırladığı tez ile yüksek lisansını onur derecesiyle bitirdi. Halen Ankara Üniversitesinde Beşeri ve Ekonomik Coğrafya – Yerel ve Bölgesel Kalkınma konusunda doktora çalışmalarını sürdürmektedir. Taşcı'nın Teknoloji Politikaları, Kent Ekonomileri, Bölgesel Kalkınma alanlarında çalışmaları ve kitabı bulunmaktadır. OECD, Dünya Bankası, TURKONFED, TÜBİTAK, DMO ve Başbakanlık e-Devlet Çalışma Grubu danışman olarak çeşitli görevler almış ve raporlar hazırlamıştır. Şu anda Orta Anadolu Kalkınma Ajansı Genel Sekreterliği görevini sürdürmektedir.

Prof. Dr. Erinç YELDAN, Bilkent Üniversitesi İktisat Bölümü

Erinç Yeldan 1960 yılında İzmit'te doğmuştur. Boğaziçi Üniversitesi İktisat Bölümü'nden mezun olan Yeldan, iktisat doktorası derecesini 1988 yılında Minnesota Üniversitesi'nde aldıktan sonra Bilkent Üniversitesi'ne katılmıştır. Aynı üniversitede 1990'da doçent; 1998'de profesör unvanını almıştır ve halen Bilkent Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dekanı olarak görev yapmaktadır. Yeldan; uluslararası ekonomi, uygulamalı genel denge ve makroekonomik modeller üzerinde çalışmaktadır. Türkiye ve uluslararası iktisat yazınında çok sayıda bilimsel araştırma ve makalesi bulunan Yeldan, 1998 yılında Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) bilim teşvik ödülü sahibidir. 2001 yılında Avrupa Ekonomi Topluluğu tarafından yapılan bir araştırmaya göre 500 Ekonomist listesinde yer almıştır.

Prof. Dr. Helga RITTERSBERGER-TILIÇ, ODTÜ Sosyoloji Bölümü

Koblenz, Almanya doğumlu olan Rittersberger, Rheinische Friedrich Wilhelms Üniversitesi'nde lisans eğitimini 1982 yılında Coğrafya Bölümü'nde; yüksek lisans eğitimini 1984 yılında Sosyoloji ve Şehir Planlama Bölümü'nde tamamlamıştır. Doktora derecesini Gesamthochschule Essen Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü'nden 1997 yılında almıştır. Çalıştığı alanlar arasında; uluslararası göç, düzensiz göç, Türkiye'de iç göç, kent sosyolojisi ve kentsel kuramı, toplumsal hareketler, ırkçılık, çevre sosyolojisi gibi konular bulunmaktadır. Halen ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nde ders vermektedir.

Prof. Dr. Sibel KALAYCIOĞLU, ODTÜ Sosyoloji Bölümü

1952 yılında Afyon'da doğan Sibel Kalaycıoğlu, 1974'te Lisansını Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Bölümü'nde tamamlamıştır. 1978 yılında Canterbury, İngiltere'de bulunan Kent Üniversitesinden Yüksek Lisans derecesini elde etmiş ardından 1995'te aynı şekilde Kent Üniversitesi'nden Sosyoloji ve Sosyal Antropoloji Bütünleşik Doktora derecesini elde etmiştir. 1981'den bu yana ODTÜ'de devam eden KALAYCIOĞLU, Sosyoloji Bölüm Başkanı olarak görevini sürdürmektedir. Göç Sosyolojisi, İş ve Sanayi Sosyolojisi, Sosyal Politika, Kalkınma Sosyolojisi ve Afetler Sosyolojisi gibi konularda çalışmalarını sürdürmektedir.

Yrd. Doç. Dr. Güldem ÖZATAĞAN, İYTE Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

Lisans eğitimini ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nde, yüksek lisans eğitimini ODTÜ Bölge Planlama Anabilim Dalı'nda yaptıktan sonra doktorasını 2009 yılında Sussex Üniversitesi Coğrafya Bölümü'nde tamamlamıştır. 2011 yılından bu yana İYTE Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Küresel üretim ağları, bölgesel farklılıklar, bölgesel yenilik sistemleri konularında araştırmaları bulunmaktadır olup, son yıllarda hizmet işlevlerinin değişen coğrafyası, sanayinin yer değiştirme süreçleri ve kentsel büzülme konularında araştırmaları yürütmüştür. AB 6. Çerçeve Programı ve COST çerçevesinde yürütülen uluslararası araştırma projelerinde araştırmacı ve ülke temsilciliği görevlerinde bulunmuştur.

Yrd. Doç. Dr. Fırat GÜNDEM, DEÜ Ekonomi Bölümü

2005 yılında İktisat DEÜ İktisat bölümünden mezun olmuştur. 2008 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İktisat Bölümü'nde "Finansal Liberalizasyonun Ödemeler Dengesi Üzerine Etkileri: Türkiye Örneği" adlı tezle Yüksek Lisans eğitimini bitirdikten sonra 2014 yılında da Dokuz Eylül Üniversitesi İktisat Bölümü'nde "Bölgesel Gelir Dağılımını Etkileyen Faktörlerin Analizi: Türkiye Örneği" konulu tezle doktora eğitimini tamamlamıştır. 2015 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisat Bölümü'ne Yardımcı Doçent olarak atanan Gündem, halen bölgesel büyüme, bölgesel kalkınma, mekânsal ekonometri gibi konularda çalışmaya devam etmektedir.

Bülent AÇIKGÖZ, UNDP Yerel Sosyo-Ekonomik Kalkınma Sektörü Yöneticisi

Bülent Açıkgöz Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nden 2003 yılında lisans derecesi ile mezun olmuştur. İlk yüksek lisans derecesini, Orta Doğu Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi bünyesinde Ekonomi alanında 2005 yılında almıştır. Avrupa Birliği tarafından finanse edilen Jean Monnet Programı bünyesinde 2005-2006 yılları arasında Avrupa Birliği Bölgesel Kalkınma Politikaları alanında ikinci yüksek lisans derecesini Almanya Bremen Üniversitesi'nden almış olup, hâlihazırda Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nde doktora çalışmalarını yürütmektedir. 2006 yılından bu yana Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) bünyesinde kapsayıcı ve sürdürülebilir büyüme alanlarında çeşitli program ve projelerde yönetimsel ve teknik pozisyonlarda görev yapmış olan Bülent Açıkgöz, son dönemde UNDP'nin Yerel ve Bölgesel Kalkınma Sektörü'nün yönetiminden sorumlu Sektör Yöneticisi görevini yürütmektedir. Uzmanlık alanları arasında yerel sosyo-ekonomik kalkınma, rekabetçilik, kümelenme, bölgesel kalkınma, kentsel politika planlaması ve kapsayıcı ve sürdürülebilir büyüme konuları yer almaktadır. Evli ve iki çocuk babasıdır.

2.KATILIMCILAR

	İSİM-SOYİSİM	KURUM
1	Prof. Dr. Erinç YELDAN	Bilkent Üniversitesi İktisat Bölümü
2	Prof. Dr. Helga RITTERSBERGER-TILIÇ	ODTÜ Sosyoloji Bölümü
3	Prof. Dr. Sibel KALAYCIOĞLU	ODTÜ Sosyoloji Bölümü
4	Yrd. Doç. Dr. Fırat GÜNDEM	Dokuz Eylül Üniversitesi Ekonomi Bölümü
5	Yrd. Doç. Dr. Güldem ÖZATAĞAN	İzmir Teknoloji Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Bölümü
6	Bülent AÇIKGÖZ	UNDP Türkiye Temsilciliği
7	Ercan DANSUK	Kalkınma Bakanlığı
8	Yrd. Doç. Dr. Faruk KARAARSLAN	Erciyes Üniversitesi Sosyoloji Bölümü
9	Yrd. Doç. Dr. Neşe YILMAZ BAKIR	Erciyes Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü
10	Eda VELİBAŞOĞLU	Kayseri Mimarlar Odası
11	Aysun ŞAHİN	Kayseri Kadın Dernekleri
12	Zeynep ODACI	Kayseri Kadın Dernekleri
13	Muhittin DOĞAN	Sivas Merkez Dernekler Federasyonu
14	Hüseyin SAĞLAM	Avrupa Sivaslılar Birliği Sivas Bölgesi
15	Kazım PERÇİN	Akıncılar Kaymakamlığı SYDV
16	Alev ORHAN	Sivas Valiliği İl Sosyal Etüt ve Proje Müdürlüğü
17	Safiye ENİŞTE	Sivas Valiliği- İl Sosyal Etüt ve Proje Müdürlüğü
18	Ahmet YILMAZ	İstanbul Yozgatlılar Federasyonu
19	Erdal ÖZTÜRK	İstanbul Yozgatlı İş Adamları Derneği
20	Ahmet KOÇ	Ankara Yozgatlılar Federasyonu
21	İbrahim ÇETİN	Ankara Demokratik Dernekler Federasyonu
22	Serhat BARAN	Bursa Yozgatlılar Federasyonu
23	Haydar ÇAKAN	Bursa Yozgatlılar Federasyonu
24	Ali Barış YILDIRIM	ANTALYA Yozgatlılar Derneği
25	Hüseyin AĞÜN	Ankara Demokratik Dernekler Federasyonu
26	Erkan AKKAYA	Ankara Demokratik Dernekler Federasyonu
27	Mustafa FAKI	İstanbul Yozgatlılar Federasyonu
28	Mehmet Muaz UZUN	Sivas Belediyesi
29	Talip KARSLIOĞLU	Yozgat Belediyesi
30	Mustafa BÜYÜKATA	Bozok Üniversitesi Turizm Fakültesi
31	Yusuf YILGIN	Sorgun Belediyesi
32	Cengiz ERKILIÇOĞLU	Sorgun Belediyesi
33	Eyüp BEYAZ	Akıncılar Halk Eğitim Müdürlüğü
34	Serdar ÖZECE	Cumhuriyet Mahallesi Muhtarlığı

35	Pelin ŞATIROĞLU	Kayseri İl Göç İdaresi Müdürlüğü
36	Mustafa UTKU	Sivas İl Göç İdaresi Müdürlüğü
37	Yrd. Doç. Dr. Filiz AKAR	Bozok Üniversitesi
38	Yrd. Doç. Dr. Fahri SEKER	Bozok Üniversitesi
39	Murat KOÇSOY	Bursa Yozgatlılar Federasyonu
40	Kamil TAŞCI	Orta Anadolu Kalkınma Ajansı
41	Fazıl GÜLER	Orta Anadolu Kalkınma Ajansı
42	Tuba UZUNOĞLU	Orta Anadolu Kalkınma Ajansı
43	Nimet TAHTASAKAL	Orta Anadolu Kalkınma Ajansı
44	Ümmühan YAMAK	Orta Anadolu Kalkınma Ajansı
45	Özay Deniz KESKİN	Orta Anadolu Kalkınma Ajansı
46	Ahmet Emin KİLCİ	Orta Anadolu Kalkınma Ajansı
47	Nazlı YENİAY	Orta Anadolu Kalkınma Ajansı
48	Sinan DÜNDAR	Orta Anadolu Kalkınma Ajansı
49	Timur YILDIZ	Orta Anadolu Kalkınma Ajansı
50	Zehra BALTA	Orta Anadolu Kalkınma Ajansı
51	Emrah ORAL	Orta Anadolu Kalkınma Ajansı
52	Yasin ZİCİN	Orta Anadolu Kalkınma Ajansı
53	Mahmut AKBABA	Orta Anadolu Kalkınma Ajansı
54	Seyit CEZAOĞLU	Orta Anadolu Kalkınma Ajansı
55	Yunus Emre ŞEKER	Orta Anadolu Kalkınma Ajansı

ORAN Orta Anadolu
Kalkınma Ajansı
Central Anatolia Development Agency

KAYSERİ Barbaros Mahallesi, Sümer Yerleşkesi
Kümeevler, No:1, P.K: 38080 Kocasinan/KAYSERİ
Tel: +90 352 352 6726
Fax: +90 352 352 6733
E-Posta: info@oran.org.tr

SİVAS Akdeğirmen Mah. Höllüklük Cad.
No: 39, 58040, SİVAS
Tel: +90 346 222 0800
Fax: +90 346 222 0820

YOZGAT Medrese Mahallesi, Hastane Caddesi,
İş Bankası Üstü, 5. Kat YOZGAT
Tel: +90 354 217 6726
Fax: +90 354 217 6726

oran.org.tr